

Tabela nr 6.3.2. Stanowiska archeologiczne zidentyfikowane na terenie gminy Nowa Ruda ujęte w wykazie.

L.p.	Nazwa obrębu	Numer stanowiska (numer w miejscowości /numer obszaru)	Numer obszaru AZP	Funkcja obiektu	Chronologia/kultura	Uwagi
1.	Bożków	1/1	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
2.	Bożków	2/2	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
3.	Bożków	3/3	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
4.	Bożków	4/4	92-24	ślad osadnictwa	średniowiecze	
5.	Bożków	5/5	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
6.	Bożków	6/6	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
7.	Bożków	7/7	92-24	ślad osadnictwa	średniowiecze	
8.	Bożków	8/8	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
9.	Bożków	9/9	92-24	ślad osadnictwa	średniowiecze	
10.	Bożków	10/10	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
11.	Bożków	11/11	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	Stanowisko archeologiczne nie objęte strefą „W”
12.	Czerwieńczyce	6/17	92-24	osada	średniowiecze	
13.	Czerwieńczyce	8/20	92-24	relikty dworu – pozostatości fosy	średniowiecze – okres nowożytny	
14.	Czerwieńczyce	1/12	92-24	ślad osadnictwa	epoka kamienia/ I okres epoki brązu	
15.	Czerwieńczyce	2/13	92-24	ślad osadnictwa	epoka kamienia/ I okres epoki brązu	
16.	Czerwieńczyce	3/14	92-24	ślad osadnictwa	epoka kamienia/ I okres epoki brązu	
17.	Czerwieńczyce	4/15	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
18.	Czerwieńczyce	5/16	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
19.	Czerwieńczyce	7/18	92-24	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
20.	Dzikowiec	1/5	91-24	kopalnia łupku	późne średniowiecze – okres nowożytny XV–XVI w.	
21.	Jugów	1/11	90-24	ślad osadnictwa	mezolit	
22.	Jugów	BL 2/3	90-23	kopalnia rud miedzi	okres nowożytny XVII – XVIII w.	
23.	Jugów	3/10	90-23	osada	późne średniowiecze XIV–XV w.	
24.	Jugów	4/11	90-23	osada	późne średniowiecze XIV–XV w.	
25.	Jugów	5/12	90-23	osada	późne średniowiecze XIV–XV wiek	
26.	Jugów	6/13	90-23	osada	późne średniowiecze XIV–XV w.	
27.	Jugów	7/14	90-23	osada	późne średniowiecze XIV–XV w.	
28.	Jugów	9/5	89-23	ślad osadnictwa	epoka kamienia	

Studium inwentaryzacji i kierunków zagospodarowania przeszłości gminy Nowa Ruda.

L.p.	Nazwa obrębu	Numer stanowiska (numer w miejscowości /numer obszaru)	Numer obszaru AZP	Funkcja obiektu	Chronologia/kultura	Uwagi
29.	Krajanów	1/4	90-23	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
30.	Krajanów	2/4	91-23	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
31.	Ludwikowice Kłodzkie	2/5	90-22	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
32.	Ludwikowice Kłodzkie	3/6	90-22	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
33.	Ludwikowice Kłodzkie	4/7	90-22	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
34.	Nowa Wieś Kłodzka	2/7	91-24	kopalnia – sztolnia srebra	-	
35.	Przygórze	1/2	90-24	osada	okres nowożytny XVII-XVIII w.	
36.	Przygórze	2/3	90-24	osada	okres nowożytny XVII-XVIII w.	
37.	Przygórze	5/12	90-24	zamek	poźne średniowiecze druga połowa XIII wieku – połowa XIV wieku ?	Przewidziane do wpisu do rejestru zabytków.
38.	Przygórze	BL 3/7	90-24	znalezisko luźne	neolit	
39.	Sokolec	1/1	89-23	ślad osadnictwa	poźne średniowiecze	
40.	Sokolica	BL 3/1	91-23	znalezisko luźne	neolit	
41.	Świerki	2/2	90-22	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
42.	Świerki	1/1	90-22	ślad osadnictwa	neolit	
43.	Włodowice	1/8	91-23	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
44.	Włodowice	2/9	91-23	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
45.	Włodowice	3/10	91-23	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
46.	Włodowice	4/11	91-23	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	Przewidywana zmiana lokalizacji.
47.	Włodowice	5/12	91-23	osada	poźne średniowiecze XIV-XV w.	
48.	Włodowice	6/13	91-23	osada	poźne średniowiecze	
49.	Wolibórz	BL 1/1	91-24	huta szkła	poźne średniowiecze ok. 1136 r.	
50.	Wolibórz	3/8	91-24	ślad osadnictwa	epoka kamienia	
51.	Wolibórz	BL 2/2	91-24	zamek	poźne średniowiecze XIII-XV w.	
52.	Wolibórz	4/10	90-24	ślad osadnictwa	neolit/epoka brązu	
53.	Wolibórz - Podlesie	1/6	91-24	fort ziemny	okres nowożytny, druga połowa XVIII w.	

Stadium tworunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Część stanowisk archeologicznych z obszaru gminy Nowa Ruda kwalifikuje się, ze względu na zawartość, do objęcia strefą „W” ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego lub strefą „OW” obserwacji archeologicznej.

Ze względu na zawartość wielu cennych rzeczy materialnych pożądane byłoby ujęcie w rejestrze zabytków stanowiska archeologicznego - zamku (późne średniowiecze - druga połowa XIII wieku - połowa XIV wieku?) znajdującego się w Przygórzu.

Na obu rysunkach Studium przedstawiono lokalizację 50 stanowisk archeologicznych, gdyż tylko dla nich lokalizacja ta została ustalona. Powyższe stanowiska zostały podzielone na następujące rodzaje: stanowiska o powierzchni do 1 ara (16), stanowiska o powierzchni od 1 ara do 0,5 ha (29), stanowiska o powierzchni ponad 0,5 ha (2) oraz stanowiska archiwalne o nieokreślonej powierzchni (3).

6.4. Strefy ochrony konserwatorskiej.

Na obszarze gminy wiejskiej Nowa Ruda znajduje się stosunkowo dużo obszarów, które posiadają szczególne walory historyczne i kulturowe. Wiele z nich warto byłoby objąć ochroną konserwatorską w postaci następujących stref ochrony konserwatorskiej:

- „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej,
- „B” - ochrony konserwatorskiej,
- „K” - ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego,
- „E” - ochrony konserwatorskiej ekspozycji,
- „W” - ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego,
- „OW” - obserwacji archeologicznej.

Strefę ochrony konserwatorskiej ustanawia się w celu ochrony objętych nią obiektów czy zespołów. W zależności od charakteru jej elementów oraz stopnia ich zachowania, wyróżnia się różne strefy ochrony konserwatorskiej. W kolejnych podrozdziałach przedstawiono obszary wskazane w „Studium środowiska kulturowego gminy Nowa Ruda, powiat kłodzki” (2005 r.) do objęcia poszczególnymi rodzajami stref ochrony konserwatorskiej. Zwrócono także uwagę na działania, jakie warto podjąć, w celu rzeczywistej ochrony konserwatorskiej obszarów objętych daną strefą. Regulacje dotyczące zasad ochrony w poszczególnych strefach zawarto w rozdziale „Zasady ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego” (nr 18). Natomiast zasięgi stref ochrony konserwatorskiej przedstawiono na obu rysunkach Studium.

6.4.1. Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej.

Strefą „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmuje się obszary, na których widoczny jest (pomimo następujących z czasem przekształceń) historyczny układ funkcjonalno-przestrzenny. Tereny te uznaje się za ważne, gdyż stanowią materialne świadectwo historyczne i kulturowe. Zabezpieczenie i zachowanie elementów znajdujących się na danym obszarze ścisłej ochrony konserwatorskiej, warto uczynić priorytetem w działaniach prowadzonych w granicach omawianej strefy. Wówczas wymaganiom i ustaleniom konserwatorskim podlegałyby wszelkie działania inwestycyjne, gospodarcze i usługowe (m.in. roboty budowlane). Prowadziłyby to do zachowania, wyklarowania i ochrony historycznego układu urbanistycznego i jego elementów. Dotyczyłyby to przede wszystkim głównych ciągów komunikacyjnych – ich rozplanowania i przebiegu, kompozycji wewnątrz urbanistycznych (historycznych linii zabudowy) oraz układów zabytkowej zieleni, cieków i zbiorników wodnych. Służyłoby temu także zachowanie podziałów własnościowych i sposobów użytkowania gruntów.

Do objęcia strefą „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej kwalifikują się następujące tereny z obszaru gminy wejskiej Nowa Ruda:

- 1) w obrębie Bożków: kościół, przykościelny cmentarz, plebania, relikty zagrody plebańskiej, zespół pałacowo-parkowy (z folwarkiem Lidenhof, nowszym folwarkiem pałacowym i placówką sióstr zakonnych) oraz leśniczówka (nr 97) na terenie dawnej bazarciarni;
- 2) w obrębie Czerwieńczyce: kościół filialny, cmentarz, zagroda plebańska (nr 80), gospoda (nr 16) - wraz z ich bezpośrednim otoczeniem, relikty dawnej wieży mieszkalno-obronnej (kondygnacje podziemne?, pozostałości fosy) oraz mieszkalno-gospodarcza zabudowa folwarku (nr 106-107);
- 3) w Dzikowcu: kościół, cmentarz, plebania, zagroda plebańska, dawny folwark z dworem oraz część wsi;
- 4) w Jugowie: kościół parafialny, cmentarz przykościelny, nowszy cmentarz z kapliczką górniczą z 1930 r., plebania (ul. Główna 89), szkoła katolicka (ul. Główna 85) wraz z otaczającymi je częściami wsi oraz zespół dworski z dworem (nr 149), pozostałość browaru dominialnego (nr 154), budynek gospodarczy i park;
- 5) w Krajanowie: kościół filialny p.w. św. Jerzego, cmentarz z budynkiem bramnym oraz park podworski;
- 6) w Ludwikowicach Kłodzkich: kościół, cmentarz, Dwór Dolny (ul. Kościelna 7), Dwór Górny (ul. Kościelna 27) oraz kościół ewangelicki;
- 7) w Nowej Wsi Kłodzkiej: kościół, cmentarz, relikty folwarku sędziowskiego (nr 95-96);

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

- 8) w Przygórzu: kościół wraz z otoczeniem, zespół dawnej huty „Barbara”;
- 9) w Sokolcu: kościół oraz cmentarz przykościelny;
- 10) w Świerkach: kościół, cmentarz, plebania oraz ich otoczenie;
- 11) we Włodowicach: kościół filialny p.w. św. Piotra Kanizjusza wraz z bezpośrednim otoczeniem, Dwór Dolny (nr 91) oraz folwark;
- 12) w Woliborzu: kościół filialny, cmentarz, część wsi z plebanią (nr 115), zespół dworski z Dworem Górnym, relikty folwarku oraz tereny parku.

6.4.2. Strefa „B” ochrony konserwatorskiej.

Do omawianej strefy kwalifikuje się zazwyczaj obszary, w których dawny układ funkcjonalno-przestrzenny zachował się w stosunkowo dobrym stanie. Szczególnie dotyczy to: rozplanowania i bryły budynków oraz ich powiązania z otoczeniem (zielenią, krajobrazem). Warto byłoby, aby wszelkie podejmowane w granicach omawianej strefy działania, były ukierunkowane na zachowanie kluczowych składników historycznego rozplanowania takich, jak m.in.: układ ciągów komunikacyjnych i zagospodarowanie działek siedliskowych. Prowadziłoby to do ich rzeczywistej ochrony. Dotyczy to także działań restauracyjnych i modernizacyjnych zabudowy o walorach kulturowych. Jednocześnie dostosowanie do nich współczesnej funkcji również służyłoby ich ochronie.

Do objęcia strefą „B” ochrony konserwatorskiej kwalifikują się następujące tereny z obszaru gminy Nowa Ruda:

- 1) w Bożkowie: cała wieś;
- 2) w Czerwieńczycach: otoczenie zespołu kościelnego;
- 3) w Dzikowcu: otoczenie zespołu kościelnego i założenia dworskiego;
- 4) w Jugowie: północna część wsi otaczająca zespół dworski, obszar pomiędzy założeniem dworskim a zespołem kościelnym;
- 5) w Ludwikowicach Kłodzkich: część wsi stanowiąca otoczenie kościoła i dworu (z dawnym szpitalem Ludmillastift – obecnym zakonnym Domem Opieki Społecznej i skupiskiem zabudowy z XIX w.);
- 6) w Nowej Wsi Kłodzkiej: część wsi stanowiąca otoczenie kościoła;
- 7) w Przygórzu: obszary dawnej kopalni „Rudolf” oraz osiedle przy dawnej hucie „Barbara” (ul. Osiedle);
- 8) w Sokolcu: fragment wsi stanowiący bezpośrednie otoczenie kościoła, nowy cmentarz, szkoła katolicka;
- 9) w Świerkach: otoczenie funkcjonalnego centrum wsi z zespołem kościelnym;

- 10) we Włodowicach: funkcjonalne centrum wsi oraz otoczenie kościoła filialnego p.w. św. Piotra Kanizjusza;
- 11) w Woliborzu: otoczenie kościoła, centralna część wsi z plebanią, otoczenie zespołu dworskiego z Dworem Górnym.

6.4.3. Strefa „K” ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego.

Strefą „K” ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego obejmuje się obszary, które łączą elementy środowiska przyrodniczego i kulturowego. Do takich można zaliczyć tereny spójnie powiązane z zespołami zabytkowymi lub obszary, na których krajobraz naturalny został przekształcony przez człowieka, w wyniku czego powstał charakterystyczny element przestrzenny. Działania prowadzące do ochrony elementów omawianej strefy mogłyby polegać przede wszystkim na ochronie krajobrazu naturalnego zintegrowanego przestrzennie z założeniem historycznym. Służyłoby temu również zachowanie niektórych form i sposobów użytkowania terenów. W granicach omawianej strefy warto byłoby chronić w szczególności: aleje, szpalery i zadrzewienia śródpolne, rozłogi pól, miedze, groble i stawy, przebieg cieków wodnych oraz układ dróg.

Strefą „K” ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego można by objąć następujące tereny z obszaru gminy Nowa Ruda:

- 1) w Bożkowie: teren sąsiadujący (od zachodu) z zespołem pałacowym;
- 2) w Czerwieńczycach: południową i północną część wsi;
- 3) w Dzikowcu: północną i południowo-zachodnią część wsi;
- 4) w Jugowie: południową część wsi;
- 5) w Krajanowie: otoczenie kościoła i założenia dworskiego;
- 6) w Ludwikowicach Kłodzkich: stok (wylesiony) znajdujący się na południe od kościoła i Domu Opieki Społecznej – dla dzieci;
- 7) w Ludwikowicach Kłodzkich-Sowinie: miejscowość Sowina (w dolinie Sowiego Potoku);
- 8) w Nowej Wsi Kłodzkiej: część wsi nie objęta innymi strefami ochrony konserwatorskiej;
- 9) w Sokolcu: części wsi nie objęta innymi strefami ochrony konserwatorskiej;
- 10) w Świerkach: stok Włodzickiej Góry znajdujący się na południowy wschód od kościoła oraz stoki wzniesień (łagodne) znajdujące się na północny zachód od drogi plebańskiej;
- 11) we Włodowicach: część wsi nie objęta innymi strefami ochrony konserwatorskiej;
- 12) w Woliborzu: zachodnią część wsi oraz stoki wzniesień znajdujących się na północ od centrum miejscowości.

W „Planie ochrony dla parku krajobrazowego Gór Sowich”, ustanowionym Uchwałą Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Dolnośląskiego Nr 251, poz. 4510) zalecono objęcie strefą „K” ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego otoczenie schroniska na Wielkiej Sowie. Miałoby to na celu „pełniejszą i bardziej skuteczną ochronę krajobrazów kulturowych Parku”.

6.4.4. Strefa „E” ochrony konserwatorskiej ekspozycji.

Strefą „E” ochrony ekspozycji obejmuje się tereny, z których możliwa jest właściwa ekspozycja obiektów lub zespołów zabytkowych posiadających szczególne wartości krajobrazowe. Na obszarze gminy Nowa Ruda znajdują się osie, punkty i wieże widokowe, które spełniają powyższe „kryterium”. Można by je chronić, poprzez ujęcie w strefę „E” ochrony ekspozycji. Obiektami takimi są także zabytkowe aleje i szpalery, zabytkowe cmentarze i parki.

Do objęcia strefą „E” ochrony ekspozycji kwalifikują się następujące zespoły z obszaru gminy Nowa Ruda:

- 1) w Bożkowie: ekspozycja części wsi z drogi prowadzącej z Kłodzka do Nowej Rudy;
- 2) w Ludwikowicach Kłodzkich: ekspozycja części wsi (wschodniej, z kościołem, dworami i Domem Opieki Społecznej) z drogi prowadzącej z Nowej Rudy do Wałbrzycha;
- 3) w Świerkach: dwa punkty widokowe na kościół;
- 4) we Włodowicach: ekspozycja w kierunku Dworu Dolnego z drogi prowadzącej ze Ścianki Średniej do Nowej Rudy;
- 5) w Woliborzu: ekspozycja wsi Dzikowiec i Wolibórz z drogi relacji Srebrna Góra – Wolibórz.

6.4.5. Strefa „W” ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego.

W granicach tej strefy zazwyczaj znajdują się stanowiska archeologiczne, posiadające własną formę terenową. Na terenie gminy Nowa Ruda znajduje się siedem takich stanowisk, które zaleca się objąć omawianą strefą. Są to:

- 1) stanowisko zlokalizowane w Bożkowie (nr 12/1, AZP 93-24) - grodzisko stożkowate(?) (średniowiecze), wieża (późne średniowiecze); wpis do rejestru zabytków Decyzją nr 173/Arch/20 z dnia 6.12.1965 r.;
- 2) stanowisko zlokalizowane w Czerwieńczycach (nr 8/20, AZP 92-24) - relikty dworu i pozostałości fosy (średniowiecze – okres nowożytny);
- 3) stanowisko zlokalizowane w Dzikowcu (nr 1/5, AZP 91-24) – kopalnia łupku (późne średniowiecze-okres nowożytny XV-XVI w.);

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

- 4) stanowisko zlokalizowane w Jugowie (nr 8/13, AZP 90-24) – grodzisko(?), dwór (średniowiecze - okres nowożytny);
- 5) stanowisko zlokalizowane w Nowej Wsi Kłodzkiej (nr 2/7, AZP 91-24) – sztolnia kopalni srebra;
- 6) stanowisko zlokalizowane w Przygórzu (nr 5/12, AZP 90-24) – zamek (późne średniowiecze 2 poł. XIII w. – poł. XIV w.);
- 7) stanowisko zlokalizowane w Woliborzu-Podlesiu (nr 1/6, AZP 91-24) – fort ziemny (okres nowożytny 2 poł. XVIII w.).

6.4.6. Strefa „OW” obserwacji archeologicznej.

Do objęcia powyższą strefą kwalifikuje się jednostki osadnicze powstałe w średniowieczu (o potwierdzonym dokumentarnie pochodzeniu). Jest bardzo prawdopodobne, iż na tych właśnie obszarach znajdują się relikty archeologiczne, dlatego zaleca się ich obserwację. Na terenie gminy Nowa Ruda do objęcia strefą „OW” obserwacji archeologicznej kwalifikują się następujące obszary:

- 1) w Bożkowie: część wsi w granicach nowożytnego siedliska o średniowiecznym pochodzeniu;
- 2) w Czerwieńczycach: część wsi stanowiąca nowożytne siedlisko o średniowiecznej metryce;
- 3) w Dzikowcu: część wsi w granicach nowożytnego siedliska o średniowiecznym pochodzeniu;
- 4) w Jugowie: południowa i centralna część wsi o średniowiecznym rodowodzie;
- 5) w Krajanowie: część wsi stanowiąca nowożytne siedlisko o średniowiecznej metryce;
- 6) w Ludwikowicach Kłodzkich: część wsi będąca nowożytnym siedliskiem powstałym w średniowieczu;
- 7) w Nowej Wsi Kłodzkiej: centralna część wsi, w granicach nowożytnego siedliska miejscowości o średniowiecznej metryce;
- 8) w Świerkach: część wsi stanowiąca nowożytne siedlisko o średniowiecznym pochodzeniu;
- 9) we Włodowicach: fragment wsi stanowiący nowożytne siedlisko o średniowiecznej metryce;
- 10) w Woliborzu: część wsi w granicach nowożytnego siedliska o średniowiecznej metryce.

6.5. Dobra kultury współczesnej.

W podziemiach Gór Stołowych znajdują się obiekty inżynieryjne powstałe w ramach tzw. projektu „Riese”, realizowanego przez Niemców w okresie II Wojny Światowej. Na terenie gminy Nowa Ruda w zboczach Góry Gontowa znajduje się „Kompleks Gontowa” złożony z podziemnych hal i 2 sztolni. Obiekty te należałoby chronić jako dobra kultury współczesnej.

6.6. Uwarunkowania wynikające z zasobów i walorów środowiska kulturowego.

1. Głównymi walorami kulturowymi gminy Nowa Ruda są układy przestrzenne wsi i ich historyczne ukształtowanie. Charakter architektury i sztuki tego obszaru jest nacechowany wyraźnymi wpływami czeskimi i austriackimi, co jest zauważalne generalnie w całej Ziemi Kłodzkiej. Wprawdzie z czasem historyczne układy funkcjonalno-przestrzenne noworudzkich wsi uległy zniekształceniom, ale nadal stanowią one wartościowy element środowiska kulturowego gminy.
2. Rejestr zabytków obejmuje 30 obiektów i obszarów – w tym dwa stanowiska archeologiczne (tabele nr 6.2.1. i 6.3.1). Obiekty te znajdują się w 9 (z 17) obrębach gminy. Spośród obiektów zabytkowych w gminie najwięcej jest kościołów oraz obiektów dawnej huty „Barbara” (obecnie Zakładu Produkcji Automatyki Sieciowej S.A. w Przygórzu). Następne, pod względem liczebności, są: parki, pałace i domy mieszkalne. Pojedynczo występują: dwór, leśniczówka i plebania. Występowanie na obszarze gminy ww. form ochrony zabytków stwarza określone ograniczenia w działaniach dotyczących zabytkowych obiektów i obszarów oraz ich otoczenia, w tym wynikające z przepisów *ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.).
3. Na terenie gminy znajduje się stosunkowo dużo (420) obiektów i obszarów ujętych w wykazie zabytków (tabela nr 6.2.2.). Znajdują się one w niemal wszystkich, poza Bieganowem, obrębach gminy. Pod względem ilościowym najwięcej jest obiektów o funkcji: domu mieszkalnego, domu mieszkalno-gospodarczego. Stosunkowo dużo jest także cmentarzy. Wśród pozostałych dominują obiekty stanowiące części zespołów urbanistycznych (m.in.: pałacowych, dworskich, kościelnych).

4. Do ujęcia w wykazie zabytków zostały także wskazane historyczne układy ruralistyczne wybranych wsi, obszary obserwacji archeologicznej oraz obszary ochrony archeologicznej grodziska.
5. Na terenie gminy Nowa Ruda znajduje się 57 (tabele nr 6.3.1. i 6.3.2.) udokumentowanych stanowisk archeologicznych (w tym dwa ujęte w rejestrze zabytków). Zidentyfikowano je w większości obrębów gminy (poza: Bartnicą, Bieganowem, Dworkami i Koszynom). Najliczniej występują stanowiska typu: ślad osadnictwa i osada. Zidentyfikowano także 3 znaleziska luźne. Pojedynczo występują: dwór, kopalnia łupku, kopalnia rud miedzi, skarb(?) z okresu wpływów rzymskich, kopalnia-sztolnia srebra, huta szkła, fort ziemny, zamek i relikw dworu-pozostałość fosy.
6. Na obszarze gminy znajdują się jednostki osadnicze posiadające dobrze zachowany historyczny (przeważnie średniowieczny, z cechami nowożytnymi) układ funkcjonalno-przestrzenny. Są to następujące miejscowości: Bożków, Czerwieńczyce, Dzikowiec, Jugów, Krajanów, Ludwikowice Kłodzkie, Nowa Wieś Kłodzka, Przygórze, Sokolec, Świerki, Włodowice oraz Wolibórz. Stanowią one cenny element dziedzictwa kulturowego gminy.
7. Wiele obszarów gminy, ze względu na walory historyczne i kulturowe, kwalifikuje się do objęcia - w celu ich ochrony - strefami ochrony konserwatorskiej:
 - 1) „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej,
 - 2) „B” - ochrony konserwatorskiej,
 - 3) „K” - ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego,
 - 4) „E” - ochrony konserwatorskiej ekspozycji,
 - 5) „W” - ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego,
 - 6) „OW” - obserwacji archeologicznej.
8. Na obszarze gminy znajdują się obiekty inżynierskie z okresu II wojny światowej, które należałoby chronić jako dobra kultury współczesnej.
9. Na obszarze gminy nie zidentyfikowano obszaru o walorach kwalifikujących go do objęcia ochroną w postaci parku kulturowego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

10. Bogactwo obiektów i obszarów zabytkowych występujących na obszarze gminy stanowi z jednej strony potencjał do jej rozwoju (turystyka), a z drugiej stwarza ograniczenia dla rozwoju różnych form zagospodarowania, w tym zwłaszcza niektórych rodzajów zabudowy, wynikające z konieczności ochrony walorów tych cennych obiektów i obszarów oraz ich bezpośredniego otoczenia. Należy wziąć to pod uwagę planując nowe zagospodarowanie.

DZIAŁ II.
UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZE

7. DEMOGRAFIA.

7.1. Ruch liczebności populacji i jego czynniki.

Liczba mieszkańców w gminie Nowa Ruda wynosiła w 2014 r. 11 964. Daje to średnią gęstość zaludnienia 86 mieszkańców/km² (tabela nr 7.1.1). Tak wysoka, jak na tereny wiejskie gęstość zaludnienia (przeciętnie w gminie wiejskiej województwa dolnośląskiego średnie zagęszczenie populacji wynosi 57 mieszkańców/km²), wynika z silnego - w przeszłości - uprzemysłowienia gminy, typowego dla całych Sudetów (sudecka wieś fabryczna), w tym powiatu kłodzkiego (100 mieszkańców/km²).

Tabela nr 7.1.1. Zmiany gęstości zaludnienia w latach 2002 i 2014.

Wyszczególnienie	gmina wiejska Nowa Ruda		powiat kłodzki		województwo dolnośląskie - gminy wiejskie		województwo dolnośląskie - ogółem	
	2002 r.	2014 r.	2002 r.	2014 r.	2002 r.	2014 r.	2002 r.	2014 r.
Ludność	12 489	11 964	170 208	163 672	510 214	560 553	2 904 694	2 980 457
Ludność/ 1 km ²	89	86	104	100	52	57	146	146

źródło: GUS.

Liczbę mieszkańców gminy wiejskiej Nowa Ruda w wybranych latach okresu powojennego przedstawia poniższa tabela nr 7.1.2.

Tabela nr 7.1.2. Liczba mieszkańców gminy wiejskiej Nowa Ruda.

Rok	1983	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Liczba mieszkańców gminy	14 183	13 427	13 414	13 338	13 201	12 656	12 552	12 225	12 489	12 366	12 323

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkańców gminy	12 246	12 172	12 032	11 978	11 875	12 281	12 212	12 163	12 054	11 964

źródło: GUS.

Powyższe dane GUS różnią się znacząco do danych z Urzędu Gminy oraz zawartych w opracowaniu pt. „Wśród Malowniczych wzgórz nad Włodzicą” Tadeusza Biedy, przedstawiających historyczny rozwój zaludnienia w gminie (przywołanych w rozdziale nr 11, tabela nr 11.2.3). Według wszystkich z ww. źródeł w 1983 r. liczba mieszkańców gminy Nowa Ruda była taka sama. Znaczące różnice omawianych danych dotyczą natomiast lat 2000-2009,

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

sięgają od 608 do 526 mieszkańców, a od 2010 r. kształtują się poniżej 82 osób do 40 mieszkańców w 2013 r. Warto jednak zaznaczyć, iż tendencja zmian liczebności populacji na omawianym obszarze, w obu przypadkach, jest taka sama (spadkowa). Wyjątek stanowi rok 2010, w którym zanotowano dodatni przyrost ludności o 406 osób w stosunku do poprzedniego roku (*dane GUS*). Różnica taka wynika prawdopodobnie z metodyki opracowywania prognoz GUS dotyczących liczby ludności i metodyki obliczeń wykorzystanych przy sporządzaniu Narodowego Spisu Powszechnego.

Według danych statystycznych (GUS) w okresie od 2000 r. do 2014 r. liczba mieszkańców gminy zmniejszyła się o 588 osób, a zatem o 4,9%. W tym samym okresie liczba ludności powiatu kłodzkiego spadła o 4,8% (we wsiach powiatu o 8%), a województwa dolnośląskiego zmniejszyła się o 0,13%, przy czym liczba ludności faktycznie zamieszkałej we wsiach województwa wzrosła w analizowanym okresie o 7,8%. W latach 2000-2014 liczba ludności Polski wzrosła o 0,59%, a we wsiach Polski o 4,58%.

Spadek liczebności populacji w gminie wiejskiej Nowa Ruda notuje się już co najmniej od końca lat 70-tych ubiegłego wieku. Jest to więc zjawisko długotrwałe. Wynika to zarówno z ujemnej stopy przyrostu naturalnego (w całym analizowanym okresie), jak i (w większości lat) z ujemnego salda migracyjnego (tabele nr 7.1.3.).

Tabela nr 7.1.3. Ruch naturalny ludności oraz migracje wewnętrzne i zagraniczne.

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba ludności wg faktycznego zamieszkania	12552	12225	12489	12366	12323	12246	12172	12032	11978	11875	12281	12212	12163	12054	11964
Urodzenia żywe na 1000 ludności	-	-	8,4	5,7	8,6	8,2	8,7	9,3	6,8	8,0	8,8	8,9	8,5	8,2	9,3
Zgony na 1000 ludności	-	-	12,87	13,11	10,92	13,53	11,06	11,44	13,58	12,29	12,82	12,57	13,21	13,00	14,93
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-	-	-4,5	-7,4	-2,3	-5,3	-2,4	-2,1	-6,8	-4,3	-4,1	-3,7	-4,8	-4,8	-5,7
Zameldowania	138	121	154	106	180	121	136	162	160	143	125	134	145	125	131
- z miast	101	98	123	79	135	102	94	125	111	116	89	99	121	90	109
- ze wsi	31	23	30	20	41	18	39	35	40	24	30	30	19	33	19
- z zagranicy	6	0	1	7	4	1	3	2	9	3	6	5	5	2	3
Wymeldowania	156	143	150	159	135	166	192	221	161	154	133	158	159	176	168
- do miast	124	105	109	129	109	119	122	156	117	114	89	105	117	122	114
- na wieś	27	36	34	26	26	35	41	49	38	31	30	39	35	38	40
- za granicę	5	2	7	4	0	12	29	16	6	9	14	14	7	16	14
Saldo migracji	-18	-22	4	-53	45	-45	-56	-59	-1	-11	-8	-24	-14	-51	-37
Saldo migracji na 1000 osób	-	-	-	-4,3	3,6	-3,7	-4,6	-4,9	-0,1	-0,9	-0,6	-2,0	-1,1	-4,2	-3,1

źródło: GUS.

7.2. Cechy struktury populacji.

W strukturze płci gminy wiejskiej Nowa Ruda przeważają kobiety (tabela nr 7.2.1.). Średni w analizowanym okresie (2002-2014) współczynnik feminizacji w gminie osiągnął wartość 103,5. Taka wielkość wskaźnika feminizacji, tj. przewaga liczby kobiet w stosunku do liczby mężczyzn, jest typowa dla województwa dolnośląskiego (w tym obszarów wiejskich) – województwo należy bowiem do jednego z najbardziej sfeminizowanych (po województwach łódzkim i mazowieckim) obszarów kraju.

Głównym źródłem zmian proporcji płci w poszczególnych grupach wieku ludności Polski są różnice umieralności według płci, które wyraża także znacznie wyższe dla kobiet przeciętne dalsze trwanie życia osoby w ustalonym wieku. Tendencja ta jest zauważalna także w populacji gminy wiejskiej Nowa Ruda (w większej liczebności urodzeń kobiet i dłuższego trwania ich życia).

Tabela nr 7.2.1. Zmiany wskaźnika feminizacji w latach 2002 i 2014 r.

Wyszczególnienie	gmina wiejska Nowa Ruda		powiat kłodzki		województwo dolnośląskie - gminy wiejskie		województwo dolnośląskie - ogółem	
	2002 r.	2014 r.	2002 r.	2014 r.	2002 r.	2014 r.	2002 r.	2014 r.
Kobiety/ 100 mężczyzn	105	102	109	107	102	101	108	108

źródło: GUS.

Struktura wieku populacji wiejskiej gminy Nowa Ruda jest zbliżona do struktury całej populacji województwa dolnośląskiego i nieco młodsza w porównaniu z powiatem kłodzkim (tabela 7.2.2). Tak jak w całym kraju, tak też w gminie Nowa Ruda notuje się sukcesywne starzenie lokalnej społeczności. Z analizy struktury ludności gminy wynika bowiem, że od 2002 r. generalnie maleje liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, przy czym utrzymuje się na średnim poziomie około 18% populacji gminy, co jest wartością wyższą od średniej województwa dolnośląskiego (16,9%) i porównywalną ze średnią dla Polski (liczba osób w wieku przedprodukcyjnym od 2009 r. corocznie stanowi około 18% ogółu ludności). Jednocześnie od 2009 r. w gminie wiejskiej Nowa Ruda systematycznie rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Tendencja ta zauważalna jest w całej Polsce i z pewnością będzie się nasilała w następnych latach (zgodnie z prognozami demograficznymi GUS).

Liczba osób w wieku produkcyjnym do 2010 r. sukcesywnie wzrastała, co zauważalne było nie tylko w gminie wiejskiej Nowa Ruda, ale w całej Polsce. Do tego czasu w wiek produkcyjny wchodziły ludzie urodzeni w pierwszej połowie lat 70-tych i w drugiej połowie lat 80-tych XX wieku, tj. roczniku wyżów demograficznych. Natomiast od 2010/2011 roku odsetek ludności w

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

wieku produkcyjnym generalnie w Polsce maleje. W gminie wiejskiej Nowa Ruda spadek ten również jest zauważalny. Dlatego należy założyć dalszy ubytek ludności gminy w wieku produkcyjnym w kolejnych latach – zwłaszcza przy malejącym odsetku ludności gminy w wieku przedprodukcyjnym. Warto także podkreślić, że według długofalowych prognoz GUS, od 2018 r. obecna grupa ludności produkcyjnej zacznie się starzeć, tj. wśród ludności produkcyjnej będą przeważali ludzie po 45 roku życia. Z czasem ludzie ci zasilą grupę poprodukcyjną, co spowoduje skokowy wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, pogarszając tym samym strukturę demograficzną gminy. W ujęciu demograficznym jest to zjawisko niekorzystne. Z drugiej jednak strony należy pamiętać, że „powszechna opieka zdrowotna, rozwój i powszechna dostępność rehabilitacji, edukacji i profilaktyki prozdrowotnej oraz wiele innych czynników doprowadziły do tego, iż w społeczeństwach pojawia się coraz większa grupa ludzi, która mimo osiągnięcia wieku starszego w ujęciu ekonomicznym lub socjalnym, posiada atrybuty świadczące o możliwości dalszego sprawnego funkcjonowania na rynku pracy” [Iwański R., 2013 r.]. Zatem z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia, wykluczanie z rynku pracy osób w wieku poprodukcyjnym, doświadczonych i wciąż sprawnych umysłowo i fizycznie, nie jest zjawiskiem korzystnym. Zwłaszcza, gdy weźmie się pod uwagę wciąż wydłużającą się średnią długość życia (według prognoz GUS w 2050 r. średnia długość życia na świecie wyniesie ponad 74 lata). Niemniej, w związku z powyższym wystąpi konieczność dostosowania np. usług czy standardów mieszkań i obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób starszych.

Tendencje demograficzne gminy wiejskiej Nowa Ruda obrazują dwa wskaźniki obciążenia demograficznego, zawarte w poniższej tabeli nr 7.2.2., a zwłaszcza wskaźnik 2 (obrazujący liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym). Wielkość tego wskaźnika generalnie od 2002 r. sukcesywnie wzrasta (z wyjątkiem 2009 r.). Wyraźnie wskazuje on na starzenie się populacji gminy.

Tabela 7.2.2. Zmiany w funkcjonalnej strukturze wieku [%] oraz wskaźniki obciążenia demograficznego.

rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Przed-produkcyjna	22,7	21,3	20,3	19,4	18,8	18,2	17,8	17,1	16,8	17,4	16,9	16,7	16,5
Produkcyjna	60,2	61,7	62,8	63,9	64,5	65,0	66,5	66,0	66,1	65,3	65,5	66,1	64,9
Poprodukcyjna	17,1	17,0	16,9	16,7	16,7	16,9	16,7	16,9	17,0	17,2	17,6	18,1	18,6
Wskaźnik 1*	66,2	62,1	59,2	56,5	55,0	53,9	52,5	51,4	52,9	53,1	52,6	53,3	54,1
Wskaźnik 2**	75,5	80,0	83,4	85,9	88,7	93,0	93,9	98,9	96,5	98,8	103,9	108,7	113,0

* Wskaźnik 1 – ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym [%]

** Wskaźnik 2 – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym [%]
źródło: GUS.

7.3. Prognoza demograficzna.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe zmiany populacji gminy oraz obserwowane od lat niekorzystne zjawiska demograficzne (tj. ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji oraz rosnące wskaźniki obciążenia demograficznego – malejący udział ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym oraz rosnący udział liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym), należy założyć, że populacja gminy wiejskiej Nowa Ruda będzie nadal sukcesywnie zmniejszała się. Potwierdza to najnowsza (z 2015 r.) „Prognoza demograficzna dla gmin województwa dolnośląskiego do 2035 r.”, opublikowana przez Instytut Rozwoju Terytorialnego (IRT) z Wrocławia. Prognoza ta uwzględnia długofalową prognozę demograficzną Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) z 2014 r. i jednocześnie lokalne uwarunkowania oraz zjawiska demograficzne występujące w poszczególnych gminach województwa dolnośląskiego i powiatu kłodzkiego. W efekcie zaletą prognozy IRT jest to, że jest ona stosunkowo nowa i odnosi się do poszczególnych gmin województwa dolnośląskiego, w tym gminy wiejskiej Nowa Ruda, a nie jak prognoza GUS ogólnie do ogółu miast i wsi województwa.

Według prognozy GUS przewiduje się wzrost liczby ludności wiejskiej województwa dolnośląskiego o 4,7% do 2035 r. i o 3,29% do 2050 r. (przy jednoczesny spadku populacji całego województwa o 7% do 2035 r. i o 16% do 2050 r.). Według autorów tej prognozy zmiana liczby ludności ma być spowodowana zarówno przez wartość (ujemną/dodatnią) przyrostu naturalnego, jak i wartość (ujemną/dodatnią) salda migracji - w przypadku gminy wiejskiej Nowa Ruda oba te wskaźniki od lat są ujemne. Dlatego tylko wyjątkowe wydarzenie gospodarcze w gminie lub w jej bezpośrednim sąsiedztwie (pojawienie się jakiejś nowej atrakcyjnej aktywności ekonomicznej) mogłoby powstrzymać procesy depopulacji. Dopóki do takiego zdarzenia nie dojdzie, należy spodziewać się dalszego spadku liczby mieszkańców gminy wiejskiej Nowa Ruda, co potwierdza prognoza IRT. Według tej prognozy w 2035 r. (prognozę opracowano w 2015 r. na 20 lat) w gminie będzie 10 024 mieszkańców.

Na potrzeby bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę do Studium potrzebne są bardzo szczegółowe dane, dzięki którym będzie można oszacować zmiany populacji poszczególnych wsi, a co za tym idzie wskazać kierunki rozwoju przestrzennego tych układów osadniczych. W związku z powyższym, na podstawie danych z Urzędu Gminy, sporządzono prognozę uwzględniającą faktyczne zmiany populacji oraz obecne trendy demograficzne w gminie i to tą prognozę uwzględniono w bilansie terenów przeznaczonych pod zabudowę.

Z analizy danych z Urzędu Gminy wynika, że w ciągu ostatnich 5 lat (tj. od 2010 r. do 2015 r.) populacja gminy zmniejszyła się o 529 osób, czyli o - 4,28%. Spadek liczby mieszkańców wystąpił

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

w 18 z 20 miejscowości gminy. Najwięcej procentowo mieszkańców ubyło w miejscowości Dworki (spadek o niespełna 21%), a następnie w Bieganowie (spadek o niespełna 15%) i w Krajanowie (spadek o około 10%). W analizowanym okresie obserwowano niewielki wzrost liczby mieszkańców jedynie w dwóch (małych) miejscowościach gminy, tj. w Nowej Wsi Kłodzkiej przybyło 2 mieszkańców (co stanowi przyrost ich liczby ogólnej o 0,94%) a w Sokolicy przybył 1 mieszkaniec (wzrost o 1,33%). Zmiany te są tak niewielkie i odstające od zmian (spadków) liczby ludności w pozostałych miejscowościach gminy, że nie mają wpływu na tendencje zmian demograficznych w gminie, tj. sukcesywny spadek ogólnej liczby ludności. Spadek ten odzwierciedla zresztą tendencję związaną z wyludnianiem się obszarów wiejskich, obserwowaną w ostatnich latach w Polsce, a także w szeregu innych krajów europejskich. Na obszarach tych negatywne zjawiska w postaci likwidowania miejsc pracy, skutkują kolejnymi negatywnymi procesami związanymi z likwidowaniem obiektów infrastruktury społecznej i spadkiem atrakcyjności osiedleńczej wsi.

Zakładając, że obecne, faktyczne ogólne zmiany liczby ludności gminy wiejskiej Nowa Ruda, będą utrzymywały się na stałym poziomie, tj. spadek liczby ludności w całym analizowanym okresie 30 lat wyniesie -4,28% - co jest założeniem bardzo optymistycznym - w 2045 r. gmina będzie liczyła 11 328 mieszkańców (tabela nr 7.3.1.). Zatem w latach 2015-2045 w gminie ubędzie 506 osób. Prognozowane zmiany liczby mieszkańców poszczególnych miejscowości będą proporcjonalne do obecnej wielkości ich zaludnienia, tj. najwięcej (liczbowo) mieszkańców ubędzie we wsiach najbardziej zaludnionych, a najmniej we wsiach już obecnie małych.

Tabela nr 7.3.1. Prognoza demograficzna dla gminy wiejskiej Nowa Ruda.

Miejscowość	Liczba ludności w 2015 r.	% ogółu ludności w 2015 r.	Prognozowana liczba ludności w 2045 r.	% ogółu ludności w 2045 r.	Prognozowany spadek liczby ludności w latach 2015-2045	
					Liczba	%
Bartnica	188	1,59	180	1,59	-8	-4,26
Bieganów	23	0,19	22	0,19	-1	-4,35
Bożków	1563	13,19	1496	13,19	-67	-4,29
Czerwieńczyce	489	4,13	468	4,13	-21	-4,29
Dworki	53	0,45	51	0,45	-2	-3,77
Dzikowiec	840	7,09	804	7,09	-36	-4,29
Jugów	2929	24,73	2804	24,73	-125	-4,27
Krajanów	109	0,92	104	0,92	-5	-4,59
Ludwikowice Kłodzkie	2168	18,30	2075	18,30	-93	-4,29
Nowa Wieś Kłodzka	215	1,81	206	1,81	-9	-4,19
Przygórze	701	5,92	671	5,92	-30	-4,28
Sokolica	76	0,67	73	0,67	-3	-3,95

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Miejscowość	Liczba ludności w 2015 r.	% ogółu ludności w 2015 r.	Prognozowana liczba ludności w 2045 r.	% ogółu ludności w 2045 r.	Prognozowany spadek liczby ludności w latach 2015-2045	
					Liczba	%
Sokolec	192	1,70	184	1,70	-8	-4,17
Świerki	547	4,62	524	4,62	-23	-4,20
Wolibórz	1056	8,91	1011	8,91	-45	-4,26
Włodowice	685	5,78	656	5,78	-29	-4,23
Razem	11834	100	11328	100	-506	-4,28

źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy.

Prognozowany dalszy spadek ogólnej liczby ludności w gminie, nie oznacza stagnacji rozwoju funkcjonalno-przestrzennego gminy. Bowiernie niezależnie od wielkości prognozowanego spadku liczby mieszkańców w danej miejscowości, zakłada się, że zapotrzebowanie na grunty budowlane będzie występowało (w różnej skali oczywiście) we wszystkich wsiach gminy przez najbliższe kilkadziesiąt lat (na potrzeby bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę, przyjęto, że przez 30 lat). Będzie to wynikało przede wszystkim z potrzeby obecnych i przyszłych mieszkańców do posiadania większej przestrzeni życiowej, tj. mieszkań/domów o większej powierzchni użytkowej, niż obecnie. W 2014 r. przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w gminie wyniosła 72,5m², a średnia powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na mieszkańca – 26,5 m² (według GUS). W krajach europejskich średnia powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na mieszkańca jest zdecydowanie większa, np. we Francji wynosi około 45 m². Zakłada się, że w gminie wiejskiej Nowa Ruda z czasem będzie dochodziło (jak ma to zresztą miejsce od lat) do podnoszenia standardów mieszkaniowych tak, by w 2045 r. średnia powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na mieszkańca osiągnęła wartość 40 m².

Zapotrzebowanie na nowe grunty budowlane i nowe mieszkania w gminie będzie związane także ze zmianami w modelu rodziny, tj. spadkiem liczby rodzin wielopokoleniowych i dominacją par z jednym dzieckiem. Ponadto na obszarze gminy nadal będą powstawały domy „sezonowe”, tj. domy (często całoroczne) budowane przez inwestorów mieszkających na stałe (na co dzień) poza gminą wiejską Nowa Ruda. Inwestorzy Ci chcą swój wolny czas spędzać w gminie, mając tu jednocześnie swoje (drugie) mieszkania (domy). Dlatego budują domy „sezonowe”. Ponieważ trudno oszacować obecną liczbę tego typu domów w gminie, na potrzeby bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę przyjmuje się, że liczba tego typu nowych domów będzie taka sama, jak liczba nowych domów stałych mieszkańców gminy.

Reasumując, prognozowane zmiany demograficzne nie są optymistyczne i należy je uwzględnić określając racjonalne kierunki rozwoju gminy. Zmiany te niewątpliwie będą miały wpływ na lokalny rynek nieruchomości, co uwzględniono w bilansie terenów przeznaczonych pod zabudowę w niniejszym Studium.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

7.4. Uwarunkowania wynikające z rozwoju demograficznego.

1. Charakterystyczną cechą struktury osiedleńczej gminy jest występowanie dużego zróżnicowania wielkości wsi. Największa z nich - Jugów - skupia niemal 25% populacji gminy, a wraz z kolejnymi największymi wsiami (liczącymi ponad 1000 mieszkańców): Ludwikowice Kłodzkie, Bożków i Wolibórz, 65% tej populacji. Natomiast w pozostałych 12 wsiach mieszka pozostałe 35% populacji gminy, w tym w trzech wsiach o populacji do 23 do 76 mieszkańców.
2. Od co najmniej końca lat 70-tych ubiegłego wieku obserwowany jest stały spadek liczby mieszkańców gminy wywołany zasadniczo ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji. Jednocześnie w gminie wrastają wskaźniki obciążenia demograficznego.
3. Strukturę płci populacji gminy wiejskiej Nowa Ruda charakteryzuje - jak większość gmin województwa dolnośląskiego - wysoki współczynnik feminizacji.
4. W dalszym rozwoju liczebności populacji przewiduje się utrzymanie tendencji spadkowej.
5. Sukcesywnie postępować będzie starzenie się lokalnej społeczności, skutkujące spadkiem udziału (a także bezwzględnej liczebności) grupy dzieci i młodzieży oraz jednoczesnym wzrostem udziału i liczebności grupy ludności starej (poprodukcyjnej) i postmobilnej (w grupie ludności produkcyjnej); w dalszej perspektywie przewiduje się także spadek udziału i liczebności także w grupie ludności produkcyjnej, co zmniejszy popyt na miejsca pracy (pośrednio wymuszać też będzie konieczność wzrostu wydajności pracy).
6. Należy rozważyć intensyfikację działań na rzecz potrzeb ludzi będących w wieku poprodukcyjnym oraz ograniczenia liczby pustostanów mieszkalnych.
7. Ze względu na niezależne od gminy procesy zachodzące w skali makro, warto okresowo przeprowadzać weryfikację trendów demograficznych i w koniecznym zakresie korygować gminne zamierzenia inwestycyjne.

8. W celu przyhamowania negatywnym tendencji demograficznych w gminie należy prowadzić politykę prorodzinną oraz podejmować działania mające na celu wzrost atrakcyjności osadniczej gminy, z których najważniejsze to:
- 1) tworzenie atrakcyjnych miejsc pracy;
 - 2) dążenie do rozwijania centrów wsi poprzez koncentrację w nich różnego typu usług przyciągających mieszkańców, a jeśli to możliwe także przyjezdnych;
 - 3) zapewnienie zróżnicowanej i dopasowanej do potrzeb inwestorów oferty terenów mieszkaniowych i usługowych;
 - 4) wprowadzanie ładu przestrzennego w osadniczych częściach gminy, ochronę wartości przyrodniczych i krajobrazowych gminy, a także budowanie wizerunku gminy oraz jej promowanie jako miejsca, w którym się przyjemnie mieszka.

8. MIESZKALNICTWO.

8.1. Zasoby i standardy mieszkaniowe.

W okresie 2002-2012 r. zasoby mieszkaniowe w gminie Nowa Ruda wzrosły jedynie o 180 mieszkań, tj. o 4,12% (tabela nr 8.1.1.). Średnioroczne tempo przyrostu liczby mieszkań wynosiło 0,34 punktów procentowych, natomiast wskaźnik ten dla gmin wiejskich województwa dolnośląskiego wynosił 1,2 punktów procentowych. Jednocześnie w gminie wiejskiej Nowa Ruda nastąpił w tym okresie spadek zaludnienia o 4,2%, gdy w gminach wiejskich województwa dolnośląskiego odnotowano wzrost liczby ludności o 8,04%.

Wskaźnik ilości nowo budowanych mieszkań/1000 M w gminie Nowa Ruda wynosił 1,9 w 2012 r. (tabela nr 8.1.2.). Był on zatem niższy zarówno w porównaniu z powiatem kłodzkim (2,7), jak i gminami wiejskimi województwa dolnośląskiego (5,2). Choć w stosunku do roku 2002 obserwuje się w 2012 r. wzrost inwestycji mieszkaniowych w gminie Nowa Ruda (nieco ponad dwukrotnie), to tempo tego wzrostu jest znacznie słabsze niż w całym zbiorze gmin wiejskich województwa dolnośląskiego (prawie 3,5-krotnego; tabela 8.1.2.).

Tabela nr 8.1.1. Zasoby mieszkaniowe gminy Nowa Ruda w latach 2002 i 2014 r.

Wyszczególnienie	gmina wiejska Nowa Ruda			województwo dolnośląskie - gminy wiejskie		
	2002 r.	2014 r.	średnioroczny przyrost [%]	2002 r.	2014 r.	średnioroczny przyrost [%]
Liczba mieszkańców (zamieszkałych)	12 489	11 964	-0,35	515 649	560 553	0,67
Liczba mieszkań	4 191	4 371	0,34	152 867	178 551	1,20
Liczba izb	14 812	16 082	0,66	631 601	801 793	1,77
Powierzchnia użytkowa w m ²	289 389	316 812	0,72	12 457 617	16 666 668	2,10

źródło: GUS.

Tabela nr 8.1.2. Nowe mieszkania oddane do użytkowania w latach 2002 i 2012 r.

Wyszczególnienie	gmina wiejska Nowa Ruda		powiat kłodzki		województwo dolnośląskie - gminy wiejskie		województwo dolnośląskie - ogółem	
	2002 r.	2012 r.	2002 r.	2012 r.	2002 r.	2012 r.	2002 r.	2012 r.
Mieszkania - ogółem	11	23	197	452	776	3 190	7 109	15 028
Mieszkania-indywidualne	10	23	163	292	736	2 435	2 874	6 017
Liczba mieszkań ogółem/1000 mieszkańców	0,9	1,9	1,2	2,7	1,5	5,2	2,4	5,2

źródło: GUS.

Pomimo niskiego tempa przyrostu mieszkań zauważalna jest poprawa standardów powierzchniowych mieszkań (tabela 8.1.3). Wskaźnik średniej wielkości mieszkania, według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2014 r., dla gminy wiejskiej Nowa Ruda wynosił 72,5 m² powierzchni użytkowej/mieszkanie i był wyższy od średniej dla powiatu kłodzkiego (68,3 m²) i średniej dla całego województwa dolnośląskiego (72,2 m²), ale jednocześnie znacząco niższy od wskaźnika dla gmin wiejskich województwa dolnośląskiego (93,3 m² powierzchni użytkowej/mieszkanie). Większa w gminach wiejskich województwa dolnośląskiego była (w 2014 r.) także liczba izb w mieszkaniu (4,49) - w gminie wiejskiej Nowa Ruda omawiany wskaźnik wynosił w 2014 r. 3,68. Zatem mieszkania w gminie wiejskiej Nowa Ruda są stosunkowo - na tle powiatu kłodzkiego i województwa – duże, zarówno metrażem całego mieszkania, jak i ze względu na wielkość izb (przy czy w przypadku województwa wielkości te są zbliżone). Jednocześnie według danych GUS w 2014 r. większa w województwie była również liczba osób przypadających na mieszkanie - 3,14 w gminach wiejskich województwa dolnośląskiego przy średnio 2,73 osoby/mieszkanie w gminie Nowa Ruda. Świadczy to o zaniku w gminie zjawisk niegdyś typowych dla wsi, takich jak wielodzietność czy zamieszkiwanie wielopokoleniowej rodziny w jednym mieszkaniu. Ponadto powyższe wskaźniki obrazują zjawisko typowe dla gmin wiejskich, gdzie dominuje indywidualna zabudowa mieszkaniowa (domy jednorodzinne), a także zabudowa zagrodowa.

Wskaźnik średniej powierzchni użytkowej mieszkania na osobę w gminie wiejskiej Nowa Ruda w 2014 r. był taki sam jak w gminach powiatu kłodzkiego, nieco niższy, niż w gminach województwa dolnośląskiego ale znacząco niższy, niż w gminach wiejskich województwa. Przy szacowaniu potrzeb rozwoju zasobów mieszkaniowych w gminie należy zwrócić uwagę na zmieniający się wskaźnik liczby mieszkań przypadających na ogólną liczbę mieszkańców gminy oraz zmiany standardów tych mieszkań. Przyrost zasobów mieszkaniowych winien zatem występować, pomimo prognozowanego spadku zaludnienia. Potwierdzają to poniekąd dane o standardach mieszkaniowych w 2016 r. uzyskane z Urzędu Gminy. Według tych danych wskaźnik średniej wielkości mieszkania wynosił 93,84 m² powierzchni użytkowej/mieszkanie, a na jedną osobę (mieszkańca danego mieszkania) przypadało 21,66 m² powierzchni użytkowej.

Tabela nr 8.1.3. Standardy mieszkaniowe w 2002 i 2014 r.

Wyszczególnienie	gmina wiejska Nowa Ruda		powiat kłodzki	województwo dolnośląskie – gminy wiejskie	województwo dolnośląskie - ogółem
	2002 r.	2014 r.	2014 r	2014 r	2014 r
Powierzchnia użytkowa/mieszkanie (m ²)	69,10	72,5	68,3	93,3	72,2

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Wyszczególnienie	gmina wiejska Nowa Ruda		powiat kłodzki	województwo dolnośląskie – gminy wiejskie	województwo dolnośląskie - ogółem
	2002 r.	2014 r.	2014 r	2014 r	2014 r
Liczba izb w mieszkaniu	3,54	3,68	3,57	4,49	3,84
Liczba osób/mieszkanie	2,99	2,73	2,57	3,14	2,59
Liczba osób/izbę	0,84	0,74	0,72	0,70	0,67
Powierzchnia użytkowa na osobę (w m ²)	23,17	26,5	26,5	29,7	27,9

źródło: GUS.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego uzyskanych w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku, w gminie wiejskiej Nowa Ruda w przywołanym roku było 126 mieszkań niezamieszkałych, co stanowiło 3,0% ogółu zasobów mieszkaniowych w gminie. Udział procentowy pustostanów w gminie był niższy do udziału mieszkań niezamieszkałych w innych analizowanych jednostkach terytorialnych, tj. niż w powiecie kłodzkim (3,4%), województwie dolnośląskim (3,3%) oraz gminach wiejskich województwa dolnośląskiego (3,8%). Należy podkreślić, że powyższe dane z pewnością uległy już zmianie. Warto byłoby zbierać i weryfikować na bieżąco informacje dotyczące niezamieszkałych mieszkań w gminie, by móc odpowiednio programować i planować rozwój oferty mieszkaniowej dla poszczególnych miejscowości.

Wiejski charakter gminy przejawia się, poza standardami wielkościowymi, także w standardzie wyposażenia w podstawowe urządzenia techniczne. Według danych GUS w 2014 r. największy odsetek mieszkań w gminie - niemal 96% - posiadał dostęp do sieci wodociągowej. Przy czym, jak wynika z analizy danych statystycznych, dostęp do tej podstawowej instalacji był w gminie od lat na stosunkowo wysokim poziomie (wyższym niż średnia w gminach wiejskich powiatu kłodzkiego i porównywalnym ze średnią w gminach wiejskich województwa dolnośląskiego). Znacząca (w 2014 r.) była także liczba mieszkań w gminie posiadająca ustęp splukiwany (nieco ponad 82%). W zakresie wyposażenia mieszkań w ustęp splukiwany od 2002 r. odnotowano znaczący wzrost, tj. o ponad 14%. Centralne ogrzewanie w 2014 r. posiadało około 58% mieszkań w gminie wiejskiej Nowa Ruda (wzrost o 5,3% w stosunku do stanu z 2002 r.). Żadne z mieszkań w gminie nie ma dostępu do gazu sieciowego.

Na tle wiejskich układów osadniczych powiatu kłodzkiego i województwa dolnośląskiego, mieszkania w gminie wiejskiej Nowa Ruda są generalnie gorzej wyposażone w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne, z wyjątkiem wodociągów. Częściowo wiąże się to z dużym udziałem starej zabudowy w strukturze zasobów mieszkań gminy. Niewielki przyrost zasobów mieszkaniowych w okresie 2002-2012 (jedynie 157 mieszkań) uwidocznił się pewną niewielką

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

poprawą standardów, zarówno powierzchniowych, jak i w zakresie wyposażenia w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne, ale gmina pod względem wyposażenia mieszkań w tego typu instalacje, nie osiągnęła jeszcze przeciętnych standardów krajowych i regionalnych.

Tabela nr 8.1.4. Standardy wyposażenia mieszkań w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne.

Obszar		Wodociąg [% ogółu mieszkań]	Ustęp spłukiwany [% ogółu mieszkań]	Łazienka [% ogółu mieszkań]	Centralne ogrzewanie [% ogółu mieszkań]	Gaz sieciowy [% ogółu mieszkań]
Gmina wiejska Nowa Ruda	2002 r.	95,82	68,27	69,98	52,90	0,00
	2014 r.	95,79	82,36	78,38	58,20	0,00
Powiat kłodzki – gminy wiejskie	2014 r.	93,44	84,06	80,29	64,68	14,75
Powiat kłodzki - ogółem	2014 r.	97,10	90,95	88,07	73,01	52,69
Województwo dolnośląskie – gminy wiejskie	2014 r.	96,54	92,31	88,74	76,09	16,45
Województwo dolnośląskie - ogółem	2014 r.	98,53	94,55	75,71	80,79	65,13

źródło: GUS.

Według najbardziej aktualnych danych GUS z 2007 r. w strukturze własnościowej mieszkań gminy wiejskiej Nowa Ruda (tabela nr 8.1.5.) zdecydowanie dominowała własność osób fizycznych – 2870 mieszkań, co stanowiło około 67% wszystkich mieszkań w gminie (ponad 76% izb i niespełna 77% łącznej powierzchni użytkowej ogółu mieszkań). Drugą, po osobach fizycznych, grupą właścicieli mieszkań była w 2007 r. gmina, dysponująca 1256 mieszkaniem, co stanowiło 29,4% zasobów mieszkaniowych w gminie (20,4% izb; 19,6% łącznej powierzchni użytkowej ogółu mieszkań). Trzecią grupą właścicieli mieszkań w gminie w 2007 r. były zakłady pracy, posiadające 125 mieszkań, co stanowiło 2,9% wszystkich mieszkań w gminie (3,04% izb; 3,2% powierzchni użytkowej ogółu mieszkań). Pozostałe 20 mieszkań (0,47 ogółu mieszkań; 0,53% izb oraz 0,44% powierzchni użytkowej ogółu mieszkań) należało – według GUS – do innych podmiotów. Przewiduje się, iż nadal przeważająca ilość nowych mieszkań będzie realizowana w gminie wiejskiej Nowa Ruda w formie zabudowy jednorodzinnej, głównie w ramach indywidualnego budownictwa, co wynika chociażby z analizy przytoczonych wcześniej (tabela nr 8.1.2.) danych dotyczących mieszkań oddanych do użytkowania w latach 2002 i 2012.

W porównaniu z gminami wiejskimi województwa dolnośląskiego oraz z gminami powiatu kłodzkiego (tabela nr 8.1.5.) w strukturze własnościowej mieszkań w gminie wiejskiej Nowa Ruda występuje stosunkowo duży odsetek mieszkań stanowiących zasoby gminne. Jednocześnie wyraźnie niższy niż w gminach województwa jest tu odsetek liczby mieszkań będących własnością osób fizycznych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Tabela nr 8.1.5. Struktura własnościowa mieszkań (w 2007 r.).

Forma własności	gmina wiejska Nowa Ruda		powiat kłodzki		województwo dolnośląskie – ogółem		województwo dolnośląskie – gminy wiejskie	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Liczba mieszkań								
Gminne	1256	29,41	11806	19,44	170 146	16,6	7 794	4,9
Osoby fizyczne	2870	67,20	37087	61,05	575 458	56,0	140 750	89,0
Zakłady pracy	125	2,93	1946	3,20	27 251	2,7	7 701	4,9
Spółdzielnie	0	0,00	9621	15,84	243 887	23,7	1 358	0,9
TBS	0	0,00	28	0,05	5 970	0,6	30	0,0
Pozostałe	20	0,47	257	0,42	4 824	0,5	535	0,3
Razem	4271	100,00	60745	100,00	1 027 536	100,0	158 168	100,0
Liczba izb								
Gminne	3109	20,37	30797	16,87	450 722	12,2	21 129	3,2
Osoby fizyczne	11610	76,06	143921	78,82	2 315 179	62,5	610 300	91,9
Zakłady pracy	464	3,04	6372	3,49	89 441	2,4	25 333	3,8
Spółdzielnie	0	0,00	31310	17,15	817 102	22,1	4 779	0,7
TBS	0	0,00	76	0,04	16 750	0,5	76	0,0
Pozostałe	81	0,53	924	0,51	15 337	0,4	2 501	0,4
Razem	15264	100,00	182603	100,00	3 704 531	100,0	664 118	100,0
Powierzchnia użytkowa								
Gminne	58771	19,63	526248	13,07	8 111 915	11,9	368 671	2,8
Osoby fizyczne	229765	76,75	2894075	71,87	45 576 892	66,8	12 392 130	92,8
Zakłady pracy	9540	3,19	117919	2,93	1 559 181	2,3	458 857	3,4
Spółdzielnie	0	0,00	466715	11,59	12 373 116	18,1	74 842	0,6
TBS	0	0,00	1304	0,03	301 142	0,4	1 632	0,0
Pozostałe	1307	0,44	20341	0,51	335 231	0,5	54 096	0,4
Razem	299383	100,00	4026602	100,00	68 257 477	100,0	13 350 228	100,0

źródło: GUS.

Na rozwój mieszkalnictwa w gminie wiejskiej Nowa Ruda będzie miała przede wszystkim wpływ atrakcyjność osiedleńcza gminy, rozumiana jako dostępność do atrakcyjnych miejsc pracy oraz usług i terenów sportowo-rekreacyjnych, zapewniających wysoki standard zamieszkiwania. Ważne jest też tworzenie odpowiedniego wizerunku poszczególnych wsi, jako miejsc atrakcyjnych do zamieszkiwania. Duże znaczenie będzie miało utrzymywanie na wysokim poziomie jakości przestrzeni i dbanie o ład przestrzenny wsi, w tym urbanistyczny i architektoniczny. Istotne znaczenie będzie miało ponadto przygotowanie (w tym planistyczne) odpowiednio atrakcyjnych terenów dla różnego rodzaju zabudowy, w tym zwłaszcza zabudowy mieszkaniowej, wyznaczonych m.in. w niniejszym Studium.

8.2. Uwarunkowania wynikające z rozwoju mieszkalnictwa.

1. Rozwój zasobów mieszkaniowych (ilościowy) i potrzeb na nowe tereny na cele mieszkaniowe wynikać będzie przede wszystkim ze wzrostu standardów powierzchniowych, a także ze zmian modelu rodziny (zmniejszającej się liczebności gospodarstwa domowego).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

2. Standard wyposażenia mieszkań w gminie wiejskiej Nowa Ruda w instalacje techniczno-sanitarne odbiega negatywnie – z wyjątkiem wyposażenia w wodociąg – od średnich standardów dla gmin wiejskich powiatu kłodzkiego i województwa dolnośląskiego
3. Bilans terenów przeznaczonych m.in. pod zabudowę mieszkaniową przedstawiono w dziale IV.

9. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.

9.1. Uwagi ogólne.

Do infrastruktury społecznej gminy wiejskiej Nowa Ruda zaliczono w Studium usługi o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym. Wśród usług lokalnych wyróżnia się te, które zaspokajają podstawowe potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne mieszkańców gminy, a także związane z odpoczynkiem i z aktywnością ruchową. Usługi o znaczeniu ponadlokalnym to takie, z których korzystają przede wszystkim mieszkańcy gmin sąsiednich oraz przyjezdni. Do grupy tej zaliczyć można np. usługi turystyczne (w tym bazę noclegową czy infrastrukturę narciarstwa zjazdowego).

Należy podkreślić, że w przypadku gminy wiejskiej Nowa Ruda, w ocenie dostępnego mieszkańcom standardu infrastruktury społecznej, nie można uwzględnić wyłącznie stanu wyposażenia tej gminy w obiekty usługowe omawianego typu. Gmina wiejska Nowa Ruda nie stanowi bowiem domkniętego układu społeczno-gospodarczego, a funkcje ośrodka centralnego pełni dla niej miasto Nowa Ruda. W tym miejskim ośrodku koncentruje się więc większość usług, z których korzystają zarówno mieszkańcy miasta, jak i gminy wiejskiej, w tym m.in. Urząd Gminy Nowa Ruda.

9.2. Oświata i wychowanie.

Na obszarze gminy wiejskiej Nowa Ruda opieka nad dziećmi w wieku do 3 lat sprawowana jest (od stycznia 2016 r.) w żłobku publicznym w Ludwikowicach Kłodzkich (w budynku dawnego gimnazjum, zaadaptowanym do nowej funkcji).

Na terenie gminy znajduje się pięć placówek przedszkolnych prowadzonych przez gminę (tabela 9.2.1.). Samodzielne przedszkola znajdują się we wsiach Wolibórz i Przygórze. Ponadto oddziały przedszkolne działają przy szkołach podstawowych jako zespoły szkolno-przedszkolne w Jugowie i Ludwikowicach Kłodzkich, a w Bożkowie oddział przedszkolny wchodzi w skład zespołu szkolno-gimnazjalnego. Ponadto we Włodowicach i Dzikowcu funkcjonują dwa przedszkola niepubliczne. Według danych GUS w 2012 roku do przedszkoli uczęszczało łącznie 304 dzieci w 14 oddziałach (21 dzieci/oddział). Wychowaniem przedszkolnym w 2012 r. w gminie objętych było 69,2% dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat). Wskaźnik ten jest poniżej ogólnokrajowego wskaźnika (71,6% według GUS na 2012 r.) a tym bardziej jest poniżej standardów przeważających w innych krajach Unii Europejskiej (70-100%), gdzie do wychowania przedszkolnego przywiązuje się dużą wagę. Według danych GUS w latach 2002-2012 wzrosła liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli (tabela nr 9.2.5), niemniej wzrost ten nie był na tyle znaczący, by wystąpiła potrzeba rozbudowy istniejących ośrodków lub utworzenia nowych placówek przedszkolnych - zwłaszcza w kontekście

prognoz demograficznych, przewidujących spadek udziału i liczebności mieszkańców gminy w wieku przedszkolnym.

Na terenie gminy działa 5 szkół podstawowych, w tym trzy prowadzone przez gminę (tabele 9.2.1 i 9.2.2). Szkoły publiczne w Jugowie i Ludwikowicach Kłodzkich funkcjonują jako zespoły z przedszkolami. Natomiast w Bożkowie szkoła podstawowa działa wraz z przedszkolem i gimnazjum. W Dzikowcu i Włodowicach szkoły podstawowe dotychczas prowadzone przez gminę wiejską Nowa Ruda zostały przekształcone w szkoły społeczne, są to: Szkoła Podstawowa im. św. Wojciecha we Włodowicach prowadzona przez Fundację Wspierania Aktywności Lokalnej FALA oraz Zespół Szkół Społecznych (szkoła podstawowa i przedszkole) w Dzikowcu prowadzony przez Ochotniczą Straż Pożarną w Dzikowcu. W roku szkolnym 2011/2012 (według danych GUS; tabela nr 9.2.3.) do szkół podstawowych w gminie uczęszczało łącznie 607 uczniów, uczących się w 43 oddziałach (około 14 uczniów/oddział).

Szkoły podstawowe znajdują się w największych pod względem liczby ludności obrębach gminy Nowa Ruda, zamieszkałych łącznie przez 68,6% wszystkich mieszkańców gminy. Pozostałe obręby graniczą z obrębami, w sąsiedztwie których znajdują się szkoły podstawowe. Wyjątek stanowi wieś Bartnica (194 mieszkańców), którą od najbliższej szkoły podstawowej dzieli obręb Świerki. Zatem w gminie Nowa Ruda występuje stosunkowo równomierne rozłożenie szkół podstawowych, co wraz z narastającym spadkiem liczby uczniów (tabela nr 9.2.5) może wskazywać na brak konieczności rozbudowy istniejących oraz budowy nowych placówek szkolnych.

W gminie Nowa Ruda działają cztery gimnazja (tabela nr 9.2.3), znajdują się one we wsiach: Bożków i Jugów (gimnazja gminne) oraz we Włodowicach (gimnazja społeczne) posiadają łącznie 17 oddziałów. W 2012 roku uczęszczało do trzech z nich 302 uczniów (prawie 19 uczniów/oddział). Według danych GUS liczba uczniów szkół gimnazjalnych w gminie Nowa Ruda - w latach 2002-2012 zmniejszyła się o około 55,6%. Stan techniczny ośrodków gimnazjalnych w gminie jest dobry. Wszystkie ośrodki gimnazjalne posiadają boiska sportowe.

Na obszarze gminy Nowa Ruda działa tylko jeden ośrodek ponadgimnazjalny - Zespół Szkół Agrotechnicznych w Bożkowie w skład, którego wchodzi: Technikum, Zasadnicza Szkoła Zawodowa oraz Szkoła Policealna dla Dorosłych. Szkoła ta dysponuje internatem dla swoich uczniów oraz posiada salę gimnastyczną wraz z zespołem boisk: do piłki nożnej, ręcznej i koszykowej oraz dobrze wyposażoną siłownię

Usługi oświaty w gminie Nowa Ruda realizowane są również przez szkołę niepubliczną przy Domu Pomocy Społecznej w Ludwikowicach Kłodzkich. Składa się ona ze Niepublicznej Szkoły Podstawowej Specjalnej, Niepublicznego Gimnazjum Specjalnego oraz Niepublicznej Szkoły

Przysposobienia do Pracy. Według danych GUS w 2012 r. do oddziału specjalnej szkoły podstawowej uczęszczało 22 dzieci, a do oddziału gimnazjum 18 osób.

Tabela nr 9.2.1. Publiczne placówki oświatowe w gminie.

Rodzaj placówki (adres)	Miejscowość	Nazwa		
		przedszkole	szkola podstawowa	gimnazjum
Przedszkole (Przygórze 207a)	Przygórze	Przedszkole Samorządowe w Przygórze		
Przedszkole (Wolibórz 106)	Wolibórz	Przedszkole Samorządowe w Woliborzu		
Zespół Szkół Nr 1 (Jugów, ul. Główna 85)	Jugów	Przedszkole Samorządowe w Jugowie	Szkoła Podstawowa	
Zespół Szkół Nr 2 (Ludwikowice Kłodzkie, ul. Wiejska 1)	Ludwikowice Kłodzkie	Przedszkole Samorządowe W Ludwikowicach Kłodzkich	Szkoła Podstawowa im. Św. Franciszka z Asyżu	
Zespół Szkolno-Gimnazjalny z Oddziałem Integracyjnym (Bożków 89c)	Bożków	Przedszkole Samorządowe w Bożkowie	Szkoła Podstawowa im. K. Makuszyńskiego z Oddziałami Integracyjnymi	Publiczne Gimnazjum Nr 3 im. Konstytucji 3 Maja z Oddziałem Integracyjnym
Publiczne Gimnazjum (Jugów, ul. Główna 105)	Jugów			Publiczne Gimnazjum Nr 3 im. Noblistów Polskich
Zespół Szkół Agrotechnicznych (Bożków 89a)	Bożków			Zespół Szkół Agrotechnicznych im. Batalionów Chłopskich

Tabela nr 9.2.2. Niepubliczne placówki oświatowe w gminie.

Rodzaj placówki (adres)	Miejscowość	Rodzaj szkoły	
		przedszkole	gimnazjum
Szkoły prowadzone przez Fundację Wspierania Aktywności Lokalnej FALA (ul. Syrokomli 54-141 Wrocław)	Włodowice	Niepubliczne Przedszkole Włodowice 50	
		Szkoła Podstawowa im. Św. Wojciecha Włodowice 25	
			Gimnazjum we Włodowicach

Studium inwentaryzacji i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Zespół Szkół Społecznych w Dzikowcu prowadzony przez Ochotniczą Straż Pożarną (Dzikowiec 95)	Dzikowiec	Przedszkole			
			Szkola Podstawowa		
Niepubliczne Szkoły Specjalne (ul. Wiejska 9 Ludwikowice Kłodzkie)	Ludwikowice Kłodzkie			Gimnazjum	
		Niepubliczna Szkoła Podstawowa Specjalna		Niepubliczne Gimnazjum Specjalne	Niepubliczna Szkoła Przystosowująca do Pracy

Tabela nr 9.2.3. Zestawienie liczby uczniów w gminie Nowa Ruda i powiecie kłodzkim w latach 2002-2012

	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.
przedszkola											
gmina	265	245	246	256	266	257	272	284	312	348	304
powiat	2 505	2 427	2 331	2 384	2 453	2 584	2 735	2 883	3 038	3 419	3428
w gminie na 10000 mieszkańców	213	197	199	209	218	212	216	239	264	283	253
w powiecie na 10000 mieszkańców	147	143	138	142	147	156	166	171	189	204	208
szkoły podstawowe											
gmina	1019	998	934	905	839	767	757	696	672	654	607
powiat	-	11 600	11 066	10 559	9 870	9 134	8 724	8 260	7950	7767	7780
w gminie na 10000 mieszkańców	810	804	755	737	688	632	602	586	569	533	505
w powiecie na 10000 mieszkańców	-	683	657	630	593	552	530	504	488	463	472
szkoły gimnazjalne											
gmina	564	543	529	495	494	486	479	461	338	367	302
powiat	-	6 807	6 574	6 238	5 998	5 774	5 557	5 253	4 793	4 498	4560
w gminie na 10000 mieszkańców	449	438	427	403	405	400	381	388	286	299	252
w powiecie na 10000 mieszkańców	-	401	390	372	360	349	337	231	295	299	277

źródło: GUS.

9.3. Kultura i rozrywka.

W Ludwikowicach Kłodzkich (przy ul. Fabrycznej 2) znajduje się jedyne w gminie Centrum Kultury Gminy Nowa Ruda. Natomiast w Czerwieńczycach i Bożkowie działają Domy Ludowe, w którym zlokalizowane są sale wiejskie, wykorzystywane do organizowania imprez okolicznościowych. Dodatkowo w miejscowości Jugów działa Klub Seniora, którego celem jest integracja społeczna osób starszych i samotnych. Pozostałe miejscowości gminy, z wyjątkiem wsi Bieganów i Dworki, posiadają świetlice wiejskie.

Przy Centrum Kultury Gminy Nowa Ruda w Ludwikowicach Kłodzkich funkcjonuje również biblioteka publiczna. Filie tej biblioteki znajdują się w: Dzikowcu, Jugowie, Woliborzu, Bożkowie i Przygórzu. Dysponują one łącznie księgozbiorem sięgającym około 56,0 tys. woluminów (dane GUS). W 2014 roku z placówek bibliotecznych skorzystało 1837 czytelników, którzy wypożyczyli (na zewnątrz) 36,25 tys. woluminów (19,7 wolumina/czytelnika).

Poza wspomnianymi wyżej placówkami mieszkańcy gminy Nowa Ruda mogą korzystać ze znajdujących się we wsiach Dzikowiec i Jugów centrów komputerowych zrealizowanego w ramach projektu „Internetowe centra edukacyjno-oświatowe na wsi” (współfinansowane ze środków Unii

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Europejskiej) oraz Internetowego Centrum Edukacyjnego w Przygórzu (również współfinansowanego ze środków UE).

Na obszarze gminy Nowa Ruda organizowane są cykliczne przedsięwzięcia kulturowe. Jednym z nich jest odbywająca się od siedemnastu lat Sowiogórska Wystawa Stołów Wielkanocnych, której organizatorem jest Centrum Kultury Gminy Nowa Ruda oraz Stowarzyszenie Inicjatywa Lokalna. Wspomniane centrum kultury wraz z Kołem PZW "Sum" z Nowej Rudy jest inicjatorem Sowiogórskich Zawodów Wędkarskich o Puchar Wójta Gminy Nowa Ruda, które rozgrywane są nad Zalewem w Dzikowcu. Ponadto w Jugowie corocznie odbywa się „Folklor Pod Kalenicą” - część Międzynarodowego Festiwalu Folkloru w Nowej Rudzie, a w Bożkowie organizowany jest corocznie cykl kulturalno-koncertowy Triduum Bożkowskie.

9.4. Baza noclegowa.

W roku 2014 na obszarze gminy wiejskiej Nowa Ruda znajdowało się osiem obiektów bazy noclegowej - w tym siedem obiektów całorocznych (tabela nr 9.4.1.), dysponujących łącznie 506 miejscami, w tym 326 całorocznymi. Liczba korzystających z noclegów wyniosła 4617 osób (w tym 419 turystów zagranicznych). W 2014 r. udzielono 12 655 noclegów, w tym 118 turystom zagranicznym. Tak więc średni okres pobytu turysty wynosił 2,7 dnia, a stopień wykorzystania bazy noclegowej – 25 noclegów/1 miejsce (średnio w gminach wiejskich powiatu kłodzkiego – blisko 55 noclegów/1 miejsce, a w gminach wiejskich województwa średnio 81 noclegów/1 miejsce). Jednocześnie warto zwrócić uwagę na zmieniający się w analizowanych latach 1996-2014 stopień wykorzystania bazy noclegowej w gminie Nowa Ruda (tabela nr 9.4.1.). Najlepiej baza ta była wykorzystana w 1998 r. - prawie 58 noclegów/1 miejsce (według danych GUS), najgorzej w 2004 r. – 16,5 noclegów/1 miejsce. Analizując stopień wykorzystania bazy noclegowej w gminie da się zauważyć, iż wartość tego wskaźnika od 2011 r. sukcesywnie maleje. Prawdopodobnie jest to związane ze stosunkowo nisko ocenianą przez przyjezdnych atrakcyjnością zagospodarowania turystycznego w gminie – w tym w porównaniu z ofertą innych gmin powiatu kłodzkiego.

Tabela nr 9.4.1. Zasoby bazy noclegowej (dane na 2014 r.).

Wyszczególnienie	Gmina Nowa Ruda	Miasto Nowa Ruda	Powiat kłodzki - gminy wiejskie	Podregion wałbrzyski - gminy wiejskie	Woj. dolnośląskie - gminy wiejskie	Polska - gminy wiejskie
Liczba ludności	11964	23030	31270	108723	560553	10984469
obiekty ogółem	8	2	12	40	127	3420
obiekty całoroczne	7	2	10	38	119	1894
miejsca noclegowe ogółem	506	288	766	1831	6505	206585
Liczba miejsc noclegowych ogółem na 1000 mieszkańców	42	13	24	17	12	19
miejsca noclegowe całoroczne	326	288	559	1624	6050	103015
Udział miejsc całorocznych w stosunku do miejsc ogółem [%]	87,50	100,00	83,33	95,00	93,70	55,38
korzystający z noclegów ogółem	4617	8540	16569	50634	229564	4080618
Liczba korzystający z noclegów ogółem na 1000 mieszkańców	386	371	530	466	410	371
korzystający z noclegów turyści zagraniczni	419	241	2640	7449	43263	387183
wynajęte pokoje ogółem w obiektach hotelowych	342	0	6053	23876	172867	2373521
wynajęte pokoje turystom zagranicznym w obiektach hotelowych	50	0	1398	3779	39604	408781
udzielone noclegi ogółem	12665	30380	41980	128523	528420	13041724
Liczba udzielonych noclegów ogółem na 1000 mieszkańców	1059	1319	1343	1182	943	1187
udzielone noclegi turystom zagranicznym	118	509	4079	23630	85031	998155
Liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym na 1000 mieszkańców	10	22	130	217	152	91
Stopień wykorzystania bazy noclegowej (liczba udzielonych noclegów/1 miejsce)	25	105	55	70	81	63
Liczba mieszkańców na 1 miejsce noclegowe – ogółem -	24	80	41	59	86	53
Liczba mieszkańców na 1 miejsce noclegowe całoroczne	37	80	56	67	93	107

źródło: GUS.

Tabela nr 9.4.2. Stopień wykorzystania bazy noclegowej (liczba udzielonych noclegów w roku na 1 miejsce noclegowe) w latach 1996-2014.

	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Srednia z lat 1996-2014
gmina Nowa Ruda	23,5	57,8	31,1	38,4	16,5	31,2	30,6	46,1	40,1	41,2	40,1	28,7	25	34,6
miasto Nowa Ruda	13,3	55,5	53,1	55,6	91,0	110,9	73,4	73,6	63,5	53,4	71	97,8	105	65,5
powiat kłodzki	72,4	135,4	143,9	123,8	91,5	100,3	95,6	88,0	89,1	91,6	87,7	101,3	117,8	95,6
województwo dolnośląskie	60,3	104,8	101,7	96,5	98,4	108,6	107,7	93,1	98,1	100,9	96,9	101,3	106,1	98,0

źródło: GUS.

9.5. Sport i rekreacja.

We wsi Bożków wybudowano wielofunkcyjne boisko sportowe „Orlik” - w ramach programu „Moje Boisko-Orlik”. Wieś posiada również dwa boiska przy szkole. Po dwa boiska, w tym po jednym przy placówkach szkolnych, posiadają także wsie: Ludwikowice Kłodzkie (przy szkole podstawowej), Dzikowiec (przy szkole podstawowej) i Jugów (boisko wielofunkcyjne przy gimnazjum). Natomiast boiska wiejskie znajdują się we wsiach: Czerwieńczyce, Nowa Wieś Kłodzka, Sokolec, Włodowice i Wolibórz (boisko wielofunkcyjne). Brak natomiast boisk we wsiach: Bartnica, Bieganów, Dworki, Sokolica, Krajanów i Przygórze. W większości miejscowości gminy (w: Bożkowie, Czerwieńczycach, Dzikowcu, Jugowie, Ludwikowicach Kłodzkich, Sokolcu i Wolibórze) działają inicjatywne grupy sołeckie i Kluby Sportowe, które wykorzystują powyższe boiska.

Jedyny odkryty basen na terenie gminy Nowa Ruda znajduje się w miejscowości Jugów. Natomiast wieś Dzikowiec posiada zbiornik wodny wykorzystywany jako łowisko wędkarskie. Ponadto we wsiach: Bożków, Jugów, Ludwikowice Kłodzkie i Wolibórz znajdują się stawy rybne.

W miejscowościach: Jugów, Przygórze i Sokolec zimą funkcjonują wyciągi narciarskie. Sokolec tworzy wraz z miejscowością Rzeczką (położoną w sąsiedniej gminie Walim) kompleks wyciągów narciarskich „Sokolec-Rzeczką”. Ośrodek ten oferuje szereg zróżnicowanych tras zjazdowych oraz sieć tras biegowych w okolicach Wielkiej Sowy - z czego trasy usytuowane powyżej 800 m n.p.m. mają długości około 20 km. Informacje na temat istniejących i projektowanych wyciągów narciarskich zamieszczono w tabeli nr 9.5.1.

Tabela nr 9.5.1. Zestawienie istniejących i projektowanych wyciągów narciarskich na obszarze gminy Nowa Ruda.

Numer wyciągu	Nazwa miejscowości/nazwa wyciągu	Nazwa stoku	Wysokość stacji		Przewyższenie [m]	Długość trasy [m]	Średnie nachylenie trasy [%]	Przepustowość [osób/h]	Status
			górną	dolną					
1	Rzeczka/Górniki	Góra Sokół	840	765	74	od 380 do 500	14%	600	istniejący
2a	Jugów/Park Jugów	Rymarz	860	680	180	600	20%	800*	istniejący
2b		odcinek dolny odcinek górny	895	860	35	200	14%	700*	istniejący
3	Jugów-Besterski	Polana Jugowska	830	780	60	300	16%	brak danych	istniejący
4	Sokolec	Góra Sokół	810	600	210	1000	21%	-	projektowany
5	Sokolec	Góra Sokół	815	750	65	404	16%	-	projektowany
6	Sokolec	Góra Grabina	760	630	130	490	26%	-	projektowany
7.	Przygórze/PrzygórzeSKI	brak danych	460	528	69	516.6	7.45	853	istniejący

* na podstawie typów wyciągów

źródło: <http://www.narxyzeczka.com/index.php/wyciagi-i-trasy>; www.noclegi.swidnica.pl/dat/wyciagi.html; www.przygorzeski.pl.

9.6. Usługi zdrowia.

Na terenie gminy działają trzy niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej (NZOZ) prowadzące cztery placówki opieki zdrowotnej (tabela 9.6.1.): Wiejski Ośrodek Zdrowia w Woliborzu (gdzie przyjmuje lekarz pierwszego kontaktu oraz pediatra), i Gminny Ośrodek Zdrowia PRO-MED Sp. z o.o w Ludwikowicach Kłodzkich (zapewniające opiekę lekarza pierwszego kontaktu oraz pediatry) i Gminny Ośrodek Zdrowia PRO-MED Sp. z o.o. w Jugowie (lekarz pierwszego kontaktu) oraz Centrum Medyczne „Salus” w Bożkowie (z praktyką lekarza pierwszego kontaktu). We wsi Jugów działa również niepubliczny gabinet stomatologiczny, zaś we wsi Świerki funkcjonuje punkt lekarski, w którym przyjmuje internista. W gminie Nowa Ruda funkcjonują trzy apteki - po jednej we wsiach: Wolibórz, Ludwikowice Kłodzkie i Jugów.

Tabela nr 9.6.1. Wykaz zakładów opieki zdrowotnej w gminie Nowa Ruda.

Lp.	Nazwa zakładu opieki zdrowotnej, sanatoriów i uzdrowisk	Adres	Organ Założycielski/podległość
1	2	3	4
1.	Wiejski Ośrodek Zdrowia	Wolibórz 115	NZOZ „ZDROWIE” ul. Kłodzka 25 57-402 Nowa Ruda
2.	Gminny Ośrodek Zdrowia	Ludwikowice Kłodzkie ul. Główna 31	PRO-MED. Dolnośląskie Centrum Medycyny Profilaktycznej i Bezpieczeństwa Pracy ul. Piłsudskiego 43 50-032 Wrocław
3.	Gminny Ośrodek Zdrowia	Jugów ul. Główna 90A	PRO-MED. Dolnośląskie Centrum Medycyny Profilaktycznej i Bezpieczeństwa Pracy ul. Piłsudskiego 43 50-032 Wrocław
4.	Wiejski Ośrodek Zdrowia	Bożków 56	Centrum Medyczne „SALUS” ul. Kusocińskiego 3a 57-300 Kłodzko

źródło: opracowanie własne.

Ośrodki pomocy społecznej działają w dwóch miejscowościach na terenie gminy. W Ludwikowicach Kłodzkich (przy ul. Wiejskiej 9) znajduje się dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, prowadzony przez Siostry Franciszkanki. Natomiast w Jugowie funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej Caritas Zrzeszenia Katolików. Dom Pomocy w Ludwikowicach Kłodzkich korzysta z usług przychodni dziecięcej w mieście Nowa Ruda, a Dom Pomocy w Jugowie posiada gabinet zabiegowy, w którym przyjmują pielęgniarki. Organem prowadzącym oba ośrodki pomocy społecznej jest Starosta Powiatu Kłodzkiego.

9.7. Cmentarze i kościoły.

W gminie Nowa Ruda znajduje się 19 cmentarzy, w tym 16 czynnych (tabela nr 9.7.1.). Dwa z nich, po jednym we wsiach Bożków i Jugów, są komunalne, a pozostałe stanowią własność parafii.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Czynne cmentarze zlokalizowane są w większości obrębów gminy z wyjątkiem: Bartnicy, Bieganowa, Dworek, Sokolicy i Włodowic. Trzy nieczynne cmentarze znajdują się we wsiach: Jugów, Sokolec oraz Świerki.

Tabela nr 9.7.1. Cmentarze na obszarze gminy Nowa Ruda.

L.p.	Miejscowość	Charakter	Status	Obiekt zabytkowy
1.	Bożków	cmentarz parafialny	czynny	w wykazie
2.	Bożków	cmentarz przykościelny	czynny	w wykazie
3.	Bożków	cmentarz komunalny	czynny	-
4.	Czerwieńczyce	cmentarz przykościelny	czynny	w wykazie
5.	Dzikowiec	cmentarz przykościelny	czynny	w wykazie
6.	Jugów	cmentarz parafialny	czynny	w wykazie
7.	Jugów	cmentarz przykościelny	nieczynny	w wykazie
8.	Jugów	cmentarz komunalny	czynny	-
9.	Krajanów	cmentarz przykościelny	czynny	w wykazie
10.	Ludwikowice Kłodzkie	cmentarz parafialny	czynny	-
11.	Ludwikowice Kłodzkie	cmentarz przykościelny	czynny	w wykazie
12.	Nowa Wieś Kłodzka	cmentarz przykościelny	czynny	w wykazie
13.	Przygórze	cmentarz parafialny	czynny	w wykazie
14.	Sokolec	cmentarz przykościelny	nieczynny	w wykazie
15.	Sokolec	cmentarz parafialny	czynny	-
16.	Świerki	cmentarz parafialny	czynny	w wykazie
17.	Świerki	cmentarz przykościelny	nieczynny	w wykazie
18.	Wolibórz	cmentarz przykościelny	czynny	w wykazie
19.	Wolibórz	cmentarz parafialny	czynny	-

źródło: *Urząd Gminy, proboszcze noworudzkich parafii.*

Istnieje potrzeba zwiększenia powierzchni do pochówków w miejscowościach: Przygórze, Jugów i Bożków, a także w: Świerkach, Czerwieńczycach i Bartnicy. W Bożkowie i Przygórzu konieczne jest wskazanie nowych lokalizacji dla cmentarzy, natomiast w pozostałych ww. miejscowościach wystarczy powiększyć tereny istniejących cmentarzy.

W gminie Nowa Ruda znajduje się 7 parafii, posiadających w sumie 14 kościołów (* kościoły objęte wykazem zabytków, **kościół w rejestrze zabytków).

1) Parafia p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Bożkowie:

- a) kościół parafialny w Bożkowie**,
- b) kościół (nowy) w Bożkowie,
- c) kościół filialny p.w. św. Bartłomieja w Czerwieńczycach**,

2) Parafia p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Srebrnej Górze:

- a) kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Nowej Wsi Kłodzkiej*;

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

- 3) **Parafia p.w. św. Katarzyny w Jugowie:**
 - a) kościół parafialny w Jugowie**,
 - b) kościół filialny p.w. M B Częstochowskiej w Przygórzu*;
- 4) **Parafia p.w. św. Michała Archaniola w Ludwikowicach Kłodzkich:**
 - a) kościół parafialny w Ludwikowicach Kłodzkich**,
 - b) kościół filialny p.w. św. Marcina w Sokolcu*;
- 5) **Parafia p.w. św. Mikołaja w Świerkach:**
 - a) kościół parafialny w Świerkach**,
 - b) kościół filialny p.w. św. Jerzego w Krajanowie**,
 - c) kościół filialny w Bartnicy (nowy);
- 6) **Parafia p.w. św. Marcina w Dzikowcu:**
 - a) kościół parafialny w Dzikowcu**,
 - b) kościół filialny p.w. św. Jakuba Apostoła w Woliborzu**;
- 7) **Parafia p.w. św. Piotra Kanizjusza we Włodowicach:**
 - a) kościół parafialny we Włodowicach*.

9.8. Inne instytucje.

Urząd Gminy Nowa Ruda położony jest poza gminą Nowa Ruda, tj. na obszarze miasta Nowa Ruda. Jednak ta lokalizacja jest dogodna dla mieszkańców ze względów komunikacyjnych. Umożliwia także łączenie podróży do Urzędu Gminy z załatwieniem innych interesów w mieście.

W gminie Nowa Ruda działa dziesięć ośrodków Ochotniczej Straży Pożarnej, które znajdują się w miejscowościach: Bożków, Czerwieńczyce, Dzikowiec, Ludwikowice Kłodzkie, Jugów, Nowa Wieś Kłodzka, Sokolec, Świerki, Włodowice i Wolibórz.

Urząd Pocztowy dostępny jest w *Nowej Rudzie*, natomiast we wsiach: Ludwikowice Kłodzkie, Bożków, Dzikowiec, Jugów, Świerki oraz Wolibórz, działają punkty pocztowe.

W gminie znajduje się również Nadleśnictwo Jugów podległe Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu. W skład jednostki organizacyjnej Nadleśnictwa Jugów na obszarze gminy Nowa Ruda, wchodzi Leśnictwa: Kalenica, Zdrojowisko, Czerwieńczyce, Bożków, Ścinawka, Słupiec, Nowa Wieś Kłodzka, Przygórze oraz Świerki. Całość Nadleśnictwa, wraz z leśnictwem *Wojbórz* leżącym poza terenami gminy Nowa Ruda, obejmuje swym obszarem około 10 tys. ha.

9.9. Wyposażenie miejscowości w elementy infrastruktury społecznej oraz w przestrzeń publiczną.

O atrakcyjności osadniczej miejscowości świadczy w znacznej mierze dostępność obiektów i instytucji infrastruktury społecznej, przy czym ważna jest nie tylko ich ilość, ale także ich położenie w miejscowości i względem siebie. Za najbardziej atrakcyjne uważa się miejsca koncentracji obiektów i instytucji infrastruktury społecznej. W przypadku gminy wiejskiej Nowa Ruda takim specyficznym, gdyż położonym poza granicami gminy, miejscem koncentracji usług jest miasto Nowa Ruda, które gmina wiejska okala niemal ze wszystkich stron. Ważniejsze z dróg tworzących system komunikacyjny gminy, wiodą do/przez miasto, dzięki czemu mieszkańcy gminy wiejskiej mają dogodny połączenie komunikacyjne z tym ośrodkiem.

W gminie wiejskiej Nowa Ruda generalnie nie brakuje obiektów infrastruktury społecznej, chociaż wyposażenie w nią poszczególnych wsi gminy jest zróżnicowane (tabela nr 9.9.1.). Najbardziej zróżnicowaną i rozbudowaną ofertę obiektów infrastruktury społecznej oferują: Bożków i Jugów, następnie Dzikowiec i Ludwikowice Kłodzkie. Jugów, Ludwikowice Kłodzkie i Bożków to najbardziej zaludnione miejscowości gminy. Dzikowiec jest natomiast wsią stosunkowo małą (z niemal 3,5-krotnie mniejszą liczbą mieszkańców, niż Jugów). Stosunkowo bogato wyposażone w elementy infrastruktury społecznej są także Wolibórz (czwarta pod względem liczby ludności wieś gminy) i Włodowice (z ponad 4-krotnie mniejszą liczbą ludności niż Jugów). Wszystkie z ww. miejscowości leżą blisko granicy miasta Nowa Ruda i posiadają z nim dogodne połączenia drogowe. Są to także - z wyjątkiem: Dzikowca, Woliborza i Włodowic - jedne z najbardziej zaludnionych wsi gminy. Pozostałe miejscowości gminy - z wyjątkiem Bieganowa i Dworaków, w których nie ma wyspecyfikowanych elementów infrastruktury społecznej - pełnią rolę ośrodków zaspokajających podstawowe potrzeby socjalne, kulturalne i sportowe mieszkańców tych wsi.

Tabela nr 9.9.1. Występowanie obiektów infrastruktury społecznej.

Nazwa miejscowości	Szkoła	Przedszkole/ punkt przedszkolny	Kościół/ kaplica	Czynny cmentarz	Boisko sportowe	Basen/ staw	Świetlica gminna/ ośrodek kultury	Biblioteka lub filia biblioteki	NZOZ	Suma obiektów	Liczba mieszkańców wsi w 2015 r.	Ranking
Bartnica			+				+			2	188	7
Bieganów										0	23	9
Bożków	+	+	+	+	+	+	+	+	+	9	1563	1
Czerwienicyce				+	+		+			3	489	6
Dworki										0	53	9
Dzikowiec	+	+	+	+	+	+	+	+		8	840	2
Jugów	+	+	+	+	+	+	+	+	+	9	2929	1
Krajanów			+				+			2	109	7
Ludwikowice Kłodzkie	+		+	+	+	+	+	+	+	8	2168	2
Nowa Wieś Kłodzka			+	+	+		+			4	215	5
Przygórze Sokolica		+		+			+	+		4	701	5
Sokolec			+	+	+		+			1	76	8
Świerki			+	+			+			4	192	5
Wolbórz		+		+	+	+	+	+	+	3	547	6
Włodowice	+	+	+	+	+		+		+	7	1056	3
										5	685	4

źródło: opracowanie własne.

W gminie wiejskiej Nowa Ruda nie ma przestrzeni publicznej, w której koncentrowałyby się obiekty usługowe społeczne i prywatne, rzeczywiście i stale przyciągające ludzi. Obecnie najbardziej powszechnymi przestrzeniami publicznymi na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda są tereny dróg publicznych, które jednak tylko w ograniczonym zakresie sprzyjają integracji społecznej, gdyż nie przyciągają ludzi. Funkcje taką pełnią natomiast między innymi ogólnodostępne przestrzenie o charakterze sportowym, tj. boiska występujące w większości wsi gminy, kompleks wyciągów narciarskich „Sokolec-Rzeczka”, stawy rybne i staw wędkarski. Integracji mieszkańców służą także świetlice wiejskie i place przy tych obiektach. Potencjalnie integracji lokalnych społeczności mogłyby służyć zabytkowe parki, ale obecnie nie są one dostosowane do takich spotkań (są zaniedbane, nie ma w nich obiektów małej architektury).

Stosunkowo atrakcyjne przestrzenie publiczne, rzeczywiście użytkowane występują w mieście Nowa Ruda, które pełni, o czym już wspomniano, funkcję głównego ośrodka usługowego dla całej gminy wiejskiej. Ranga tego ośrodka z pewnością zostanie utrzymana. Niemniej warto zadbać o utworzenie przestrzeni publicznych - jako elementów podnoszących jakość życia na wsi - także na obszarze gminy wiejskiej Nowa Ruda. Bowiem takie miejsca to silny element integracji społecznej i ważny składnik odczuwania wysokiego standardu zamieszkiwania w danej wsi. Z kolei brak przestrzeni publicznych znacznie utrudnia identyfikowanie się mieszkańców ze swoją miejscowością, a tym samym ogranicza zaangażowanie mieszkańców w budowanie dobrego wizerunku miejscowości i utrzymania w niej ładu przestrzennego. Utworzenie przestrzeni publicznej wymaga udziału wszystkich, tj. zarówno podmiotów publicznych (świadczących usługi społeczne), jak i prywatnych (świadczących usługi komercyjne). Utworzenie przestrzeni publicznych winno nieść ze sobą impuls do zmian w całej miejscowości, a nie być ukierunkowane na realizację pojedynczej inwestycji, np. świetlicy wiejskiej. Tworząc przestrzenie publiczne warto zadbać również o wyposażanie danej miejscowości w odpowiednie - według jej rangi w strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy, w powiązaniu z miastem Nowa Ruda - elementy infrastruktury społecznej, usługowej i technicznej, np. nie w każdej wsi musi być ośrodek kultury, ale w każdej winien być sklep spożywczy lub łatwy (np. poprzez sklepy mobilne) dostęp do zaspokojenia podstawowej potrzeby mieszkańców, jaką jest zakup żywności. Stworzenie atrakcyjnego wizerunku danej wsi, jako dobrze wyposażonej w elementy infrastruktury społecznej lub posiadającej łatwy do niej dostęp (np. ogólnodostępną, sprawnie funkcjonującą komunikacją), daje szansę na zatrzymanie w niej mieszkańców i przyciągnięcie nowych.

9.10. Uwarunkowania wynikające ze stanu infrastruktury społecznej i czynników jej rozwoju.

1. Na terenie gminy brak jest centralnego ośrodka usługowego; funkcję takiego ośrodka pełni miasto Nowa Ruda, które ogranicza potrzebę (i racjonalność) większego rozwoju niektórych rodzajów usług niekomercyjnych na obszarze gminy (podobnie, jak i komercyjnych).
2. Sieć placówek oświaty można ocenić jako wystarczającą, zwłaszcza w kontekście prognoz demograficznych, przewidujących spadek udziału i liczebności mieszkańców gminy w wieku przedszkolnym i szkolnym.
3. W związku z prognozowanym wzrostem liczby ludzi starych, pojawi się potrzeba tworzenia ośrodków usługowych dla tej grupy ludności (placówek zdrowia i opieki społecznej, w tym np. domów starców, hospicjów itp.). Niektóre z tych obiektów, w szczególności takie jak - domy starców czy hospicja, mogą przyjmować nie tylko mieszkańców gminy Nowa Ruda.
4. Na obszarze gminy znajduje się 16 czynnych cmentarzy (2 komunalne i 14 parafialnych). Potrzeba rozbudowy istniejących cmentarzy lub budowa nowych występuje we wsiach Bartnica, Świerki, Czerwieńczyce, Jugów, Bożków i Przygórze.
5. Warto rozważyć możliwość rozbudowy usług i infrastruktury z zakresu sportów zimowych w Sokolcu oraz Jugowie. Korzystne wydaje się również wzbogacenie oferty turystyki i rekreacji o obiekty i rozwiązania wykorzystywane w okresie letnim.
6. Baza noclegowa w gminie jest stosunkowo słabo rozwinięta i mało zróżnicowana – brakuje ofert o średnim standardzie. Stopień wykorzystania istniejącej bazy był (w latach 1996-2012) stosunkowo niski – około 36 noclegów/1 miejsce (64,9 noclegów/1 miejsce w mieście Nowa Ruda, 102 noclegi/1 miejsce w powiecie kłodzkim, 97,0 noclegów/1 miejsce w województwie dolnośląskim). W kształtowaniu struktury funkcjonalno-przestrzennej warto zwrócić uwagę na rozwój atrakcyjnego zagospodarowania turystycznego tak, aby zachęcić potencjalnych turystów do korzystania z bazy noclegowej oraz walorów gminy.

10. BAZA EKONOMICZNA GMINY.

10.1. Ogólna sytuacja ekonomiczna gminy.

W Gminie Nowa Ruda dochód na jednego mieszkańca w roku 2015 był porównywalny ze średnią powiatu kłodzkiego (zarówno ogółem, jak i wyłącznie gmin wiejskich) i podregionu wałbrzyskiego oraz znacznie wyższy, ponad 11%, od dochodu przypadającego na mieszkańca Miasta Nowa Ruda. Na tle gmin wiejskich podregionu wałbrzyskiego dochód na jednego mieszkańca gminy wiejskiej Nowa Ruda jest niższy o niemal 3%. Różnica ta jest jeszcze większa w odniesieniu do gmin wiejskich kraju (7,14%) i województwa dolnośląskiego (14,6%; tabela 10.1.1).

Tabela nr 10.1.1. Wybrane wskaźniki makroekonomiczne w wybranych jednostkach terytorialnych.

Jednostka terytorialna	Dochód budżetu gminy (zł/M)		Udział własny w dochodzie budżetu gminy (%)		Wydatki budżetów gmin (zł/M)	
	2008 r.	2015 r.	2008 r.	2015 r.	2008 r.	2015 r.
Polska	2932,2	3395,81	41,8	49,7	2992,6	3329,08
Polska – gm. wiejskie	2511,8	3514,04	60,7	42,7	2517,8	3428,96
dolnośląskie	2966,8	3586,99	33,8	59,34	3229,9	3488,00
dolnośląskie – gm. wiejskie	2699,1	3820,53	46,4	56,77	2806,2	3698,38
podregion wałbrzyski	2324,5	3241,82	41,5	54,47	2379,4	3126,35
podregion wałbrzyski – gm. wiejskie	<i>brak danych</i>	3361,19	<i>brak danych</i>	46,48	<i>brak danych</i>	3256,48
powiat kłodzki	2369,5	3234,26	45,6	52,82	2524,0	3059,29
powiat kłodzki – gm. wiejskie	<i>brak danych</i>	3234,91	<i>brak danych</i>	43,13	<i>brak danych</i>	3066,23
Miasto Nowa Ruda	2037,2	2903,79	43,9	55,86	2227,6	2793,12
Gmina Nowa Ruda	2578,4	3263,06	53,7	43,85	2881,2	3072,34

dane GUS.

Należy zwrócić przy tym uwagę na fakt, że stopa bezrobocia w gminie wiejskiej Nowa Ruda wśród ludności będącej w wieku produkcyjnym jest wysoka (z wyjątkiem powiatu kłodzkiego) na tle innych analizowanych jednostek terytorialnych (tabela 10.1.2). Szczególnie rażąco wysoki odsetek bezrobotnych notuje się wśród kobiet - prawie 12%. Te niekorzystne parametry ekonomiczne dla tego w przeszłości rozwiniętego gospodarczo podregionu (Sudecki Okręg Przemysłowy), wynikają z upadku przemysłu i górnictwa węgla kamiennego. Parametry te są również niekorzystne w porównaniu do innych rejonów kraju uważanych za ubogie np.: Podkarpacie czy Polska Wschodnia. Bezrobocie w gminie wiejskiej Nowa Ruda, jak i w całym kraju w okresie 2008-2012 miało tendencje wzrostową, a od 2013 r. ma tendencję spadkową.

Tabela nr 10.1.2. Bezrobocie w wybranych jednostkach terytorialnych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej ludności w wieku produkcyjnym					
	ogółem		mężczyźni		kobiety	
	2008 r.	2015 r.	2008 r.	2015 r.	2008 r.	2015 r.
	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]	[%]
Polska	6,0	6,5	5,0	5,9	7,0	7,2
Polska – gm. wiejskie	7,1	7,2	5,8	6,4	8,6	8,2
dolnośląskie	6,0	5,5	5,2	5,0	6,9	6,0
dolnośląskie – gm. wiejskie	6,8	6,1	5,6	5,5	8,2	6,9
podregion wałbrzyski	9,2	7,3	8,2	6,7	10,3	7,9
podregion wałbrzyski – gm. wiejskie	<i>brak danych</i>	7,9	<i>brak danych</i>	7,1	<i>brak danych</i>	8,8
powiat kłodzki	11,8	10,0	10,8	9,5	12,8	10,6
powiat kłodzki – gm. wiejskie	<i>brak danych</i>	10,6	<i>brak danych</i>	9,8	<i>brak danych</i>	11,6
Miasto Nowa Ruda	9,8	8,8	7,9	7,2	11,9	10,7
Gmina Nowa Ruda	11,8	9,9	10,0	8,4	13,8	11,7

W strukturze branżowej wydatków budżetu gminy wiejskiej Nowa Ruda zwraca uwagę niski (w porównaniu z omawianą wartością dla pozostałych analizowanych jednostek terytorialnych) udział branż: ochrony zdrowia, gospodarka komunalna i ochrona środowiska oraz kultura fizyczna. Stosunkowo - na tle wydatków w mieście Nowa Ruda, powiecie kłodzkim i podregionie wałbrzyskim - niski jest także udział wydatków budżetu gminy na gospodarkę mieszkaniową. Przy czym wydatki z budżetu gminy wiejskiej Nowa Ruda na ww. cel przewyższają wydatki z budżetów gmin województwa dolnośląskiego i Polski.

Wysoki jest udział wydatków budżetu gminy wiejskiej Nowa Ruda na oświatę i wychowanie i administrację publiczną (w sumie około 45% wydatków) – w porównaniu ze wszystkimi analizowanymi jednostkami terytorialnymi, w których poniżej 44% wydatków idzie na te cele. Wydatki na oświatę i wychowanie, administrację publiczną i dodatkowo pomoc społeczną stanowią niemal 62 % wydatków budżetu gminy (tabela 10.1.3).

Tabela nr 10.1.3. Struktura branżowa wydatków budżetów gminnych (%) - dane na 2015 r.

Branże	gmina wiejska Nowa Ruda	miasto Nowa Ruda	powiat kłodzki	podregion wałbrzyski	województwo dolnośląskie	Polska
Gospodarka mieszkaniowa	5,69	11,28	6,72	6,32	4,64	2,97
Administracja publiczna	13,90	9,16	12,12	11,39	61,88	10,35
Oświata i wychowanie	31,63	27,26	30,50	29,94	32,48	36,65
Ochrona zdrowia	0,50	0,94	0,85	0,80	0,98	0,64
Pomoc społeczna	16,18	19,38	17,21	15,91	13,87	15,96
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	6,79	10,53	11,04	10,65	11,39	10,04
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	4,05	3,60	5,01	4,53	4,86	3,42
Kultura fizyczna	0,96	6,07	3,13	3,10	3,17	2,47
Pozostałe	20,31	11,78	13,43	17,35	17,67	17,50

źródło: GUS

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

10.2. Struktura branżowa gospodarki gminy.

W roku 2015 zarejestrowanych było w gminie Nowa Ruda 801 podmiotów gospodarki narodowej (według REGON), z czego 29 należało do podmiotów sektora publicznego. W 2015 r. na 10 tysięcy mieszkańców przypadały zatem 674 podmioty gospodarki narodowej (tabela nr 10.2.1). W ocenie ogólnej wskaźnik ilości podmiotów wpisanych do rejestru REGON/10 tys. mieszkańców w gminie Nowa Ruda był w analizowanym roku znacząco, gdyż o około 82,5%, niższy niż w województwie dolnośląskim. Duże różnice wystąpiły również w przypadku pozostałych jednostek terytorialnych. Dla ogółu gmin powiatu kłodzkiego, podregionu wałbrzyskiego i kraju różnice zawierały się w przedziale od 62% (Polska i powiat) do 64,5% (podregion), zaś dla gmin wiejskich: powiatu, podregionu wałbrzyskiego, województwa dolnośląskiego i kraju były mniejsze, sięgając od 9% (powiat) do 33,7% (województwo). Ponadto wskaźnik ilości podmiotów wpisanych do rejestru REGON/10 tys. mieszkańców w gminie Nowa Ruda w 2015 r. był o około 40% niższy, niż w mieście Nowa Ruda.

Na 1000 mieszkańców gminy w wieku produkcyjnym przypadały w 2015 r. nieco ponad 104 podmioty gospodarki narodowej. Wskaźnik ten dla gminy w omawianym roku był znacznie niższy od tego samego wskaźnika zanotowanego dla innych analizowanych jednostek terytorialnych (tabela 10.2.1.). Wynika to prawdopodobnie z funkcjonowania w sąsiedztwie gminy, np w mieście Nowa Ruda, dużych zakładów produkcyjnych zatrudniających zwykle znacznie więcej pracowników, niż firmy, funkcjonujące na obszarze gminy. I chociaż zakłady te nie są zlokalizowane na terenie gminy, to ich występowanie w jej sąsiedztwie istotnie wpływa na strukturę gospodarczą gminy (miejsca pracy).

Tabela nr 10.2.1. Podmioty gospodarki narodowej w wybranych jednostkach terytorialnych.

Jednostka terytorialna	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności		podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	
	2008 r.	2015 r.	2008 r.	2015 r.
Polska	985	1089	152,8	174,3
Polska – gm. wiejskie	631	749	101,8	118,7
dolnośląskie	1101	1230	167,0	195,8
dolnośląskie – gm. wiejskie	749	901	114,3	139,3
podregion wałbrzyski	1104	1109	169,3	177,2
podregion wałbrzyski – gm. wiejskie	-	829	-	128,1
powiat kłodzki	1167	1088	179,2	173,8
powiat kłodzki – gm. wiejskie	-	736	-	113,7
Miasto Nowa Ruda	1107	1128	176,0	183,0
Gmina Nowa Ruda	715	674	109,1	104,3

źródło: GUS.

Należy jednak zaznaczyć, że nie uwzględniono w tych liczbach indywidualnych gospodarstw rolnych, które w gminach wiejskich stanowią istotną część ich bazy ekonomicznej. Nieuwzględnienie tych gospodarstw odzwierciedla się też w strukturze branżowej gospodarki. Podmioty gospodarki branży rolnictwo, leśnictwo i łowiectwo zajmują dopiero szóstą pozycję pod względem liczby podmiotów w gminie (tabela nr 10.2.2). Na tle uśrednionych wskaźników dla różnych porównywanych obszarów (od miasta Nowa Ruda po kraj) udział podmiotów branży rolniczej w gminie Nowa Ruda (6,01%) jest jednak wysoki.

Na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda najwięcej działalności gospodarczych zarejestrowanych jest w branży handlu hurtowego i detalicznego (ponad 27% ogółu podmiotów wg rejestru REGON). Drugą pod względem liczebności grupą podmiotów gospodarczych w gminie są te zaliczane do branży budownictwo (niemal 15%), a trzecią - przetwórstwo przemysłowe (ponad 9%). Podobnie jest zresztą w innych analizowanych jednostkach terytorialnych. Wysoka – zwłaszcza, jak na gminę wiejską – jest tu liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w branżach edukacja (ponad 5,5%) oraz działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. W strukturze branżowej podmiotów w gminie wiejskiej Nowa Ruda zwraca uwagę niski udział działalności związanych z informacją i komunikacją - jest on najniższy w porównaniu z innymi jednostkami terytorialnymi.

Tabela nr 10.2.2. Struktura branżowa podmiotów gospodarki narodowej (bez rolnictwa indywidualnego). Stan na 2015 r.

Branże gospodarki narodowej	Polska		Polska - gminy wiejskie		dolnośląskie		dolnośląskie - gminy wiejskie		Podregion wałbrzyski		Podregion wałbrzyski - gminy wiejskie		Powiat kłodzki		Powiat kłodzki - gminy wiejskie		Miasto Nowa Ruda		Gmina Nowa Ruda	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo	75401	1,80	37547	4,57	4822	1,35	1855	3,66	1190	1,62	391	4,36	458	2,59	95	4,16	26	1,01	48	6,01
Górnictwo i wydobywanie	4742	0,11	1469	0,18	449	0,13	139	0,27	113	0,15	28	0,31	19	0,11	7	0,31	1	0,04	3	0,38
Przetwórstwo przemysłowe	375273	8,97	90851	11,06	26430	7,41	4778	9,43	6265	8,50	1034	11,52	1100	6,23	212	9,29	156	6,07	74	9,26
Budownictwo	487892	11,67	132868	16,18	41338	11,59	8063	15,92	7818	10,61	1300	14,49	1741	9,86	308	13,49	229	8,91	119	14,89
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	74638	1,79	15820	1,93	6391	1,79	1064	2,10	1248	1,69	193	2,15	322	1,82	46	2,01	40	1,56	17	2,13
Informacja i komunikacja	132971	3,18	13754	1,68	11139	3,12	979	1,93	1029	1,40	74	0,82	194	1,10	16	0,70	30	1,17	4	0,50
Handel hurtowy i detaliczny	1059948	25,35	208524	25,40	85166	23,87	12561	24,80	17828	24,20	2350	26,19	4621	26,16	634	27,77	610	23,73	216	27,03
Turystyka i gospodarka magazynowa	256648	6,14	56543	6,89	19493	5,46	3418	6,75	4154	5,64	576	6,42	806	4,56	116	5,08	104	4,05	52	6,51
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	129796	3,10	26643	3,42	10444	2,93	1485	2,93	2317	3,15	315	3,51	971	5,50	89	3,90	85	3,31	40	5,01
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	127636	3,05	17689	2,15	11277	3,16	1216	2,40	1898	2,58	190	2,12	443	2,51	61	2,67	72	2,80	22	2,75
Działalność profesjonalna,	404606	9,68	49936	6,08	34162	9,58	3733	7,37	4252	5,77	433	4,83	891	5,04	104	4,56	143	5,56	36	4,51

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Branże gospodarki narodowej	Polska		Polska - gminy wiejskie		dolnośląskie		dolnośląskie - gminy wiejskie		Podregion walbrzyski		Podregion walbrzyski - gminy wiejskie		Powiat kłodzki		Powiat kłodzki - gminy wiejskie		Miasto Nowa Ruda		Gmina Nowa Ruda		
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	
naukowa i techniczna																					
Edukacja	147548	3,53	28524	3,47	11356	3,18	1518	3,00	2198	2,98	282	3,14	592	3,35	87	3,81	86	3,35	44	5,51	
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	227015	5,43	32795	3,99	18334	5,14	2356	4,65	3303	4,48	378	4,21	939	5,32	117	5,12	112	4,36	36	4,51	
Organizacje członkowskie i gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	271144	6,48	52353	6,38	22551	6,32	3261	6,44	4514	6,13	562	6,26	1144	6,48	145	6,35	128	4,98	49	6,13	
Pozostałe	406060	9,71	55763	6,79	53407	14,97	4217	8,33	15536	21,09	866	9,65	3422	19,37	246	10,78	749	29,13	39	4,88	
Razem	4181318	100	821079	100	356759	100	50643	100	73663	100	8972	100	17663	100	2283	100	2571	100	799	100	

źródło: GUS.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Na terenie gminy funkcjonowały (według danych z 2012 r.) 24 sklepy spożywcze i spożywczo-przemysłowe. Na jedną placówkę handlu detalicznego w gminie przypadało (w 2012 r.) zatem prawie 502 mieszkańców. Ten porównawczo niski wskaźnik (2 sklepów/1000 mieszkańców) wynika z braku ośrodka centralnego na terenie gminy i konkurencji miasta Nowa Ruda, która stanowi centrum usługowe (nie tylko w zakresie handlu) dla omawianej gminy. Liczba sklepów w poszczególnych wsiach ściśle wiąże się z ich wielkością. Najwięcej placówek handlu detalicznego działa w: Jugowie (11 sklepów), Ludwikowicach Kłodzkich (7 sklepów) oraz Bożkowie (3 sklepy). Najmniejsze miejscowości (Bieganów, Dworki, Krajanów, Sokolica i Nowa Wieś Kłodzka) pozbawione są placówek handlowych.

Inaczej niż sieć sklepów przedstawia się rozmieszczenie obiektów usługowych związanych z obsługą ruchu turystycznego: gospodarstw agroturystycznych, pensjonatów, schronisk, kawiarni i barów. Najwięcej takich obiektów (w 2012 r.) znajdowało się w Ludwikowicach Kłodzkich (około 15 obiektów), a następnie w Sokolcu (około 13 obiektów) oraz w Jugowie (około 7 obiektów). Obiekty tego typu występują również w innych miejscowościach gminy (w liczbach nie przekraczających trzech obiektów), tj. w: Bieganowie, Bożkowie, Dzikowcu, Nowej Wsi Kłodzkiej, Przygórzu, Świerkach, Włodowicach oraz Woliborzu. W niektórych miejscowościach gminy, w tym głównie w Ludwikowicach Kłodzkich oraz Przygórzu, poza „bazą turystyczną”, rozwinęły się także inne funkcje gospodarcze (w tym przemysł).

Podmioty gospodarcze świadczące usługi w zakresie handlu, napraw i turystyki to przedsiębiorstwa z reguły małe, zatrudniające poniżej 10 osób. W strukturze wielkościowej podmiotów gospodarki narodowej działających na terenie gminy Nowa Ruda, podobnie jak generalnie w całym kraju, przedsiębiorstwa małe – do 9 zatrudnionych – dominują (tabela nr 10.2.3). Na tle porównywanych obszarów, tj. miasta Nowa Ruda, powiatu kłodzkiego i województwa dolnośląskiego, zaznacza się tu nieco większy udział podmiotów średnich (10-49 zatrudnionych). Udział w gminie wiejskiej Nowa Ruda przedsiębiorstw dużych (50 i więcej zatrudnionych) utrzymuje się na poziomie nieco wyższym niż w gminach kraju i znacząco wyższym, niż w pozostałych analizowanych jednostkach terytorialnych.

Do największych przedsiębiorstw działających na obszarze gminy Nowa Ruda zaliczają się następujące firmy:

- Kopalnia Surowców Skalnych sp. z o.o. w Bartnicy (działającą także na terenie miasta Nowa Ruda),
- Zakład Produkcji Automatyki Sieniowej S.A. w Przygórzu,
- Państwowe Gospodarstwo Leśne w Jugowie,
- Młyn Staniszewski i Wspólnicy Sp. Jawna w Ludwikowicach Kłodzkich,

- Centrum Rekreacyjno-Konferencyjne „HARENDA” w Ludwikowicach Kłodzkich,
- Afflo sp. z o.o. „Bukowa Chata” w Jugowie,
- Przedsiębiorstwo Turystyczno-Handlowo-Usługowe Sp. z o.o. „Leśny Dwór” w Woliborzu.

Tabela nr 10.2.3. Struktura wielkościowa podmiotów gospodarki narodowej (bez indywidualnych gospodarstw rolnych); stan na 2015 r.

Klasa wielkości przedsiębiorstw (według liczby zatrudnionych)	gmina Nowa Ruda	miasto Nowa Ruda	powiat kłodzki	powiat kłodzki - gm. wiejskie	podregion wałbrzyski	podregion wałbrzyski – gm. wiejskie	woj. dolnośląskie	woj. dolnośląskie – gm. wiejskie	Polska	Polska – gm. wiejskie
≤ 9	96,00	96,58	96,59	96,85	96,26	96,23	96,52	96,57	95,78	95,95
10 – 49	3,13	2,91	2,89	2,80	3,17	3,45	2,89	3,08	3,52	3,61
> 50	0,87	0,50	0,52	0,35	0,57	0,32	0,59	0,35	0,70	0,44

źródło: GUS.

Istotne są branże związane z gospodarką leśną oraz turystyką. Jedno z ww. ważniejszych przedsiębiorstw zajmuje się wydobywaniem i przeróbką surowców skalnych. Kopalnictwo surowców skalnych stanowiło ważną branżę gospodarki gminy do zakończenia eksploatacji złoża kruszywa w Świerkach (2013 r.). Obecnie prace wydobywcze prowadzone są tylko w Dzikowcu. Ważnym działem pozostaje także rolnictwo, na którego kierunki produkcji wywierają wpływ szczególne uwarunkowania przyrodnicze. Duży areał trwałych użytków zielonych sprzyja rozwojowi zwierzęcego kierunku produkcji. Jednakże w południowej części gminy (rejon Bożkowa), gdzie występują korzystne uwarunkowania przyrodnicze (w szczególności glebowe), decydujące o walorach produkcyjnych przestrzeni rolniczej, podstawowe znaczenie ma uprawa zbóż, w tym pszenicy. Niezależnie od warunków przyrodniczych, na rozwój rolnictwa w gminie wpływają uwarunkowania rynkowe oraz polityka rolna Unii Europejskiej.

Na obszarze gminy Nowa Ruda – poza omówionymi wcześniej podmiotami – działają także firmy z różnych branż, w tym m.in.: budownictwa, mechaniki pojazdowej, przemysłu spożywczego, transportu. Najwięcej przedsiębiorstw działa w największych wsiach, tj. w: Ludwikowicach Kłodzkich, Jugowie i Bożkowie. Największą firmą działającą na terenie gminy jest Zakład Produkcji Automatyki Sieciowej S.A. w Przygórzu.

Obecnie na terenie gminy prowadzone są dalsze prace służące dokładniejszemu rozpoznaniu zasobów złoża węgla kamiennego „Nowa Ruda pole Piast rejon Waclaw-Lech” (zasoby tego złoża udokumentowano w 2014 r. w kategoriach: B, C₁ i C₂, o czym mowa szerzej w rozdziale 5.1.2.).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

10.3. Uwarunkowania wynikające z rozwoju i struktury bazy ekonomicznej gminy.

1. Zgodnie z przyrodniczymi uwarunkowaniami rozwinęły się różnorodne formy działalności gospodarczej: rolnictwo, leśnictwo, turystyka, kopalnictwo surowców skalnych i przemysł przetwórczy oraz różne usługi.
2. W rolnictwie znaczący udział ma zwierzęcy kierunek produkcji – zgodnie z miejscowymi uwarunkowaniami przyrodniczymi; w południowej części gminy (rejon Bożkowa) występują warunki glebowo-klimatyczne korzystne dla produkcji roślinnej. Dla dalszego rozwoju rolnictwa występują ograniczenia – zarówno przyrodnicze, jak i społeczno-ekonomiczne. Przewiduje się więc spadek zatrudnienia w tym sektorze gospodarki gminy, czego konsekwencją będzie prawdopodobnie transformacja funkcjonalna układów osadniczych wsi, w tym zabudowy zagrodowej.
3. Rozwój usług rynkowych, zwłaszcza w zakresie handlu, ogranicza konkurencyjne oddziaływanie ośrodka miejskiego Nowa Ruda. Jednocześnie bliskość miasta oraz tras dróg wojewódzkich sprzyjać mogą rozwojowi określonych usług komercyjnych (np. naprawa pojazdów samochodowych) oraz innych różnych aktywności gospodarczych (np. firm budowlanych).
4. Rozwój wydobywania surowców skalnych stymulowany jest, z jednej strony unikatowością ich występowania w skali kraju i stosunkowo dobrą dostępnością linii kolejowych, ułatwiających ekspedycję kruszyw lub innych produktów, z drugiej strony przewidywanym znacznym popytem na te surowce, związanym m.in. z konieczną w Polsce rozbudową i modernizacją sieci dróg i kolei.

DZIAŁ III.

**UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ISTNIEJĄCEGO
ZAGOSPODAROWANIA I STRUKTURY WŁASNOŚCI
GRUNTÓW**

11. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA.

11.1. Struktura użytkowania terenu.

Górski charakter gminy Nowa Ruda wyraża się szczególnie w jej strukturze użytkowania gruntów i zarazem w strukturze przyrodniczej. W szczególności zwraca uwagę wysoki udział lasów i zadrzewień (42,5% powierzchni gminy), pokrywających zwłaszcza wyższe i bardziej strome zbocza górskie. Rolnicza przestrzeń produkcyjna tylko w niewielkim stopniu przewyższa udział terenów zalesionych, przy czym aż 61% tej przestrzeni stanowią trwałe użytki zielone. Udział ekosystemów trawiastych w strukturze przyrodniczej gminy przekracza 30% (tabela nr 11.1.1). Są to głównie górskie pastwiska (ponad 20% użytków rolnych).

Tabela nr 11.1.1. Struktura użytkowania gruntów na obszarze gminy Nowa Ruda (stan na 1 stycznia 2009 r.).

Rodzaj użytkowania	Gmina Nowa Ruda			
	ha	%	%	%
Powierzchnia całkowita	13 970	100,0	-	-
TERENY ZAINWESTOWANE	941	6,7	100,0	-
Tereny osadnicze	421	3,0	44,7	100,0
Tereny mieszkaniowe	131	0,9	13,9	31,1
Tereny przemysłowe	32	0,2	3,4	7,6
Inne tereny zabudowane	26	0,2	2,8	6,2
Tereny zurbanizowane niezabudowane	15	0,1	1,6	3,6
Tereny rolne zabudowane	192	1,4	20,4	45,6
Tereny rekreacyjne	25	0,2	2,7	5,9
Tereny komunikacyjne	497	3,6	52,8	100,0
Drogi	427	3,1	45,4	85,9
Tereny kolejowe	69	0,5	7,7	13,9
Inne komunikacyjne	1	0,0	0,0	0,2
Użytki kopalniane	23	0,2	2,4	-
TERENY OTWARTE	13 029	93,3	100,0	-
Tereny rolne	6 942	49,7	53,3	100,0
Grunty orne	2 648	19,0	20,3	38,1
Sady	16	0,1	0,2	0,2
Łąki	1 339	9,6	10,3	19,3
Pastwiska	2 897	20,7	22,2	41,7
Stawy	10	0,1	0,1	0,1
Rowy melioracyjne	32	0,2	0,2	0,5
Lasy i zadrzewienia	5 944	42,5	45,6	-
w tym lasy	5 888	42,1	45,2	-
Wody	35	0,3	0,3	100,0
Wody płynące	31	0,2	0,2	88,6
Wody stojące	4	0,1	0,1	11,4
Użytki ekologiczne	0	0,0	0,0	-
Nieuzutki	72	0,5	0,6	-
Tereny różne	36	0,3	0,3	-

źródło: na podstawie zestawienia zbiorczego danych objętych ewidencją gruntów i budynków na 1 stycznia 2009 r.

W powierzchni terenów zainwestowanych dominuje udział terenów komunikacyjnych (3,6% powierzchni gminy), nieco przewyższający udział terenów osadniczych (3% powierzchni

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

gminy), pomimo wysokiej (jak na gminę wiejską) gęstości zaludnienia (*patrz rozdz. 7.1*). Wskazuje to na znacznie rozbudowany system komunikacyjny, w szczególności drogowy. Wśród terenów osadniczych zwraca uwagę wyraźna dominacja tzw. terenów rolnych zabudowanych (ponad 45% całości terenów osadniczych). Tereny mieszkaniowe obejmują niewiele ponad 31% terenów osadniczych. Pośrednio wskazuje to na znaczny stopień rozproszenia osadnictwa (i zabudowy).

Pomimo istotnego znaczenia górnictwa w bazie ekonomicznej gminy, udział powierzchni użytków kopalnianych w strukturze zagospodarowania terenów gminy jest relatywnie niewielki – 0,2% powierzchni całej gminy oraz 2,4% terenów zainwestowanych. Wynika to ze specyfiki kopalnictwa surowców skalnych - kamieniołomy zajmują stosunkowo niewielkie powierzchnie (w porównaniu np. z odkrywkową eksploatacją węgla brunatnego czy większych złóż kruszywa).

11.2. Charakterystyka osadnictwa gminy.

Osadnictwo gminy Nowa Ruda jest ściśle powiązane z lokalnymi (górkimi) uwarunkowaniami przyrodniczymi. Występują tu albo duże silnie rozbudowane i zmodyfikowane wsie łańcuchowe (typowe sudeckie „łańcuchówki”) w obniżeniach dolinnych, albo – na wyżej położonych terenach lub także w dolinach, wzdłuż potoków górskich – wsie o rozproszonej zabudowie i niewielkim zaludnieniu. O znacznym zróżnicowaniu form oraz o rozproszeniu osadnictwa świadczy różnica pomiędzy liczbą miejscowości i sołectw, których jest prawie dwukrotnie mniej. Według danych GUS na sieć osadniczą gminy składa się 31 miejscowości (tabela nr 11.2.1.) zgrupowanych w 17 sołectwach (jednocześnie obrębach). Średnia wielkość sołectwa wynosi – 711 mieszkańców.

Tabela nr 11.2.1. Miejscowości i przysiółki gminy Nowa Ruda; stan na 2015 r.

L.p.	Nazwa miejscowości	L.p.	Nazwa obrębu
1.	Bartnica	1.	Bartnica
2.	Wyřebina		
3.	Złote Wody		
4.	Bieganów	2.	Bieganów
5.	Bożków	3.	Bożków
6.	Czerwieńczyce	4.	Czerwieńczyce
7.	Chudzów		
8.	Dworki	5.	Dworki
9.	Dzikowiec	6.	Dzikowiec
10.	Jugów	7.	Jugów
11.	Jutroszów		
12.	Krzów		
13.	Miłków		
14.	Nagóra		
15.	Krajanów	8.	Krajanów
16.	Koszyn	9.	Koszyn
17.	Grzymków	10.	Ludwikowice Kłodzkie

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

L.p.	Nazwa miejscowości	L.p.	Nazwa obrębu
18.	Ludwikowice Kłodzkie		
19.	Sowina		
20.	Nowy Miłków		
21.	Nowa Wieś Kłodzka	11.	Nowa Wieś Kłodzka
22.	Przygórze	12.	Przygórze
23.	Sokolica	13.	Sokolica
24.	Sokolec	14.	Sokolec
25.	Świerki	15.	Świerki
26.	Wrześnik		
27.	Podlesie	16.	Wolibórz
28.	Wolibórz		
29.	Grządka	17.	Włodowice
30.	Rędzina		
31.	Włodowice		

źródło: BIP gminy Nowa Ruda.

Według danych z Urzędu Gminy Nowa Ruda (przywołanych poniżej) największą wsią (a ściślej – sołectwem/obrębem) gminy jest Jugów liczący - według danych z 2015 r. - 2929 mieszkańców, który skupia ponad jedną czwartą populacji gminy (tabela nr 11.2.2). Kolejne duże miejscowości wiejskie, liczące ponad 1000 mieszkańców, to: Ludwikowice Kłodzkie (ponad 2,1 tys. mieszkańców), Bożków (ponad 1,5 tys. mieszkańców) i Wolibórz (około 1,0 tys. mieszkańców). Łącznie te cztery największe sołectwa zamieszkuje ponad 7,7 tys. osób, tj. około 65% populacji gminy. Do sołectw liczących powyżej 500 (lub prawie 500) mieszkańców należą: Dzikowiec (840 mieszkańców), Przygórze (701), Włodowice (685), Świerki (547) i Czerwieńczyce (489) – łącznie zamieszkałe przez około 3,3 tys. osób, tj. około 28% populacji gminy. Pozostałe to słabo zaludnione sołectwa, o w przewadze rozproszonej zabudowie, liczące – oprócz Nowej Wsi Kłodzkiej (215 mieszkańców), Sokolca (192 mieszkańców), Bartnicy (188 mieszkańców) i Krajanowa (109 mieszkańców) – poniżej 100 mieszkańców (Sokolica - 76, Dworki -53, Bieganów - 23). Łącznie w tych 7 miejscowościach gminy mieszka 856 osób, czyli około 7% jej populacji.

W historycznym rozwoju zaludnienia poszczególnych miejscowości (tabela nr 11.2.3.) zwraca uwagę wciąż stosunkowo wysoka, dominująca na tle pozostałych miejscowości gminy, liczba mieszkańców w Jugowie oraz w Ludwikowicach Kłodzkich. Omawianą pozycję w skali gminy utrzymują obie te miejscowości, pomimo stosunkowo wysokiego (niemal 43% mieszkańców w Jugowie oraz około 41% mieszkańców w Ludwikowicach Kłodzkich) spadku liczby mieszkańców – w porównaniu z maksymalną ich liczbą. Z przeprowadzonej analizy wynika także, iż w: Bieganowie, Dworkach oraz Sokolicy nastąpił najbardziej drastyczny spadek liczby ludności – o ponad 90% w porównaniu z maksymalną liczbą mieszkańców tych wsi. Natomiast najmniejszy spadek populacji odnotowano w Bożkowie (o około 18% w porównaniu z wartością maksymalną), a następnie w Przygórze (o ponad 34% w porównaniu z wartością maksymalną).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Analiza historycznego rozwoju zaludnienia gminy Nowa Ruda wskazuje także dość radykalny spadek liczebności populacji w okresie powojennym w porównaniu z okresem przedwojennym, a nawet z końcem XIX wieku. W okresie powojennym maksymalna liczba mieszkańców gminy wynosiła 15998 mieszkańców (w 1970 r.), co stanowi znaczący spadek w porównaniu z maksimum omawianej wartości dla okresu przedwojennego (22864 osób w 1933 r.). Obecna liczba mieszkańców gminy Nowa Ruda (stan na 2015 r.) stanowi jedną z najniższych w analizowanym okresie (tj. od 1787 r. do 2015 r.) i jednocześnie najmniejszą wartość odnotowaną po 1978 r. (co stanowi ponad 1,3-krotny spadek w porównaniu z wartością maksymalną okresu powojennego i 1,9-krotny spadek w porównaniu z maksimum dla okresu przedwojennego). Jedną z konsekwencji zmniejszenia populacji było ograniczenie zasięgu zabudowy osadniczej (rysunek pt.: „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego”). Z kolei jedną z przyczyn spadku populacji było zaprzestanie wydobywania węgla kamiennego i zamknięcie lokalnych kopalni, co spowodowało znaczące zmniejszenie się liczby miejsc pracy.

Tabela nr 11.2.2. Powierzchnia i liczba mieszkańców poszczególnych obrębów gminy Nowa Ruda; stan na 31.12.2015 r.

L.p.	Obręb (sołectwo)	Liczba mieszkańców	Powierzchnia w km ²	Liczba mieszkańców na 1 km ²
1.	Bartnica	188	3,7	50,81
2.	Bieganów	23	3	7,67
3.	Bożków	1563	10,6	147,45
4.	Czerwieńczyce	489	14	34,93
5.	Dworki	53	3	17,67
6.	Dzikowiec	840	9	93,33
7.	Jugów	2929	20,5	142,88
8.	Krajanów	109	6,9	15,80
9.	Ludwikowice Kłodzkie	2168	13,6	159,41
10.	Nowa Wieś Kłodzka	215	6,7	32,09
11.	Przygórze	701	10,5	66,76
12.	Sokolica	76	2	38,00
13.	Sokolec	192	7,3	26,30
14.	Świerki	547	10,4	52,60
15.	Wolibórz	1056	12,3	85,85
16.	Włodowice	685	6	114,17
Razem:		11834	139,7	84,71

źródło: Urząd Gminy Nowa Ruda.

Tabela nr 11.2.3. Historyczny rozwój zaludnienia poszczególnych sołectw (obrębów) gminy Nowa Ruda.

L.p.	NAZWA MIEJSKO- WOŚCI	1787 r.	1825 r.	1845 r.	1885 r.	1905 r.	1933 r.	1945 r.	1950 r.	1960 r.	1970 r.	1978 r.	1983 r.	1988 r.	2000 r.	2005 r.	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2015 r.
1.	Bartnica	339 ^a	259	281 ^c	1085 ^d	918 ^e	935	829	385	396	368	287 ^l	284	302 ^m	247	217	212	219	214	184	182	195	194	188
2.	Bieganów	173	282	369 ^c	678 ^d	443 ^e	414	344	227	226	242	158 ^l	128	126 ^m	43	40	30	29	27	27	25	25	25	23
3.	Bożków	708	1344	955 ^c	-	982 ^e	1927	1566 ^h	1225	1661	1674	1493	1764	1831	1708	1674	1639	1647	1631	1622	1624	1614	1596	1563
4.	Czerwienicy ce	510	616	837 ^c	-	786 ^e	774	991 ^h	569	668	601	545	502	531	513	505	498	506	498	507	509	508	504	489
5.	Dworki	365	529	599	701	451	478	478 ^h	167	161	121	113	106	109	94	98	68	69	69	67	65	66	62	53
6.	Dzikowiec	705	900	1098	1479	1332	1410 ^t	920 ¹	920	1086	1101	1106	960	950	942	928	905	894	890	886	874	872	870	840
7.	Jugów	1540	1557	2137	3221	3348	5199 ^z	4364	2701	3631 ¹	3705 ^k	-	3295	3325	3185	3135 ⁿ	3129	3089	3064	3047	3022	3003	2988	2929
8.	Krajanów	513	559	859 ^o	-	693	586	566	343	264	250	192 ^l	177	171 ^m	120	114	111	115	118	122	113	111	110	109
9.	Ludwikowice e Kłodzkie	1218 ^b	1558	1735	3012	3041 ^u	3704	3518 ^h	1780	2773	3009	2721	2732	2061	2407	2323	2274	2262	2286	2261	2222	2192	2175	2168
10.	Nowa Wieś Kłodzka	559	596	724	750	508 ^e	560	526 ^h	244	235	265	224	239	256	238	224	217	218	217	213	216	214	215	215
11.	Przygórze	-	-	-	-	-	-	1073 ^h	789	952	943	837	827	901	824	803	788	776	764	757	755	742	726	701
12.	Sokolica	153	220	258	349	1126	261	281	142	139	142	127	227	224	78	220	72	71	72	75	78	75	74	76
13.	Sokolec	482	911	965	1314	307	983	989	270	228	234	276	124	108	198	68	220	213	212	206	204	207	204	192
14.	Świerki	716	808	714	832	1653	1608	1819 ^h	716	899	987	834	769	729	596	616	577	568	558	576	585	573	571	547
15.	Włodowice	423	550	677 ^c	1111	1346 ^e	1360	1170 ^h	849	1012	1015	866	798	814	773	750	724	721	717	722	710	707	705	1056
16.	Wollibórz	1022	1128	1311	2208	2382	2665	2510 ^h	1263	1370	1341	1241	1251	1271	1156	1139	1110	1107	1101	1091	1096	1101	1075	685
Razem		10416	11817	13519	16740	19316	22864	21994	12590	15701	15998	11020	14183	13709	13122	12854	12574	12504	12438	12363	12280	12224	12094	11834

^a dane z 1816 r.^b dane z 1782 r.^c dane z 1840 r.^d dane z 1862 r.^e dane z 1910 r.^f dane z 1925 r.^g dane z 1931 r.^h dane z 1946 r.ⁱ dane z 1941 r.^j dane z 1959 r.^l dane na dzień 12.11.2012 r.^m dane z 1980 r.ⁿ dane z 1990 r.º dane z 1990 r.^p dane z 1971 r.^z dane na dzień 12.11.2012 r.¹ dane z 1988 roku^t dane z 1988 roku^u dane z 1988 roku^v dane z 1988 roku^w dane z 1988 roku^x dane z 1988 roku^y dane z 1988 roku^z dane z 1988 roku¹ dane z 1988 roku² dane z 1988 roku³ dane z 1988 roku⁴ dane z 1988 roku⁵ dane z 1988 roku⁶ dane z 1988 roku⁷ dane z 1988 roku⁸ dane z 1988 roku

11.3. Uwarunkowania wynikające ze struktury funkcjonalno-przestrzennej.

1. Dotychczasowa struktura użytkowania gruntów, stanowiąca zarazem strukturę przyrodniczą gminy, jest ściśle związana z miejscowymi, górskimi uwarunkowaniami siedliskowymi. Nie powinna więc podlegać istotnym zmianom w wyniku rozwoju gminy, z wyjątkiem ewentualnego, pewnego wzrostu udziału terenów zalesionych.
2. W strukturze terenów osadniczych zdecydowanie dominują tereny rolne zabudowane, co jest skutkiem znacznego rozproszenia osadnictwa wiejskiego (i zabudowy). W dalszym rozwoju udział tych terenów powinien się zmniejszać, gdyż rozproszone osadnictwo nie jest korzystne (zarówno z ekologicznego, jak i funkcjonalnego punktu widzenia).
3. Największa liczba ludności - ponad 22 800 mieszkańców (jak wynika z dostępnych danych) mieszkała na obszarze dzisiejszej gminy Nowa Ruda w okresie międzywojennym (w 1933 r.). Po II wojnie światowej maksymalną wielkość populacji odnotowano około 1970 roku (15 998 osób). Od tego czasu występuje spadek liczby mieszkańców gminy Nowa Ruda.
4. Historycznie ukształtowana zróżnicowana struktura sieci osadniczej nie podlegała, w ostatnich latach, radykalnym zmianom; zakłada się zatem, iż zostanie zachowana także w okresie perspektywicznym.
5. Brak hierarchii w sieci osadniczej gminy wynika z braku na jej obszarze ośrodka centralnego (rolę takiego ośrodka pełni miasto Nowa Ruda), a powstanie i rozwój największych wsi nie miało związku z obsługą rejonu „ciążenia”, lecz wynikało z rozwoju funkcji specjalizowanych (w tym przemysłu). Zakłada się, iż specjalizowany charakter funkcjonalny ośrodków osadniczych utrzyma się także w przyszłości.

12. STAN WŁADANIA GRUNTAMI.

12.1. Struktura własności gruntów.

W strukturze własności gruntów największy udział ma Skarb Państwa (ponad 44%). Wynika to ze znacznej lesistości gminy, a przeważająca część leśnej przestrzeni produkcyjnej w Polsce stanowi własność Państwowego Gospodarstwa Leśnego. Do właścicieli prywatnych należy niewiele ponad 40% gruntów, przy czym prawie 89% tych gruntów stanowią indywidualne gospodarstwa rolne. Relatywnie duży jest też udział osób fizycznych we własności gruntów pod zabudowę mieszkaniową i gruntów rolnych zabudowanych, co wiąże się z dominacją zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej (tabela nr 12.1.1).

Trzecim największym właścicielem gruntów jest gmina (grunty gminne) – ponad 13%. W powierzchni terenów gminnych największy udział mają grunty rolne, a następnie grunty pod drogami (drogi gminne). Lasy i zadrzewienia stanowią 10% gruntów gminnych (tabela nr 12.1.2). Udziały pozostałych właścicieli gruntów na obszarze gminy Nowa Ruda są stosunkowo niewielkie.

Tabela nr 12.1.1. Struktura własności gruntów (stan na 1 stycznia 2009 r.).

Forma własności	Powierzchnia w ha	Udział %
Grunty państwowe, w tym	6 156	44,01
Państwowe Gospodarstwo Leśne	5 865	90,85
Grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym	42	0,30
Grunty Gminy	1 881	13,45
Grunty Gminy w wieczystym użytkowaniu	23	0,16
Grunty osób fizycznych, w tym	5 675	40,57
wchodzące w skład gospodarstw rolnych	5 026	88,56
Grunty kościelne	30	0,21
Grunty powiatów	58	0,41
Grunty województw	54	0,39
Grunty spółek prawa handlowego	13	0,09
Grunty pozostałe	57	0,41
Razem	13 989	100,00

źródło: „Zestawienie zbiorcze danych objętych ewidencją gruntów i budynków” na 1. stycznia 2009

Tabela nr 12.1.2. Struktura użytkowania gruntów komunalnych (stan na 1 stycznia 2009 r.)

Rodzaj użytkowania	Powierzchnia	
	ha	%
Powierzchnia całkowita	1876	100,0
TERENY ZAINWESTOWANE	367	19,6
Tereny osadnicze	82	4,4
Tereny komunikacyjne	285	15,2
Użytki kopalniane	0	0,0
TERENY OTWARTE	1509	80,4

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Rodzaj użytkowania	Powierzchnia	
	ha	%
Tereny rolne	1292	68,9
Lasy i zadrzewienia	187	10,0
Wody	4	0,2
Użytki ekologiczne	0	0,0
Nieużytki	2,8	1,2
Tereny różne	3	0,2

źródło: „Zestawienie zbiorcze danych objętych ewidencją gruntów i budynków” na 1 stycznia 2009

12.2. Uwarunkowania wynikające ze struktury własności gruntów.

1. Charakterystyczną cechą gminy jest przewaga własności uspołecznionej gruntów (własność Skarbu Państwa i gminna). Wśród gruntów gminnych przeważają tereny rolne (niemal 69%), a następnie tereny komunikacyjne (ponad 15%). Wśród gruntów Skarbu Państwa ponad 90% stanowią tereny leśne.
2. Wśród gruntów prywatnych (40% ogółu gruntów) największy udział mają grunty wchodzące w skład indywidualnych gospodarstw rolnych (prawie 89%); relatywnie duży jest także udział gruntów osadniczych – pod zabudowę mieszkaniową, w tym na terenach rolnych.
3. Korzystną cechą jest względnie wysoki udział własności komunalnej gruntów, w tym terenów jeszcze nie zainwestowanych. Stan taki sprzyja realizację inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym oraz prowadzeniu polityki przestrzennej gminy.

13. KOMUNIKACJA I TRANSPORT.

13.1. Układ drogowy.

Przez obszar gminy nie przebiega żadna z dróg krajowych. Głównymi elementami układu drogowego gminy są trzy drogi wojewódzkie. Ich zestawienie zamieszczono w tabeli nr 13.1.1. Warto też wspomnieć, że przed II wojną światową były w obecnych granicach Gminy 2 przejścia drogowe do ówczesnej Czechosłowacji, które ze względu na zły stan dróg – są obecnie nieprzejezdne.

Tabela nr 13.1.1. Zestawienie dróg wojewódzkich.

L.p.	Numer drogi	Relacja	Długość* [w km]
1.	381	Wałbrzych - Nowa Ruda - Kłodzko	26,0
2.	384	Wolibórz - Bielawa - Dzierżoniów - Kołaczów – Łagiewniki	5,1
3.	385	Tłumaczów - Srebrna Góra - Ziębice - Ząbkowice Śląskie - Jagielnica - Grodków - Jaczowice	18,1
Razem:			49,2

* według pomiarów z mapy topograficznej.

Rdzeniem systemu komunikacyjnego zarówno gminy Nowa Ruda, jak i miasta Nowa Ruda, jest droga wojewódzka nr 381, łącząca Wałbrzych, przez Nową Rudę, z Kotliną Kłodzką. Przecina ona gminę i miasto z północnego-zachodu na południowy-wschód, zapewniając połączenie dla ruchu samochodowego pomiędzy Wzgórzami Wyręblińskimi i Garbem Dzikowca w paśmie Gór Sowich (na północy) a Wzgórzami Włodzickimi w paśmie Gór Suchych (na południu).

Przez gminę Nowa Ruda droga wojewódzka nr 381 wiedzie (od północy) przez wsie (obróby): Bartnica, Świerki, Ludwikowie Kłodzkie, a po przecięciu miasta Nowa Ruda, przez Czerwieńczyce i Bożków. Jest to droga jednojezdniowa z dwoma pasami ruchu, z licznymi zakrętami. W większości trasa przechodzi przez tereny zabudowane. Stan nawierzchni drogi, w szczególności na odcinku północnym, jest w wielu miejscach niezadowalający. W ciągu tej drogi w ostatnich latach został zrealizowany północny odcinek obwodnicy miasta Nowa Ruda, który częściowo wchodzi w teren gminy Nowa Ruda - w rejonie w Ludwikowic Kłodzkich.

Obsługa ruchu samochodowego relacji wschód-zachód odbywa się głównie poprzez drogi wojewódzkie nr 385 [relacji: *Tłumaczów (granica państwa) – Nowa Ruda – Wolibórz – Srebrna Góra - Ząbkowice Śląskie – Niedźwiednik - Ziębice – Jagielnica (granica województwa)*] i nr 384 (relacji: *Wolibórz – Bielawa – Dzierżoniów – Kołaczów - Łagiewniki*). Droga nr 385, w obrębie gminy, prowadzi (od zachodu) przez: Włodowice, a po przecięciu Nowej Rudy, gdzie krzyżuje się z

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

drogą nr 381, przez Wolibórz i Nową Wieś Kłodzką. Na trasie drogi występują liczne zakręty, w szczególności na odcinku do Srebrnej Góry. Natomiast jej nawierzchnia jest w dobrym stanie.

Droga wojewódzka nr 384 prowadzi od skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 385 (w okolicy Woliborza) w kierunku północno-wschodnim. Droga jest atrakcyjną trasą widokową. Odcinek Wolibórz – do Przełęczy Woliborskiej (w granicach administracyjnych gminy wiejskiej Nowa Ruda) został częściowo wyremontowany w latach 2010-2011.

Najbardziej obciążona ruchem jest droga wojewódzka nr 381 (według danych Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei we Wrocławiu). Średnie natężenie ruchu samochodowego wyniosło na niej w 2010 r. - 3955 pojazdów/dobę na odcinku północnym oraz 5228 na odcinku południowym. Na rok 2020 przewiduje się wzrost tego natężenia do około 7392 pojazdów/dobę na odcinku północnym oraz 7263 pojazdów/dobę na odcinku południowym. Obciążenie pozostałych dróg wojewódzkich jest wyraźnie niższe. Pomiary z 2010 r. i prognozę średniego dobowego natężenia ruchu pojazdów samochodowych na drogach wojewódzkich zawiera tabela nr 13.1.2.

Wszystkie drogi wojewódzkie na obszarze gminy są odśnieżane. Przy czym najlepiej utrzymana zimą jest droga nr 381, a najsłabiej odcinek drogi nr 385 prowadzący przez Nową Wieś Kłodzką.

Tabela nr 13.1.2. Średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na drogach wojewódzkich; stan w 2010 r. oraz prognozowany na rok 2020.*

Numer drogi	Nazwa odcinka	Pojazdy samochodowe ogółem	Motocykle		Samochody osobowe, mikrobuse		Lekkie samochody ciężarowe (dostawcze)		Samochody ciężarowe				Autobusy		Ciągniki rolnicze	
			SDR**	%	SDR	%	SDR	%	SDR	%	SDR	%	SDR	%	SDR	%
Średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na drogach wojewódzkich w 2010 r.																
381	północny (Głuszycza - Nowa Ruda)	3955	59	1,5	3073	77,7	435	11,0	174	4,4	123	3,1	87	2,2	4	0,1
381	południowy (Nowa Ruda - Gorzuchów)	5228	37	0,7	4302	82,3	523	10,0	167	3,2	131	2,5	63	1,2	5	0,1
384	Dzikowiec-Bielawa	1270	28	2,2	1047	82,4	135	10,6	33	2,6	18	1,4	5	0,4	4	0,3
385	Włodowicki (Ścinawka Góra - Nowa Ruda)	2104	32	1,5	1877	89,2	128	6,1	34	1,6	6	0,3	23	1,1	4	0,2
385	Woliborski (Nowa Ruda - Dzikowiec)	2055	25	1,2	1813	88,2	166	8,1	21	1,0	8	0,4	16	0,8	6	0,3
385	Nowowiejski (Dzikowiec - Ząbkowice Śląskie)	2056	41	2,0	1808	87,9	134	6,5	23	1,1	21	1,0	23	1,1	6	0,3
Prognozowany średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na drogach wojewódzkich w 2020 r.																
381	północny (Głuszycza - Nowa Ruda)	7392	14	0,2	6419	86,8	525	7,1	148	2	206	2,8	80	1,1	0	0
381	południowy (Nowa Ruda - Gorzuchów)	7263	5	0,1	6164	84,8	607	8,4	162	2,2	254	3,5	70	1	1	0
384	Dzikowiec - Bielawa	1459	6	0,4	1286	88,1	127	8,7	24	1,6	14	1	1	0,1	1	0,1
385	Włodowicki (Ścinawka Góra - Nowa Ruda)	2799	14	0,5	2573	91,9	125	4,5	42	1,5	8	0,3	36	1,3	1	0
385	Woliborski (Nowa Ruda - Dzikowiec)	1310	11	0,8	1041	79,5	145	11,1	51	3,9	25	1,9	34	2,6	3	0,2
385	Nowowiejski (Dzikowiec - Ząbkowice Śląskie)	2621	13	0,5	2378	90,7	158	6	25	1	12	0,5	32	1,2	3	0,1

* według danych Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei

** SDR – średni dobowy ruch.

źródło: Dolnośląska Służba Dróg i Kolei we Wrocławiu.

Znacznie bogatsza niż struktura dróg wojewódzkich jest sieć dróg powiatowych. Składa się ona z 22 oddzielnie numerowanych odcinków o łącznej długości 88,3 km (tabela nr 13.1.3). Drogi powiatowe obsługują wszystkie obręby gminy.

Tabela nr 13.1.3. Zestawienie dróg powiatowych.

L.p.	Numer drogi	Relacja	Długość* [w km]	Uwagi
1.	3016 D	Pieszycy – Sokolec	3,4	
2.	3312 D	Wolibórz – Dzikowiec – Nowa Ruda (Słupiec) – Ścinawka Średnia	4,1	
3.	3313 D	Nowa Wieś Kłodzka – Czerwieńczyce	6,2	
4.	3314 D	Jugów - Przygórze - Wolibórz	5,1	stosunkowo często uczęszczana
5.	3315 D	Sokolec – Ludwikowice Kłodzkie	3,8	
6.	3316 D	Ludwikowice Kłodzkie – Więclaw (ul. Tadeusza Kościuszki)	1,4	
7.	3317 D	Jugów – Ludwikowice Kłodzkie	4,9	
8.	3318 D	przez wieś Sobków	1,6	
9.	3319 D	Nowa Ruda – Przygórze	4,5	
10.	3320 D	Dzikowiec – Podlesie	2,1	
11.	3321 D	Nowa Ruda – Dzikowiec	2,0	
12.	3322 D	Dzikowiec – Nowa Wieś Kłodzka	2,9	
13.	3323 D	Dzikowiec – Koszyn – Bożków	5,9	
14.	3324 D	Nowa Ruda (Słupiec) – Bożków – Gorzuchów	3,7	
15.	3325 D	Bożków – do drogi wojewódzkiej nr 381	0,8	
16.	3326 D	Ścinawka Średnia – Bożków	2,6	
17.	3327 D	przez wieś Bożków	1,4	
18.	3337 D	Nowa Ruda – Bieganów – Ścinawka Średnia	5,2	nowa nawierzchnia asfaltowa
19.	3338 D	Świerki – Dworki – Krajanów – Sokolica – Włodowice	9,5	trasa widokowa
20.	3339 D	Sierpnice – Bartnica	3,1	zły stan nawierzchni
21.	3340 D	od drogi wojewódzkiej nr 381 – Wojbórz – Opolnica – Bardo Przełęk	3,1	
22.	3356 D	Walim – Rzecznka – Sokolec – Jugów – Nowa Ruda	11,2	wąska, wymaga poszerzenia
Razem:			88,5	

* według pomiarów z mapy topograficznej.

źródło: Zarząd dróg powiatowych w Kłodzku.

Ze względu na obsługiwane relacje szczególne znaczenie mają te drogi powiatowe, które zapewniają połączenie miasta Nowa Ruda z innymi ośrodkami miejskimi lub gminnymi. Są to następujące drogi:

- droga nr 3312 D (relacji: Wolibórz – Dzikowiec – *Nowa Ruda Słupiec* – Ścinawka Średnia) zapewniająca powiązanie Słupca z węzłem dróg wojewódzkich nr 384 i 385 (po stronie wschodniej) i Radkowem (po stronie zachodniej),

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

- droga nr 3356 D (relacji: *Walim – Rzecznka – Sokolec – Jugów – Nowa Ruda*) wiążąca miasto Nowa Ruda z Walimiem, a także wcześniej, z obszarem narciarskim w rejonie Sokolec – *Rzecznka*.
- droga nr 3016 D (relacji: *Pieszycy – Sokolec*) umożliwia z kolei powiązanie miasta Nowa Ruda, za pośrednictwem drogi powiatowej nr 3356 D, z Pieszcami.

Drogi gminne pełnią pomocniczą rolę w obsłudze ruchu samochodowego. Wyznaczono 96 dróg gminnych o łącznej długości 88,08 km (według pomiarów z mapy topograficznej). Według GUS łączna długość wszystkich dróg gminnych wynosiła (w 2004 r.) 135 km. Zestawienie dróg (ulic) gminnych zamieszczono w tabeli nr 13.1.4.

Tabela nr 13.1.4. Zestawienie dróg (ulic) gminnych.

L.p.	Numer drogi	Relacja	Długość* [w km]	Uwagi
1.	120351 D	Bartnica – strażnica WOP	0,8	wąska, wymaga poszerzenia
2.	120352 D	Bartnica – Wyrębina	1,4	wąska, wymaga poszerzenia
3.	120353 D	Bartnica – tunel	1,5	wąska, wymaga poszerzenia
4.	120354 D	Bartnica [od drogi wojewódzkiej do granicy gminy (Złota Woda)]	0,5	wąska, wymaga poszerzenia
5.	120355 D	Świerki – przysiółek	0,7	wąska, wymaga poszerzenia
6.	120356 D	Świerki – granica gminy	1,1	wąska, wymaga poszerzenia
7.	120357 D	Świerki – od drogi powiatowej do kościoła	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
8.	120358 D	Świerki – od drogi powiatowej do kamieniołomów	0,6	wąska, wymaga poszerzenia
9.	120359 D	Świerki – od drogi wojewódzkiej w kierunku tunelu	1,2	wąska, wymaga poszerzenia
10.	120360 D	Świerki – od drogi wojewódzkiej w kierunku strażnicy WOP w Bartnicy	0,6	wąska, wymaga poszerzenia
11.	120361 D	Krajanów – Rzędzina	0,7	wąska, wymaga poszerzenia
12.	120362 D	Krajanów – od drogi powiatowej przez Krajanów do drogi gminnej 118517 D	3,2	trasa widokowa
13.	120363 D	Krajanów – Bytkowice	3,0	zły stan nawierzchni twardej ulepszonej
14.	120364 D	Sokolica – granica gminy	1,1	wąska, wymaga poszerzenia
15.	120365 D	Sokolica – przysiółek	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
16.	120366 D	przez Przygórze	1,3	wąska, wymaga poszerzenia
17.	118491 D	Dworki – Sośnina	1,5	wąska, wymaga poszerzenia
18.	118492 D	Dworki – granica RP	0,8	wąska, wymaga

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Lp.	Numer drogi	Relacja	Długość* [w km]	Uwagi
				poszerzenia
19.	118493 D	Dworki do sklepu	0,6	wąska, wymaga poszerzenia
20.	118494 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Wiejska	1,3	wąska, wymaga poszerzenia
21.	118495 D	Ludwikowice Kłodzkie, Caritas	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
22.	118496 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Polna	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
23.	118497 D	Ludwikowice Kłodzkie, droga koło gimnazjum ul. Batorego I	1,4	wąska, wymaga poszerzenia
24.	118498 D	Ludwikowice Kłodzkie, granica gminy (ul. Ludwikowska)	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
25.	118499 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Kościelna	0,5	wąska, wymaga poszerzenia
26.	118500 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Piastowska	1,9	wąska, wymaga poszerzenia
27.	118501 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Nadrzeczna	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
28.	118502 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Kolonia Kasprowicza	1,2	wąska, wymaga poszerzenia
29.	118503 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Kolonia Kasprowicza I	0,7	wąska, wymaga poszerzenia
30.	118504 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Ogrodowa	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
31.	118505 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Kopalniana	1,3	wąska, wymaga poszerzenia
32.	118506 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Krótka	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
33.	118507 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Batorego	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
34.	118508 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Leśna	1,0	wąska, wymaga poszerzenia
35.	118509 D	Ludwikowice Kłodzkie, ul. Kościuszki do stacji PKP	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
36.	118510 D	Sokolec – Sierpnica	2,0	wąska, wymaga poszerzenia
37.	118511 D	Sokolec – od drogi powiatowej koło pensjonatu „Wisła” w kierunku Rzeczeki	1,0	wąska, wymaga poszerzenia
38.	118512 D	Sokolec – od „GOPR-ówki” przy granicy z Rzeczką w kierunku Sierpnicy	0,5	wąska, wymaga poszerzenia
39.	118513 D	Sokolec – od drogi powiatowej w kierunku posesji nr 58	0,4	wąska, wymaga poszerzenia
40.	118514 D	Sokolec – od drogi powiatowej w kierunku posesji nr 42	0,4	wąska, wymaga poszerzenia
41.	118515 D	Sokolec – od drogi powiatowej w kierunku posesji nr 54	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
42.	118516 D	Włodowice – granica miasta Nowa Ruda	1,2	wąska, wymaga poszerzenia
43.	118517 D	Włodowice – Rzędzina	1,8	
44.	118518 D	Włodowice – do oczyszczalni ścieków	1,9	wąska, wymaga poszerzenia, trasa widokowa
45.	118519 D	Włodowice – Górzna	0,4	wąska, wymaga poszerzenia

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

L.p.	Numer drogi	Relacja	Długość* [w km]	Uwagi
46.	118520 D	Włodowice – od mostu na drodze gminnej na Rzędzie w kierunku Sokolicy	0,6	wąska, wymaga poszerzenia
47.	118521 D	Jugów, ul. Sitów	1,0	wąska, wymaga poszerzenia
48.	118522 D	Jugów, ul. Wysiedleńców	1,6	wąska, wymaga poszerzenia
49.	118523 D	Jugów, ul. Spokojna	0,7	wąska, wymaga poszerzenia
50.	118524 D	Jugów, ul. Chłopów	0,5	wąska, wymaga poszerzenia
51.	118525 D	Jugów, ul. 1 Maja i ul. Robotnicza	1,4	wąska, wymaga poszerzenia
52.	118526 D	Jugów, ul. Pusta	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
53.	118527 D	Jugów, ul. Olimpijska	0,4	wąska, wymaga poszerzenia
54.	118528 D	Jugów, ul. Jana	1,3	wąska, wymaga poszerzenia
55.	118529 D	Jugów, ul. Stanisława Staszica	1,3	wąska, wymaga poszerzenia
56.	118530 D	Jugów, ul. Stanisława Małachowskiego	2,1	wąska, wymaga poszerzenia
57.	118531 D	Jugów, ul. Młynarska	0,4	wąska, wymaga poszerzenia
58.	118533 D	Jugów, ul. Władysława Sikorskiego II	0,8	wąska, wymaga poszerzenia
59.	118534 D	Jugów, ul. Jabłońska	0,7	wąska, wymaga poszerzenia
60.	118535 D	Jugów, ul. Mikołaja Kopernika	0,9	wąska, wymaga poszerzenia
61.	118536 D	Jugów, ul. Brzozowa	0,8	wąska, wymaga poszerzenia
62.	118537 D	Jugów, ul. Świętojańska	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
63.	118538 D	Jugów, ul. Grzybowska II	0,6	wąska, wymaga poszerzenia
64.	118539 D	Jugów, ul. Słowiańska	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
65.	118540 D	Jugów, ul. Koszykowa	1,7	wąska,

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

L.p.	Numer drogi	Relacja	Długość* [w km]	Uwagi
				wymaga poszerzenia
66.	120366 D	Przygórze – od drogi powiatowej Przygórze Jugów w kierunku sali wiejskiej	1,3	wąska, wymaga poszerzenia
67.	120367 D	Przygórze – Osiedle	1,2	wąska, wymaga poszerzenia
68.	120368 D	Przygórze – od drogi powiatowej Przygórze Jugów do drogi gminnej nr 118522 D	1,2	wąska, wymaga poszerzenia
69.	120369 D	Przygórze – przysiółek	0,4	wąska, wymaga poszerzenia
70.	120370 D	Przygórze – od drogi gminnej nr 120366 D do drogi wojewódzkiej w Woliborzu	2,7	wąska, wymaga poszerzenia
71.	120371 D	Przygórze – droga koło kościoła w kierunku Jugowa	0,9	wąska, wymaga poszerzenia
72.	120372 D	Wolibórz - osiedle	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
73.	120373 D	Wolibórz – przysiółek (Podlesie)	0,4	wąska, wymaga poszerzenia
74.	120374 D	Wolibórz – do szkoły	1,0	wąska, wymaga poszerzenia
75.	120375 D	Wolibórz – droga przez Wolibórz	0,5	wąska, wymaga poszerzenia
76.	120376 D	Wolibórz – od drogi wojewódzkiej do Dzikowca Kolonii (granica gminy)	1,5	wąska, wymaga poszerzenia, trasa widokowa
77.	120377 D	Wolibórz – od drogi wojewódzkiej w kierunku Leśnego Dworu	0,5	wąska, wymaga poszerzenia
78.	120378 D	Wolibórz – od drogi wojewódzkiej w kierunku boiska sportowego	0,4	wąska, wymaga poszerzenia
79.	120379 D	Dzikowiec – od drogi powiatowej Dzikowiec – Wolibórz do drogi powiatowej Dzikowiec – Wolibórz Podlesie	0,09	wąska, wymaga poszerzenia
80.	120380 D	Dzikowiec – od drogi powiatowej Dzikowiec – Słupiec do drogi powiatowej Dzikowiec - Kolonia	1,68	wąska, wymaga poszerzenia
81.	120381 D	Dzikowiec – przysiółek	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
82.	120382 D	Dzikowiec – od drogi powiatowej w kierunku Podlesia pod wiaduktem PKP	0,4	wąska, wymaga poszerzenia
83.	120383 D	Nowa Wieś – leśniczówka	0,2	wąska, wymaga

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

L.p.	Numer drogi	Relacja	Długość* [w km]	Uwagi
				poszerzenia
84.	120384 D	Nowa Wieś – od drogi powiatowej w kierunku budynku nr 40	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
85.	120385 D	Czerwieńczyce – Bożków wzdłuż granicy wsi	0,7	wąska, wymaga poszerzenia
86.	120386 D	Czerwieńczyce – Bożków w kierunku Święcka	1,9	wąska, wymaga poszerzenia
87.	120387 D	Czerwieńczyce – od drogi powiatowej w kierunku przepompowni i Dzikowca Dębówki	2,1	wąska, wymaga poszerzenia
88.	120388 D	Bożków – Koszyn osiedle	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
89.	120389 D	Bożków – Koszyn	0,3	wąska, wymaga poszerzenia
90.	120390 D	Bożków – Koszyn do sklepu	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
91.	120391 D	Bożków – droga na Osiedle Słoneczne	0,6	wąska, wymaga poszerzenia
92.	120392 D	Bożków – od drogi powiatowej koło posesji nr 189	0,4	wąska, wymaga poszerzenia
93.	120393 D	Bożków – od drogi powiatowej koło „starego” przedszkola	0,2	wąska, wymaga poszerzenia
94.	120394 D	Bożków – od drogi powiatowej koło posesji nr 23	1,3	wąska, wymaga poszerzenia
95.	120395 D	Bieganów – od drogi powiatowej przez wieś koło budynków nr 34 i 40 do granicy miasta	2,4	wąska, wymaga poszerzenia
96.	120396 D	Bieganów – koło byłej szkoły do granicy miasta	2,8	wąska, wymaga poszerzenia
Razem			88,08	

* według pomiarów z mapy topograficznej.
źródło: Urząd Gminy.

Według danych GUS (z 2004 r.) średnią gęstość sieci dróg gminnych określa wskaźnik 96,5 km/100 km². W 2004 r. był on wyraźnie wyższy od wskaźnika średniowojewódzkiego dla gmin wiejskich (39,51 km dróg gminnych/100 km²). Te różnice wskaźników są znacznie mniejsze, gdy rozpatruje się wyłącznie drogi o nawierzchni twardej ulepszonej. Wynoszą one odpowiednio: 18,51 km dróg gminnych/100 km² dla gminy wiejskiej Nowa Ruda oraz 12,64 km dróg gminnych/100 km² dla gmin wiejskich województwa dolnośląskiego.

Wyższy wskaźniki gęstości dróg gminnych, w porównaniu z danymi dla województwa, w gminie Nowa Ruda można wiązać z intensywnym historycznym osadnictwem, a także wyższą

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

gęstością zaludnienia (88 osób/km² - dane z 2004 r.) od średniej dla gmin wiejskich województwa dolnośląskiego (53 osoby/km² - dane z 2004 r.). Warto też wskazać, że bogatsza struktura dróg gminnych, czym charakteryzuje się gmina Nowa Ruda, występuje pomimo, iż ruch pojazdów samochodowych (zarówno lokalny, jak i tranzytowy) opiera się tu głównie na drogach wojewódzkich i powiatowych. Drogi gminne mają często jedynie charakter „sięgaczowy”.

W Studium na terenie gminy wskazano przebieg (fragment) Drogi Śródsudeckiej, stanowiącej samochodową trasę turystyczną na obszarze Dolnego Śląska. Droga ta została wprowadzona w „Studium zagospodarowania przestrzennego pasma Drogi Śródsudeckiej” Uchwała Nr 309/II/03 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 17.04.2003 r. Droga ta miałaby prowadzić od granicy państwa w Tłumaczowie, przez Nową Rudę, Jugów i Sokolec, do Walimia. Na terenie gminy Nowa Ruda wykorzystywała by istniejące drogi wojewódzkie nr: 385 i 381 oraz drogę powiatową nr 3356D. W 2012 r. został opracowany projekt, w ramach którego wyznaczono transgraniczną samochodową trasę turystyczną Via Montana. Trasa ta, łącząc pasma Sudetów i Karpat, na odcinku w gminie Nowa Ruda pokrywa się z przebiegiem Drogi Śródsudeckiej [Studium rozwoju turystycznej drogi dla zmotoryzowanych Via Montana].

Ruch ciężarowy, chociaż ma stosunkowo niewielki udział w strukturze ruchu samochodowego na większości dróg (w odniesieniu do dróg wojewódzkich ilustruje to tabela nr 13.1.2.), może być głównym sprawcą przyspieszonego niszczenia nawierzchni, a często i podbudowy dróg. Udział w tym w szczególności mają pojazdy przeładowane lub przewożące nieodpowiednio zabezpieczone przed wypadaniem sypanki materiały. Z tego względu występowanie w danym rejonie dużych kopalń, z których wywozi się urobek transportem samochodowym, może wiązać się z przyspieszonym niszczeniem dróg. Na szczęście większość kruszywa z Kopalni Gabra w Słupcu wysyłana jest drogą kolejową, bez pośrednictwa - na drogach publicznych w gminie - taboru samochodowego.

13.2. Komunikacja kolejowa.

Przez gminę wiejską Nowa Ruda przebiega linia kolejowa nr 286 (dwutorowa). Obsługuje ona północno-zachodnią część gminy. Natomiast do granic gminy, od strony miasta Nowa Ruda, dochodzi linia kolejowa nr 327 (jednotorowa). Obsługuje ona wyłącznie Kopalnię Gabra w Słupcu. Obie linie kolejowe nie są zelektryfikowane. Łączą się w rejonie Ścinawki Średniej, na obszarze gminy Radków.

Linia kolejowa nr 286 łączy stacje Wałbrzych Główny i Kłodzko Główny. Jej trasa, prowadząca przez dolinę Włodzicy i jej zbocza, jest bardzo malownicza. Na trasie znajdują się dwa mosty, dziewięć wiaduktów (w tym wiadukty we Włodowicach i Ludwikowicach Kłodzkich) oraz trzy tunele (w tym tunel w Świerkach). Trasa obsługuje zarówno ruch pasażerski, jak i towarowy.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Przewoźnikiem są Koleje Dolnośląskie S.A. (powołane do życia na mocy Uchwały Nr XX/246/07 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 grudnia 2007 r.). Spółka Koleje Dolnośląskie S.A. oferuje przewóz pasażerów autobusami szynowymi ze stacjami na trasie: *Wałbrzych Główny, Jedlina, Głuszyca, Bartnica, Świerki Dolne, Ludwikowice Kłodzkie, Nowa Ruda, Ścinawka Średnia, Gorzuchów, Bierkowice* do stacji *Kłodzko Miasto*. Szynobusy kursują stosunkowo regularnie, średnio 6 razy dziennie (w każdym z kierunków).

Brakuje bezpośredniego połączenia kolejowego gminy wiejskiej Nowa Ruda z miastami i ośrodkami regionu: Jelenią Górą, Legnicą i Wrocławiem.

13.3. Transport zbiorowy.

Do większości miejscowości gminy docierają autobusy Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej (PKS), Dolnośląskiej Linii Autobusowej (DLA) lub minibusy prywatnych przewoźników. Poszczególne firmy transportowe proponują kursy na różnych trasach. Najbogatszą ofertą dysponuje PKS Kłodzko (z dworcem autobusowym w Nowej Rudzie), który obsługuje połączenia do około 24 miejscowości, w tym do: Kłodzka, Kudowy Zdroju, Legnicy, Głogowa, Radkowa, Wałbrzycha, Wrocławia i Zielonej Góry oraz w sezonie wakacyjnym do: Gorzowa Wielkopolskiego, Poznania i Świnoujścia.

Komunikacja zbiorowa gminy wiejskiej Nowa Ruda jest stosunkowo dobrze zorganizowana. Autobusy i minibusy jeżdżą dosyć regularnie. Na terenie gminy wiejskiej PKS Kłodzko oferuje połączenia do: Bożkowa, Dzikowca, Krajanowa, Ludwikowic Kłodzkich, Czerwieńczyc, Przygórza, Sokolca i Woliborza. Teren gminy w zakresie samochodowej komunikacji zbiorowej obsługiwany jest również przez prywatnych przewoźników; w szczególności te miejscowości, które leżą na trasie Nowa Ruda - Kłodzko. Częstotliwość kursowania autobusów w dni powszednie (w jednym kierunku linii PKS) waha się od 1 do 19 kursów dziennie.

13.4. Trasy rowerowe.

Pagórkowate ukształtowanie terenu gminy wiejskiej Nowa Ruda stanowi atrakcyjne, pod względem krajoznawczym i krajobrazowym, obszary dla turystyki rowerowej. Na terenie gminy znajdują się trzy oznakowane trasy rowerowe:

- 1) międzynarodowy Szlak Cystersów ER-8 (fragment) biegnący przez północno-zachodnie tereny gminy;
- 2) Tour de Głuszyca - szlak zielony tzw. „Strefy MTB”. Szlak długości 53 km prowadzi od - do „Starej Piekarni” w Głuszycy. Trasa wiedzie przez tereny o zróżnicowanej

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

nawierzchni: ruiny zamku Rogowiec, Łomnicę, wzdłuż północnej granicy sołectwa Bartnica. Szlak jest bardzo dobrze oznakowany i utrzymany, ale ze względu na znaczne różnice terenu (przewyższenia dochodzą do 2500 metrów) polecany wyłącznie zawodowcom;

- 3) Szlak Podziemnych Atrakcji Turystycznych łączy Złoty Stok i Zagórze Śląskie. W gminie wiejskiej Nowa Ruda trasa prowadzi przez miejscowości: Wolibórz, Przygórze, Jugów, Ludwikowice Kłodzkie oraz Sokolec.

Powyższe trasy łączą się ze stosunkowo gęstą siecią ścieżek i dróg rowerowych w sąsiednich gminach. Ten regionalny system ma także liczne powiązania z czeskimi drogami rowerowymi. Trasy rowerowe na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda są dobrze oznakowane i utrzymane oraz często uczęszczane.

13.5. Szlaki turystyczne.

Na obszarze gminy wyznaczono osiem oznakowanych pieszych szlaków turystycznych:

- 1) czerwony (fragment Głównego Szlaku Sudeckiego im. dr Mieczysława Orłowicza) - prowadzi od Świeradowa Zdroju do Prudnika. Na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda przebiega przez Nową Wieś Kłodzką (z Nowej Rudy Słupca w kierunku Przełęcz Srebrnej, gdzie łączy się z Długodystansowym Międzynarodowym Szlakiem E-3 Atlantyk – Morze Czarne). Czas przejścia szlaku (z Nowej Rudy do Sokolca) wynosi około 3 godzin i 45 minut. Wadą tego szlaku jest to, że w przeważającej mierze wykorzystuje drogi samochodowe;
- 2) czerwony – biegnący z Rozdroża pod Słoneczną (granica państwa) do stacji kolejowej w Świerkach (przez Świerki Kłodzkie);
- 3) zielony - biegnący z Góry Wszystkich Świętych przez Świerki i Sokolec na Wielką Sowę. Czas przejścia (z Nowej Rudy do Sokolca) to około 4 godziny i 30 minut. Szlak ten jest mało uczęszczany i źle oznakowany, ale bardzo malowniczy;
- 4) zielony – z Łącznej do Tłumaczowa, wzdłuż zachodniej granicy gminy wiejskiej Nowa Ruda;
- 5) żółty - prowadzący od Radkowa przez Tłumaczów, Zagórzyn, Nową Rudę (Zdrojowisko) do Bielawy. Na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda biegnie przez obręb Jugów. Czas przejścia szlaku (z Nowej Rudy do Kalenicy z Rezerwatem Bukowa Kalenica) wynosi około 3 godziny i 15 minut. Szlak jest męczący i trudny do przejścia (ze względu na wąskie ścieżki), ale dobrze utrzymany;

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

- 6) żółty – prowadzący od stacji kolejowej w Świerkach Dolnych przez Rozdroże pod Porębem i Sierpnicę do Podziemnego Miasta „Osówka”; na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda wiedzie ze Świerków w kierunku Sokolca;
- 7) czarny – z Bartnicy do Świerków;
- 8) czarny – prowadzący z Rozdroża pod Porębem (za zachod od Dalkowa) przez Sowińę do miasta Nowa Ruda (Zdrojowiska).

Pieszne szlaki turystyczne na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda są dobrze oznakowane i utrzymane.

Przez gminę przechodzi również fragment Szlaku Cystersów (ER-8), będącego elementem Europejskiego Szlaku Kulturowego, który swój początek bierze w Portugalii a kończy się w Polsce. Szlak ten stanowi trasę samochodową - z odcinkami rowerowymi i pieszymi. Noworudzki przebieg szlaku ER-8 łączy kolejne opactwa cysterskie w: Krzeszowie, Wambierzycach, Bardzie i Henrykowie. Biegnie on przez obręby: Bartnica, Świerki i Ludwikowie Kłodzkie, a po przekroczeniu miasta Nowa Ruda także przez obręb Bieganów.

13.6. Trasy konne.

Przez obszar gminy przebiega fragment jedyne w tej części gór Sudeckiego Szlaku Konnego (relacji: *Lądek Zdrój – Karpacz*). Szlak ten wiedzie między innymi przez: *Międzygórze, Polanicę Zdrój, Wambierzycy, Nową Rudę i Mieroszów*. Na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda wyznaczono dwie trasy powyższego szlaku zróżnicowane pod względem trudności ich przebycia:

- 1) żółta (trudniejsza) prowadzi z *Nowej Rudy* do *Karpacza* przez: *Wolibórz, Przygórze, Jugów i Sokolec*;
- 2) zielona (łatwiejsza) biegnie z *Lądka Zdroju* do *Karpacza* przez *Bieganów i Sokolicę*.

Na terenie gminy zlokalizowano również trzy Ośrodki Górskiej Turystyki Konnej (w: *Bieganowie, Sokolicy i Sokolcu*), które stanowią bazę noclegową zarówno dla ludzi, jak i zwierząt.

13.7. Uwarunkowania wynikające z istniejącego systemu komunikacyjnego oraz możliwości i potrzeb jego rozwoju.

1. Rdzeń układu komunikacyjnego gminy stanowią drogi wojewódzkie nr 381 (relacji: *Wałbrzych – Nowa Ruda – Kłodzko*), droga nr 385 (łącząca *Thumaczów z Jagielnicą*) oraz droga nr 384 (relacji: *Wolibórz – Bielawa – Łagiewniki*). Droga nr 381 przecina gminę z północnego-zachodu na południowy-wschód. Droga nr 385 przenosi ruch

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

relacji wschód-zachód. Natomiast droga nr 384 wyprowadza ruch ze wschodniej części gminy, na północ (do *Bielawy*). Łączna długość dróg wojewódzkich na terenie gminy wynosi 49,2 km.

2. Według wyników pomiarów ruchu z 2010 r. najbardziej obciążona ruchem jest droga wojewódzka nr 381. Średnie dobowe natężenie ruchu samochodowego wyniosło na niej w 2010 r. około 3955 pojazdów/dobę na odcinku północnym (*Głuszyce - Nowa Ruda*) i 5228 pojazdów/dobę na odcinku południowym (*Nowa Ruda – Gorzuchów*). Szacuje się, iż liczba ta, do roku 2020, wzrośnie do około 7392 pojazdów/dobę na odcinku północnym oraz 7263 pojazdów/dobę na odcinku południowym. Obciążenie ruchem pozostałych dróg wojewódzkich było w 2010 r. wyraźnie niższe.
3. Obsługę powiązań komunikacyjnych uzupełniają drogi powiatowe. Przez teren gminy przebiegają 22 oddzielnie numerowane odcinki takich dróg o łącznej długości 88,3 km. Wśród nich największy ruch przenoszą drogi: nr 3312 D (relacji: *Wolibórz – Dzikowiec – Nowa Ruda Słupiec – Ścinawka Średnia*) oraz nr 3356 D (relacji: *Walim – Rzecznka – Sokolec – Jugów – Nowa Ruda*). Istotną rolę w systemie komunikacyjnym gminy pełni również droga powiatowa nr 3016 D relacji: *Pieszycy – Sokolec*. Zapewnia ono powiązanie miasta Nowa Ruda - za pośrednictwem drogi powiatowej nr 3356 D - z Pieszcami.
4. Stosunkowo gęsta sieć dróg gminnych (96,5 km/100 km²) stanowi uzupełnienie układu komunikacyjnego gminy. Drogi te mają przeważnie charakter „sięgaczowy”.
5. Drogi wojewódzkie oraz większość dróg powiatowych posiadają nawierzchnię twardą ulepszoną. Stan nawierzchni dróg gminnych w stosunku do 2004 r. poprawił się znacząco jednak wciąż wymaga wielu nakładów.
6. Parametry techniczne części dróg nie spełniają norm zawartych w przepisach dla dróg poszczególnych klas. Naprawy nawierzchni wymagają szczególnie droga powiatowa nr 3315 D (relacji: *Sokolec - Ludwikowice Kłodzkie*) oraz droga powiatowa nr 3313 D (łącząca Nową Wieś Kłodzką i Czerwieńczyce).

7. Ze względu na ukształtowanie terenu i dosyć rozproszoną strukturę zainwestowania większość odcinków dróg wojewódzkich i powiatowych przechodzi przez tereny górskie i/lub zabudowane. Utrudnia to ich modernizację i podnosi jej koszty.
8. Sieć drogowa gminy wiejskiej Nowa Ruda jest dobrze, lecz nierównomiernie rozwinięta. Północno-wschodnia część gminy posiada wyraźnie więcej połączeń. Najgęstsza sieć dróg występuje w obrębach: Sokolec, Jugów, Przygórze, Wolibórz oraz Dzikowiec. Natomiast stosunkowo rzadszą siecią drogową charakteryzują się obręby: Bieganów, Włodowice, Sokolica, Ludwikowie Kłodzkie, Dworki oraz Świerki.
9. Gmina jest obsługiwana przez względnie dobrze rozwinięty i stosunkowo sprawnie funkcjonujący system komunikacji zbiorowej. Autobusy linii PKS i DLA oraz minibusy prywatnych przewoźników docierają do wszystkich miejscowości gminy.
10. Gminę przecina linia kolejowa nr 286 biegnąca z północnego-zachodu na południowy-zachód. Obsługuje ona zarówno ruch osobowy, jak i towarowy. W zakresie ruchu pasażerskiego linia jest wykorzystywana głównie w relacji: *Walbrzych - Kłodzko*. Brakuje pociągów dalekobieżnych kursujących przez cały rok.
11. Linia kolejowa nr 327, dochodząca do granic gminy od strony miasta Nowa Ruda, prowadzi do Ścinawki Średniej. Przenosi ona wyłącznie ruch towarowy - głównie obsługuje Kopalnię Gabra w Słupcu.
12. Na obszarze gminy wyznaczono osiem oznakowanych pieszych szlaków turystycznych (po dwa: czerwone, zielone, żółte i czarne), trzy trasy rowerowe (międzynarodowy szlak Cystersów ER-8, Tour de Głuszyca i Szlak Podziemnych Atrakcji Turystycznych) oraz dwie trasy (żółtą i zieloną) Sudeckiego Szlaku Konnego. Trasy rowerowe i konne są dobrze oznakowane i często uczęszczane. Trasy piesze wymagają miejscami modernizacji.
13. Wśród problemów gminy wiejskiej Nowa Ruda w zakresie komunikacji samochodowej należy wyróżnić:
 - 1) zły stan techniczny i niewłaściwe parametry dróg głównie na drogach powiatowych np. nr: 3313D (relacji: Nowa Wieś Kłodzka – Czerwieńczyce), 3314D (relacji:

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Jugów – Przygórze – Wolibórz), 3315D (relacji: Sokolec – Ludwikowice Kłodzkie), 3320D (relacji: Dzikowiec – Podlesie), 3321D (relacji: Nowa Ruda – Dzikowiec), 3324D (relacji: Nowa Ruda (Słupiec) – Bozków – Gorzuchów), 3338D (relacji: Świerki – Dworki – Krajanów – Sokolica – Włodowice);

- 2) zbyt małą ilość dróg gminnych o nawierzchni twardej ulepszonej, które obsługują zabudowę.

14. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.

14.1. Gospodarka wodno-ściekowa.

14.1.1. Zaspokojenie w wodę.

Wszystkie większe obszary osadnictwa są już w gminie zwodociągowane. Poza siecią wodociągową znajdują się jedynie enklawy rozproszonej zabudowy. Zarządcą czynnej sieci rozdzielczej, która w 2015 r. miała długość 97,4 km, jest Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Nowej Rudzie (ZWIK). Analizując zmiany długości tej sieci w latach 1995 - 2015 zauważa się wzrost od 1996 roku do 2003 roku (do 105,1 km), a następnie spadek do 2012 r. i następnie ponowny wzrost do 2014 r. (tabela nr 14.1.1). W sumie długości sieci w latach 1995 - 2015 wzrosła o około 30%. Zwracają uwagę rażąco niskie dane za 2011 r. i 2012 r. (długość sieci około 41 km), w stosunku do lat poprzedzających ten okres. W 2013 r. dane te zostały skorygowane w następstwie przeprowadzonej szczegółowo inwentaryzacji sieci wodociągowej. Dodatkowo część sieci została przekwalifikowana z magistralnej na rozdzielczą.

Tabela 14.1.1. Długość wodociągowej czynnej sieci rozdzielczej.

Jednostka terytorialna	Długość czynnej sieci rozdzielczej									
	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.
	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]
gmina Nowa Ruda	62,0	96,9	96,9	98,1	98,1	98,1	98,1	98,1	105,1	103,7
miasto Nowa Ruda	50,0	61,3	61,3	61,3	61,6	61,9	61,9	61,9	61,9	59,1
Powiat kłodzki	529,3	571,8	581,2	597,8	611,3	621,9	618,1	668,0	685,7	690,7
województwo dolnośląskie - gminy iejskie	3 479,7	3 807,1	3 993,1	4 298,5	4 473,2	4 573,5	4 781,6	4 891,9	5 012,0	5 158,8
województwo dolnośląskie - ogółem	9613,0	10090,8	10550,6	11047,2	11417,1	11727,2	12039,4	12333,9	12582,4	12867,2

Jednostka terytorialna	Długość czynnej sieci rozdzielczej										
	2005 r.	2006 r.	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]	[km]
gmina Nowa Ruda	104,1	104,1	93,0	93,0	90,6	90,6	40,7	40,7	96,4	97,4	97,4
miasto Nowa Ruda	59,1	59,1	43,2	43,3	39,3	39,3	39,3	28,5	57,6	58,0	58,0
Powiat kłodzki	708,5	713,0	683,6	716,3	714,8	727,7	675,2	745,5	833,6	829,0	827,6
województwo dolnośląskie - gminy iejskie	5225,3	5313,0	5364,3	5518,8	5665,8	5814,3	5764,5	5860,1	6161,8	6290,2	6458,0
województwo dolnośląskie - ogółem	13146,4	13394,2	13604,6	13888,3	14110,8	14429,5	14345,2	14681,4	15127,1	15416,3	15681,6

źródło: GUS.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Odsetek mieszkańców gminy Nowa Ruda korzystających z sieci wodociągowej wynosił 89,54% w 2014 r. Od 2002 roku zaszły w nim tylko stosunkowo drobne fluktuacje - wg danych GUS (tabela nr 14.1.2). Podobne niewielkie zmiany obserwowano w mieście Nowa Ruda, jednak odsetek korzystających tam z sieci wodociągowej jest na dużo wyższym poziomie (97,45%). Z kolei w skali zarówno powiatu kłodzkiego, jak i województwa dolnośląskiego, w analizowanym okresie (2002 r. – 2014 r.) zaobserwowano stosunkowo wysoki wzrost tego wskaźnika. Należy jednak zwrócić uwagę, że odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w gminie Nowa Ruda jest na poziomie wciąż niższym w porównaniu z gminami wiejskimi województwa dolnośląskiego (91,29%).

Tabela 14.1.2. Korzystający z sieci wodociągowej.

Jednostka terytorialna	2002 r.			2014 r.		
	Liczba ludności ogółem	Korzystający z sieci wodociągowej		Liczba ludności ogółem	Korzystający z sieci wodociągowej	
	[osoba]	[osoba]	%	[osoba]	[osoba]	%
gmina Nowa Ruda	12 489	10 890	87,2	11 964	10713	89,54
miasto Nowa Ruda	25 011	24 211	96,8	23 030	22443	97,45
powiat kłodzki	170 208	136 925	80,4	163 672	140948	86,12
województwo dolnośląskie - gminy wiejskie	515 649	401 762	77,9	560 553	511703	91,29
województwo dolnośląskie - ogółem	2 904 694	2 621 928	90,3	2 908 457	2755952	94,76

źródło: GUS.

Z analizy ilości wody dostarczonej gospodarstwom domowym w gminie Nowa Ruda w latach 1996-2015 wynika, iż największą jej ilość dostarczono w 1996 roku, tj. 362,1 dam³. Od tego czasu postępował spadek zużycia wody - aż do roku 2003, od którego obserwowano względną stabilizację poboru wody (z drobnymi fluktuacjami) na poziomie około 300 dam³ do 2012 r. a następnie spadek zużycia wody do 2014 r. W 2015 r. odnotowano niewielki wzrost – względem roku poprzedniego – ilości wody dostarczonej gospodarstwom domowym. Może to wynikać z większego zapotrzebowania na wodę np. do podlewania ogródków, gdyż lato 2015 r. było bardzo suche. Fluktuacje w ilości wody dostarczonej gospodarstwom domowym, choć w nieco innych okresach, występują także w innych wymienionych w tabeli nr 14.1.3 jednostkach terytorialnych.

Tabela 14.1.3. Woda dostarczona gospodarstwom domowym.

Jednostka terytorialna	Woda dostarczona gospodarstwom domowym									
	1996 r. [dam ³]	1997 r. [dam ³]	1998 r. [dam ³]	1999 r. [dam ³]	2000 r. [dam ³]	2001 r. [dam ³]	2002 r. [dam ³]	2003 r. [dam ³]	2004 r. [dam ³]	2005 r. [dam ³]
gmina Nowa Ruda	362,1	331,6	322,4	317,3	295,1	311,2	319,9	293,8	295,9	306,4
miasto Nowa Ruda	1 098,8	1 206,7	1 121,0	997,3	929,0	924,3	863,9	875,3	844,4	831,5
powiat kłodzki	6 768,2	7 112,8	7 238,0	6 380,6	6 696,3	6 307,5	5 883,9	5 107,2	4 832,5	4 715,1
Woj. dolnośląskie - gminy wiejskie	12 036,4	12 028,8	12 444,8	12 540,3	12 533,5	12 385,0	12 561,4	12 743,7	12 382,9	12 182,3
Woj. dolnośląskie - ogółem	129 819,6	125 969,2	123 378,7	118 088,0	111 461,8	107 537,6	103 780,6	101 033,6	97 553,3	94 928,4

Jednostka terytorialna	Woda dostarczona gospodarstwom domowym									
	2006 r. [dam ³]	2007 r. [dam ³]	2008 r. [dam ³]	2009 r. [dam ³]	2010 r. [dam ³]	2011 r. [dam ³]	2012 r. [dam ³]	2013 r. [dam ³]	2014 r. [dam ³]	2015 r. [dam ³]
gmina Nowa Ruda	299,0	306,2	308,7	301,0	303,4	297,1	290,1	282,2	262,2	266,9
miasto Nowa Ruda	805,6	802,6	800,6	758,8	739,1	687,8	665,8	646,7	645,8	646,1
powiat kłodzki	4 479,0	4 602,3	4 633,4	4467,4	4334,1	4187,2	4384,2	4244,7	4111,7	4149,1
Woj. dolnośląskie - gminy wiejskie	12 403,2	12 498,6	12 965,1	13375,2	13650,4	14220,6	14451,8	14022,5	14563,5	15366,6
Woj. dolnośląskie - ogółem	94 023,8	93 210,0	93 187,4	91756,6	93204,3	91926,8	92227,8	90784,2	90671,5	93098,5

źródło: GUS.

Jak wskazuje porównanie danych GUS (tabela nr 14.1.3.) i danych z Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Nowej Rudzie (tabela nr 14.1.4.) głównym odbiorcą wody dostarczanej wodociągami są w gminie gospodarstwa domowe i usługi (średnio 99% odbiorców). Udział odbiorców przemysłowych jest relatywnie bardzo niski (tabela nr 14.1.4).

Tabela 14.1.4. Roczna sprzedaż wody przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Nowej Rudzie dla odbiorców w gminie Nowa Ruda.

Rodzaj użytkowników	2002 r.		2005 r.		2008 r.		2013 r.	
	m ³	%	m ³	%	m ³	%	m ³	%
Gospodarstwa domowe i usługi	335 063	98,26	319 330	97,77	307 883	97,25	282 200	98,84
Przemysł	5 937	1,74	7 270	2,23	8 717	2,75	3 300	1,16
RAZEM	341 000	100	326 600	100	316 600	100	285 500	100

źródło: Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Nowej Rudzie.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Wskaźnik zużycia wody w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca w gminie Nowa Ruda wahał się od 21,9 m³ w 2014 r. do 25 m³ w 2007 r. i w 2009 r. (tabela nr 14.1.5). Obecnie jest on na bardzo niskim poziomie - jedynie w roku 2014 odnotowano niższe zużycie wody na jednego mieszkańca.

Średnia wskaźnika zużycia wody w gospodarstwach domowych/mieszkańca z lat 2002-2015 w gminie wiejskiej Nowa Ruda wynosi 524,1 m³ i utrzymuje się na poziomie zbliżonym do średniej gmin wiejskich województwa dolnośląskiego. Znacznie większe jest zużycie w miastach (Nowa Ruda), co odzwierciedla wskaźnik ogółem dla województwa dolnośląskiego i powiatu kłodzkiego.

Rzeczywistą wielkość jednostkowego zużycia wody wodociągowej przez mieszkańców określa wskaźnik odniesiony do jednego korzystającego/odbiorcy. W przypadku gminy Nowa Ruda w analizowanym okresie (lata 2002-2014) średnio wynosił on około 27,9 m³ i był o 2,4 jednostki niższy niż odpowiedni wskaźnik dla gmin wiejskich województwa dolnośląskiego i około 5-7,8 jednostek niższy od tego rodzaju wskaźnika w pozostałych analizowanych jednostkach terytorialnych (tabela nr 14.1.6).

Tabela nr 14.1.5. Wskaźnik zużycia wody w gospodarstwach domowych wg mieszkańców.

Jednostka terytorialna	na 1 mieszkańca							
	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.	2007 r.	2008 r.	2009 r.
	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]
gmina Nowa Ruda	25,4	23,5	23,8	24,7	24,3	25,0	25,4	25,0
miasto Nowa Ruda	33,9	34,6	33,6	33,4	32,7	32,9	33,1	31,5
powiat kłodzki (ogółem)	34,3	29,9	28,5	27,9	26,7	27,6	27,9	27,1
województwo dolnośląskie (gminy wiejskie)	24,4	24,6	23,8	23,6	24,0	24,0	24,7	25,3
województwo dolnośląskie (ogółem)	35,7	34,9	33,7	32,9	32,6	32,4	32,4	31,9
Jednostka terytorialna	na 1 mieszkańca							średnio [m ³]
	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.		
	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]		
gmina Nowa Ruda	24,6	24,2	23,8	23,4	21,9	22,4	24,10	
miasto Nowa Ruda	30,6	28,8	28,2	27,7	27,9	28,2	31,22	
powiat kłodzki (ogółem)	25,8	25,0	26,3	25,7	25,0	25,5	27,37	
województwo dolnośląskie (gminy wiejskie)	25,1	26,0	26,2	25,2	26,1	27,4	25,03	
województwo dolnośląskie (ogółem)	32,0	31,5	31,6	31,2	31,2	32,0	32,57	

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

źródło: GUS.

Tabela nr 14.1.6. Wskaźnik zużycia wody w gospodarstwach domowych wg korzystających.

Jednostka terytorialna	na 1 korzystającego/odbiorcę						
	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.	2007 r.	2008 r.
	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]
gmina Nowa Ruda	29,4	27,2	27,5	28,7	28,2	29,2	29,5
miasto Nowa Ruda	35,7	36,4	35,3	35,2	34,4	34,5	34,7
powiat kłodzki (ogółem)	43,0	37,4	35,6	34,8	33,2	34,2	34,5
województwo dolnośląskie (gminy wiejskie)	31,3	31,4	30,1	29,7	29,9	29,8	30,4
województwo dolnośląskie (ogółem)	39,6	38,5	37,2	36,7	35,9	35,5	35,5
Jednostka terytorialna	na 1 korzystającego/odbiorcę						
	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	średnio
	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]	[m ³]
gmina Nowa Ruda	29,0	28,3	27,8	27,2	26,7	24,5	27,94
miasto Nowa Ruda	33,1	31,8	29,9	29,3	28,6	28,8	32,90
powiat kłodzki (ogółem)	33,4	31,6	30,6	31,4	30,5	29,2	33,30
województwo dolnośląskie (gminy wiejskie)	30,9	30,5	31,3	31,2	29,9	28,5	30,38
województwo dolnośląskie (ogółem)	34,9	34,9	34,4	34,4	33,9	32,9	35,72

źródło: GUS.

Sieć wodociągowa w gminie Nowa Ruda zaopatrywana jest w wodę z 11 ujęć wody różnego rodzaju (tabela 14.1.6.). Ujęcia eksploatowane są przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Nowej Rudzie.

Tabela nr 14.1.6. Wykaz ujęć wody znajdujących się na terenie gminy.

Lp.	Nazwa ujęcia	Rodzaj ujęcia	Rodzaj uzdatniania	Nr pozwolenia wodnoprawnego	Data ważności pozwolenia wodnoprawnego	Wydajność ujęcia wynikająca z pozwolenia wodnoprawnego/etap pozyskiwania pozwoleń	Zasięg rozprzewadzenia wody
1	Bartnica	Wody głębinowe, studnia murowana	Dezynfekcja	OŚR. 6223-15/09 z dn. 29.06.2009 r.	31.05.2029 r.	Pobór wody podziemnej ze studni głębinowej nr 1 PKP Bartnica; $Q \text{ śr.} = 1,36 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q \text{ maxd} = 27,20 \text{ m}^3/\text{d}$	Bartnica
2	Czerwieńczone	Woda głębinowa, odwiert	Odżelazianie, odmanganianie, filtracja, dezynfekcja	OŚR 6223 – 65/03 z dn. 22.08.2003 r.	31.12.2023 r.	Pobór wody ze studni wierconej głębokość 250m, na dz nr 255/3 obręb Czerwieńczone. Zatwierdzone zasoby: $100 \text{ m}^3/\text{h}$ $Q \text{ śr.} = 2000 \text{ m}^3/\text{d}$ i $Q \text{ maxh} = 100 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji 48 m; pobór z 52 m	Wolibórz, Nowa Ruda, m. Nowa Ruda - Słupiec
3	Czerwieńczone	Wody powierzchniowe oraz drenaż	Dezynfekcja		—	Pozyskiwanie pozwolenia na etapie badań hydrogeologicznych w celu określenia zasobów	Bożków, Czerwieńczone, Święcko (gmina Kłodzko) oraz ul. Węglowa Wola w m. Nowej Rudzie - Słupcu
4	Jugów						
	4.1	Ujęcie potokowe na potoku Jugowskim					
	4.2	Ujęcie potokowe na potoku bez nazwy	Dezynfekcja		—	Pozyskiwanie pozwolenia na etapie uzgodnień i wykonywania operatu wodnoprawnego	Dzikowiec, Przygórze, Nowa Ruda - Słupiec i Wolibórz, Jugów
	4.3	Ujęcie potokowe na potoku bez nazwy					
5	Krajanów	Drenaż	Dezynfekcja	OŚ. IV-6210/146/97 z dn. 14.11.1997 r.	31.12.2015 r.	Skład ujęcia: drenaż $\text{Ø}150 \text{ mm}$ na d ³ . 8m, studnia zbiorcza	Krajanów

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Lp.	Nazwa ujęcia	Rodzaj ujęcia	Rodzaj uzdatniania	Nr pozwolenia wodnoprawnego	Data ważności pozwolenia wodnoprawnego	Wydatność ujęcia wynikająca z pozwolenia wodnoprawnego/etap pozyskiwania pozwolenia	Zasięg rozprowadzania wody
6	Nowa Wieś Kłodzka	Wody powierzchniowe oraz drenaż	Dezynfekcja	OŚR.6341.97.2013.ŚW1 z dn. 01.08.2013 r.	31.07.2013 r.	murowana o g ³ . H=2m, zbiornik wyrównawczy stalowy V=50m ³ . Ośr.=1,7 m ³ /h, Q maxd=77 m ³ /d	Czerwieńcyce i Nowa Wieś Kłodzka
7	Przygórze	Wody drenażowe	Filtracja, dezynfekcja	OŚR-6341-42.2014.ŚW1 z dn. 06.06.2014 r.	31.05.2034 r.	Pobór wody powierzchniowej z ujęcia brzegowego na potoku „bez nazwy” Q śr.=100 m ³ /d, Q maxh=12,5 m ³ /h Pobór wody powierzchniowej z ujęcia brzegowego na potoku Piekelnica Q śr. = 600 m ³ /d, Q maxh=41,5 m ³ /h	Dzikowiec, Przygórze i Wolibórz
8	Sokolec						
9	Sokolica	Wody powierzchniowe Potok Sowim	Dezynfekcja	OŚR-6223-65/09 z dn. 29.01.2010 r.	31.01.2030 r.	Pobór wody powierzchniowej z ujęcia brzegowego na potoku Q śr. 1000 m ³ /d, Q maxd=1210 m ³ /d	Drogostaw (od strony Ludwikowic Kłodzkich do okolicy ul. Świdnickiej nr 80), Jugów, Ludwikowice Kłodzkie, Sokolec i Świerki
		Wody powierzchniowe Potok Sokółka				Pobór wody powierzchniowej z ujęcia brzegowego na potoku wraz z ujęciami drenażowymi zlokalizowanymi w jego zlewni Q śr. 2160 m ³ /d, Q maxd=2590 m ³ /d	
		Ujęcie drenażowe				Pozyskiwanie pozwolenia na etapie badań hydrogeologicznych w celu określenia zasobów	

Studium warunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Rada.

Lp.	Nazwa ujęcia	Rodzaj ujęcia	Rodzaj uzdatniania	Nr pozwolenia wodnoprawnego	Data ważności pozwolenia wodnoprawnego	Wydajność ujęcia wynikająca z pozwolenia wodnoprawnego/etap pozyskiwania pozwolenia	Zasęg rozprowadzania wody
10	Świerki	Woda głębinowa, odwiert	Dezynfekcja	OŚR 6210 /66/94 z dn. 16.08.1994 r.	31.12.2010 r.	Pozyskiwanie pozwolenia na etapie uzgodnień i wykonywania operatu wodnoprawnego Obudowa studni wierconej nr 7/19 o gł. 1303m w postaci komory ujęciowej wykonanej z kręgów betonowych o średnicy Ø2000mm i wysokości 2,5m	Świerki
11	Wolibórz	Wody powierzchniowe oraz drenaż	Filtracja, dezynfekcja	OŚR-6223-39/09 z dn. 29.10.2010 r.	31.01.2030 r.	Pobór wody z ujęcia drenażowego O śr.=700 m ³ /d, Q maxd=1400 m ³ /d	głównie m.Nowa Ruda (tzw. górne miasto)

Woda z poszczególnych ujęć poddawana jest procesom oczyszczania a następnie rozprowadzana do odbiorców. Rzeczywista, łączna obecna wydajność ujęć na terenie gminy Nowa Ruda nie jest znana, gdyż nie wydano jeszcze wszystkich pozwoleń wodnoprawnych (tabela nr 14.1.7).

Tabela nr 14.1.7. Ujęcia wody na obszarze gminy Nowa Ruda posiadające aktualne (na czerwiec 2014 r.) pozwolenie wodnoprawne.

Lp.	Nazwa ujęcia	Pozwolenie wodnoprawne	Wynikająca z pozwoleń wodnoprawnych wydajność ujęć:	
			głębinowych	powierzchniowych
1.	Bartnica	OŚR. 6223–15/09 z 29.06.2009 r.; ważne do 31.05.2029 r.	27,20 m ³ /d	
2.	Czerwieńczyce	OŚR 6223 – 65/03, z 22.08.2003 r.; ważna do 31.12.2023 r.	2000 m ³ /d	
4.	Krajanów	OŚ. IV-6210/146/97 z 14.11.1997 r.; ważne do 31.12.2015 r.		77 m ³ /d
5.	Nowa Wieś Kłodzka	OŚR.6341.97.2013.ŚW1 z dn. 01.08.2013 r.; ważne do 31.07.2033 r.		100 m ³ /d
6a.	Sokolec	OŚR-6223-65/09 z dn. 29.01.2010 r.; ważne do 31.01.2030 r.		1210 m ³ /d
6b.	Sokolec		2590 m ³ /d	
7.	Przygórze	OŚR-6341-42.2014.ŚW1 z dn. 06.06.2014 r. ważne do 31.05.2034 r.		600 m ³ /d
5.	Wolibórz	OŚ.IV-6210/114/98 z dn.14.09.1998 r.; ważne do 31.12.2018 r.		1400 m ³ /d
RAZEM			2027,2 m³/d	5977 m³/d
			8004,2 m³/d	

źródło: Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Nowej Rudzie.

Według zebranych dotychczas danych łączna wydajność ujęć wód głębinowych posiadających aktualne (na czerwiec 2014 r.) pozwolenie wodnoprawne wynosi 2027,2 m³/d. Dla ujęć wód powierzchniowych wartość ta wynosi 5977 m³/d. Łączna wydajność ujęć wody na obszarze gminy Nowa Ruda, posiadających aktualne (na czerwiec 2014 r.) pozwolenie wodnoprawne, wynosi nieco ponad 8000 m³/d.

Warto przy tym podkreślić, iż powierzchniowe (w tym drenażowe) i głębinowe ujęcia wody na obszarze gminy Nowa Ruda charakteryzują się zmienną wydajnością - występują na nich częste okresy niżówek. Dodatkowo ujęcia powierzchniowe narażone są, przy gwałtownych wezbraniach, na zanieczyszczenia, które wymagają później licznych prac konserwacyjnych. W sytuacji gdyby w gminie występowały niedobory wody z powodu awarii ujęć wodnych, jest możliwość zasilania w wodę z ujęcia w Kamieńcu Ząbkowickim.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Przez obszar gminy Nowa Ruda przebiegają 4 linie sieci wodociągowej przesyłowej o łącznej długości 31,3 km. Są to magistrale: Jugowska (relacji: Jugów – Przygórze – Wolibórz – Dzikowiec – Nowa Ruda-Słupiec), Radkowska (relacji: Nowa Ruda – Radków), Woliborska (relacji: Wolibórz – Nowa Ruda) oraz „Wielka Woda” (relacji: Ząbkowice Śląskie – Nowa Ruda).

Sieć wodociągową w gminie Nowa Ruda stanowi układ wielu pierścieni z możliwością przełączania poszczególnych ujęć na określone grupy odbiorców. Z ujęć położonych na obszarze gminy woda przesyłana jest w większości grawitacyjnie. Jednak w przypadku ich zmniejszonej wydajności, czy nawet okresowego zaniku wody, powstaje potrzeba doprowadzania wody „pod górę” za pomocą pompowni.

Do większych inwestycji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej dotyczącej zaopatrzenia w wodę, przeprowadzonych w ostatnich kilku latach w gminie zaliczyć można budowę sieci wodociągowej w: Bieganowie, Bartnicy (od budynku nr 173 w Bartnicy wzdłuż drogi powiatowej nr 3339D do rejonu Zimne Wody) i w Przygórzu oraz budowę stacji wodociągowej w Czerwieńczycach wraz z rurociągiem przesyłowym.

14.1.2. Odprowadzanie ścieków.

W porównaniu ze stopniem zwodociągowania, wyposażenie w kanalizację sanitarną jest słabe. W 2014 roku 1588 mieszkańców gminy korzystało z sieci kanalizacyjnej. Na początku stulecia w gminie prawie w ogóle nie było kanalizacji sanitarnej, w 2002 r. tylko 0,1% mieszkańców gminy korzystało z sieci. W ciągu roku wskaźnik ten wzrósł i w okresie od 2003 do 2006 r. utrzymywał się na stałym poziomie 2,3 %, w następnych latach systematycznie się podnosił tak, że w 2014 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 13,3% populacji gminy. Jednak należy podkreślić, że wskaźnik ten dla gminy jest wciąż stosunkowo niski - dla gmin wiejskich powiatu kłodzkiego i województwa dolnośląskiego w 2014 r. wskaźnik ten był znacząco wyższy, wyniósł odpowiednio 38,9% i 47,3%.

W 2013 r. oddano do użytku nowe odcinki sieci kanalizacyjnej w gminie wiejskiej Nowa Ruda. W 2014 r. jej długość wynosiła 39,6 km (3,5 km w 2002 r.), a liczba podłączeń do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 332 (50 w 2002 r.). Na oczyszczalnię zostało odprowadzonych w 2014 r. 47 dam³ ścieków, czyli niemal 18% ilości zużywanej wody (262,2 dam³).

Tabela nr 14.1.8. Sieć kanalizacyjna na obszarze gminy Nowa Ruda (2014 r.)

Wyszczególnienie	Wartość
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	39,6 km
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	332 szt
ścieki odprowadzone	47 dam ³
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	1588

źródło: GUS.

Sieci kanalizacyjne grawitacyjne znajdują się we wsiach: Dzikowiec, Włodowice i Przygórze. Ścieki z tych miejscowości doprowadzane są wraz ze ściekami z miasta Nowa Ruda dwoma głównymi kolektorami grawitacyjnymi (z centrum Nowa Ruda i Słupca: kolektor K3-Q 0,6 m oraz kolektor K2-Q 0,5 m) do międzygminnej oczyszczalni ścieków w Ścinawce Dolnej w gminie Radków. Do oczyszczalni tej odprowadzane są dodatkowo ścieki z miejscowości Bożków - ścieki spływają z niej do znajdującej się w zachodniej części wsi przepompowni, a następnie stamtąd są tłoczone rurociągiem do wspomnianej już oczyszczalni ścieków.

Przepustowość międzygminnej oczyszczalni ścieków w Ścinawce Dolnej (według pozwolenia wodno-prawnego) wynosi średniodobowo $Q_{sr}=7000m^3/d$, $Q_{max}=9000m^3/d$. Oczyszczalnia w 2013 r. wykorzystywana była w blisko 60%.

14.2. Gospodarka odpadami.

Gospodarka odpadami jest prowadzona w oparciu o „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Nowa Ruda” zatwierdzony Uchwałą Nr 265/XXXVI/13 Rady Gminy Nowa Ruda z dnia 26 marca 2013 r. (z późn. zm.).

Wejście w życie w dniu 1 stycznia 2012 r. ustawy z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 152, poz. 897, z późn. zm.) nałożyło na gminy nowe obowiązki związane z gospodarowaniem odpadami, wśród których jako najważniejsze należy wymienić:

- 1) objęcie wszystkich właścicieli nieruchomości na terenie gminy systemem gospodarowania odpadami komunalnymi;
- 2) zapewnienie budowy i eksploatacji własnych lub wspólnych z innymi gminami regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) oraz instalacji i urządzeń do zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok zwierzęcych;
- 3) ustanowienie selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w tym biodegradowalnych, oraz utworzenie punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

Ponadto gminy są zobowiązane do dnia 31 grudnia 2020 r. osiągnąć odpowiedni poziom, tj. co najmniej 50% - recyklingu i przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła. Kolejnym obowiązkiem jest ograniczenie do 16 lipca 2020 r. masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania – ilość ta winna zostać zmniejszona do 35% całkowitej masy odpadów ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Zgodnie z przywołaną powyżej ustawą wojewódzkie plany gospodarki odpadami wyznaczyły regiony gospodarki odpadami komunalnymi. Zgodnie z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego 2012, gmina Nowa Ruda, znajduje się w Regionie Południowym gospodarki odpadami. Na podstawie Uchwały Nr XXIV/617/12 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie wykonania Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego 2012 (ze zmianami) regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) obsługujące ten region wyznaczono w: Nowej Rudzie, Bielawie, Świdnicy i Radkowie.

Nowe zasady odbioru odpadów obowiązują od 1 lipca 2013 roku. Systemem odbioru odpadów objęci zostali wszyscy właściciele nieruchomości. Odpady od poszczególnych podmiotów są odbierane na podstawie ustalonej przez gminę stawki, w nieograniczonej ilości. Dzięki temu zwiększa się liczba odebranych odpadów i zmniejsza się ryzyko powstawania dzikich wysypisk odpadów. Preferencyjne stawki opłat za odbiór segregowanych odpadów mają zachęcać do takiego ich zagospodarowania już u źródła. Ma to na celu zwiększenie przetwórstwa śmieci i docelowo ochronę środowiska przyrodniczego. Wywozem odpadów komunalnych z terenu gminy Nowa Ruda zajmuje się obecnie spółka Noworudzkie Usługi Komunalne Sp. z o. o z siedzibą w mieście Nowa Ruda. Według danych uzyskanych z Urzędu Gminy Nowa Ruda w październiku 2012 r. umowę na wywóz śmieci posiadało 1965 gospodarstw. A w roku 2011 odebrano 2,6 tys. ton odpadów komunalnych., z czego 42 tony pochodziły z selektywnej zbiórki odpadów.

14.3. Gospodarka energetyczna.

14.3.1. Zaopatrzenie w energię elektryczną.

Obszar gminy wiejskiej Nowa Ruda zaopatrywany jest w energię elektryczną z sieci należących do EnergiaPro Grupa Tauron S.A. Przez teren gmin noworudzkich przebiegają cztery linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV, z czego trzy dochodzą do GPZ-u położonego w mieście Nowa Ruda. Są to linie: S-255 ze Ścinawki Średniej, S-249 z Wałbrzycha oraz S-210 z Ząbkowic Śląskich. Czwarta linia, tj. S-250 relacji Ścinawka Średnia–Głuszycza, biegnie jako drugi

tor wraz z linią nr S-255 aż do rozwidlenia w rejonie miasta Nowa Ruda, a dalej razem z linią S-249, aż do rozwidlenia w rejonie Sokolca.

Wraz z zamknięciem kopalni węgla kamiennego w Nowej Rudzie zmniejszyło się zapotrzebowanie na energię elektryczną i w związku z tym zlikwidowano linię elektroenergetyczną wysokiego napięcia na odcinku Jugów (okolice osiedla górniczego przy ulicy Jabłońskiej) – Dzierżoniów.

Na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda znajduje się sieć 12 napowietrznych linii elektroenergetycznych o średnim napięciu 20 kV, z których energia po zredukowaniu do niskiego napięcia w stacjach transformatorowych, zostaje dostarczona do odbiorców. Linie L-926, L-923, L-930, L-945 i L-93 zaopatrują w energię wyłącznie obszar gmin noworudzkich, a z linii L-915, L-924, L-927, L-943, LS-257, LS-211 i L-944 zasilane są także tereny gmin sąsiednich. Ponadto linia L-926 posiada dwa odcinki kablowe - pierwszy poprowadzono z Krajanowa do stacji transformatorowej między Rybnem a Sokolicą, a drugi, dużo krótszy, znajduje się na terenie nieczynnej kopalni odkrywkowej w Świerkach.

Zużycie energii elektrycznej przez odbiorców zlokalizowanych na terenie gminy wiejskiej Nowa Ruda systematycznie rośnie. W latach 2000-2008 zużycie energii przez odbiorców zasilanych z sieci średniego i niskiego napięcia wzrosło o 18,5%.

14.3.2. Zaopatrzenie w gaz.

Przez obszar gminy wiejskiej Nowa Ruda przebiega gazociąg podwyższonego średniego ciśnienia PN 1.6 MPa, DN 200, którego operatorem jest Dolnośląska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Zasila on jedynie obszar miasta Nowa Ruda. Na terenie gminy nie ma sieci rozdzielczej ani odbiorców gazu sieciowego.

14.3.3. Zaopatrzenie w energię ciepłą.

Zaopatrzenie w energię ciepłą gminy wiejskiej Nowa Ruda ma charakter indywidualny. W gminie nie ma sieci ciepłowniczej zasilanej z ciepłowni lub elektrociepłowni (najbliższe tego typu sieci występują w mieście Nowa Ruda). Zdecydowana większość obiektów (gospodarstwa domowe, zakłady usługowe i produkcyjne itp.) w gminie jest ogrzewana poprzez indywidualne źródła energii cieplnej (głównie na węgiel kamienny). Wprawdzie na terenie gminy zlokalizowane są kotłownie, ale obsługują one jedynie pojedyncze obiekty użyteczności publicznej (głównie szkoły i sale wiejskie). Istniejące na obszarze gminy obiekty przemysłowe do produkcji energii cieplnej wykorzystują głównie olej opałowy. W najbliższych latach nie planuje się utworzenia systemu zaopatrzenia w ciepło większych obszarów gminy Nowa Ruda.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

14.4. Telekomunikacja.

W zakresie stacjonarnej sieci telekomunikacyjnej obszar gminy jest obsługiwany przez następujących operatorów: Długo Rozmowy S.A., Exatel S.A., Netia S.A., Polska Telefonia Cyfrowa sp. z o.o., Telefonia DIALOG S.A., Telekomunikacja Kolejowa sp. z o.o. oraz Telekomunikacja Polska S.A. Dostęp do omawianej usługi w 2011 r. miało 6786 abonentów - w tym 5833 abonentów indywidualnych oraz 953 tzw. abonentów biznesowych (według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej, stan na 20.03.2011 r.). Natomiast w zakresie sieci telefonii komórkowej działają tu prawdopodobnie wszyscy obecni w Polsce operatorzy. Maszty telefonii komórkowej znajdują się w następujących obrębach:

- Bartnica (działka nr 40),
- Świerki (działka nr 381/14 - góra Świerkowa Kopa),
- Ludwikowice Kłodzkie (działka nr 824/1),
- Wolibórz (działka nr 875/6).

Ponadto maszty telefonii komórkowej zlokalizowano w bliskim sąsiedztwie granicy gminy Nowa Ruda, w tym:

- na szczycie Wielkiej Sowy - na terenie należącym do gminy Pieszycy (na działce nr 748/2002 w obrębie Rościszów);
- na terenach położonych we wsi Rzecznka (na działkach nr: 160 i 172/10) w gminie Walim.

Stacjonarny dostęp szerokopasmowy do internetu na obszarze gminy w 2011 r. posiadało 3237 abonentów, w tym 3150 odbiorców indywidualnych oraz 87 abonentów biznesowych (stan na 28.03.2011 r.). Operatorami świadczącymi omawianą usługę w 2011 r. byli: Konsorcjum Sieci Multimedialnych KSM sp. z o.o., MULTIMEDIA Polska S. A., NETIA S.A., Polska Telefonia Komórkowa CENTERTEL sp. z o.o., Telefonia DIALOG S.A., Telekomunikacja Kolejowa sp. z o.o. oraz Telekomunikacja Polska S.A.

Na obszarze gminy nie ma sieci telewizji kablowej.

14.5. Uwarunkowania wynikające z istniejącego wyposażenia w systemy infrastruktury technicznej.

1. Stopień zwodociągowania gminy Nowa Ruda w 2014 r. określany był na 89,5% - z sieci wodociągowej korzystało wówczas 10 713 osób.

2. Zaopatrzenie mieszkańców gminy Nowa Ruda w wodę odbywa się z „pierścieniowego” systemu wodociągowego (dzięki czemu możliwe jest przełączanie ujęć na różne grupy odbiorców); w przeważającym stopniu są to sieci grawitacyjne.
3. Systemy wymienione w ust. 2 zasilane są głównie z ujęć: Bartnica, Czerwieńczyce, Krajanów, Nowa Wieś Kłodzka, Sokolec, Przygórze oraz Wolibórz.
4. Występują lokalne utrudnienia w funkcjonowaniu sieci wodociągowej ze względu na urozmaiconą rzeźbę terenu; powoduje to zwiększone obciążenia urządzeń pompowych oraz wzrost ciśnienia we fragmentach sieci, przez co są one podatne na awarie.
5. Całkowita długość czynnej, rozdzielczej sieci wodociągowej na obszarze gminy Nowa Ruda wynosiła w 2015 r. – 97,4 km; znaczna większość omawianej sieci została wybudowana w latach 1995/1996; liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania (w 2015 r.) wynosiła 2286.
6. Ogólne zużycie wody wynosiło w 2015 r. 266,9 dam³; z czego prawie 99% przypadła na gospodarstwa domowe i usługi.
7. System kanalizacji sanitarnej na obszarze gminy jest słabo rozwinięty – w 2014 r. korzystało z niego jedynie 13,3% populacji gminy; długość sieci kanalizacyjnej gminy w 2014 r. wynosiła 39,6 km (3,5 km w 2002 r.), a liczba podłączeń do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania - 332 (50 w 2002 r.).
8. Ścieki z sieci kanalizacyjnej gminy Nowa Ruda odprowadzane są do międzygminnej oczyszczalni mechaniczno-biologicznej w Ścinawce Dolnej w Gminie Radków.
9. Gospodarka odpadami w gminie jest prowadzona w oparciu o „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Nowa Ruda” zatwierdzony Uchwałą Nr 265/XXXVI/13 Rady Gminy Nowa Ruda z dnia 26 marca 2013 r. (z późn. zm.).
10. Gospodarka odpadami w gminie prowadzona jest w oparciu o „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Nowa Ruda.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nowa Ruda.

11. Odpady komunalne z obszaru gminy wywożone są do regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) w: Nowej Rudzie, Bielawie, Świdnicy i Radkowie. W planach (według Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego 2012) jest rozbudowa tych instalacji umożliwiających przetwarzanie selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów.
12. Gmina Nowa Ruda zaopatrywana jest w energię elektryczną poprzez system dystrybucyjny, składający się z dwunastu linii o średnim napięciu (20 kV) oraz linii niskiego napięcia, zasilanych z GPZ 110/20 kV (w mieście Nowa Ruda oraz w Gminie Radków); GPZ zasilane są liniami wysokiego napięcia 110 kV. Przez obszar gminy Nowa Ruda przebiegają cztery napowietrzne linie wysokiego napięcia: S-210, S-249, S-250, S-255.
13. Przez teren gminy Nowa Ruda - tranzytowo - przebiega gazociąg przesyłowy podwyższonego średniego ciśnienia relacji Lubiechów – Wolany; jego średnica nominalna wynosi DN 200, a ciśnienie nominalne – 1,6 MPa; zasilą on obszar miasta Nowa Ruda.
14. Na najbliższe lata nie planuje się zgazyfikowania obszarów gminy Nowa Ruda.
15. Na terenie gminy Nowa Ruda nie ma rozbudowanych systemów ciepłowniczych. Zaopatrzenie w ciepło ma charakter indywidualny.
16. Obszar gminy Nowa Ruda jest obsługiwany w zakresie telefonii stacjonarnej przez siedmiu operatorów. Dostęp do tej usługi w 2011 r. posiadało 6786 abonentów. W zakresie telefonii komórkowej obszar gminy znajduje się w zasięgu wszystkich polskich operatorów tych sieci.
17. Na obszarze gminy Nowa Ruda szerokopasmowy dostęp do internetu w 2011 r. posiadało 3150 abonentów. Usługa ta jest dostarczana przez siedmiu operatorów.